

paměť **OSTRAVY**



VZPOMÍNKY OBYVATEL OSTRAVY

KNIHOVNA!!!

paměť **OSTRAVY**



2024-2026

VZPOMÍNKY OBYVATEL OSTRAVY

KNIHOVNA!!!

OSTRAVA!!!

Vážení čtenáři,
do rukou se vám dostává již šestá publikace projektu Paměť Ostravy. Tentokrát přinášíme vzpomínky z let 2024–2026. Cílem našeho projektu je zachytit životní příběhy a vzpomínky na proměny Ostravy v průběhu 20. a 21. století. Prostřednictvím osobních vyprávění tak vzniká jedinečný obraz města, který nenalezneme v učebnicích ani archivních dokumentech. Jsou to příběhy lidí, kteří Ostravu utvářeli svou prací, každodenním životem, rodinnými vztahy i účastí na společenském dění.



Knihovna města Ostravy je paměťová instituce a vnímá jako čest i odpovědnost, že může být nositelem tohoto projektu. Osobní vzpomínky totiž představují nenahraditelný zdroj poznání minulosti. Vypovídají nejen o rodinných vztazích, vzdělání či práci a každodenním životě, ale také o proměnách společnosti, hodnot, tradic i způsobu života jednotlivých generací.

Poděkování patří také všem kolegyním a kolegům, kteří se na realizaci projektu Paměť Ostravy za poslední dva roky podíleli. Jsou jimi **Pavλίna Dobíášová, Lucie Endlicherová, Jan Folvarčný, Dana Mazurková, Lucie Nováková Kučerová, Ondřej Novák, Markéta Polách Balonová a Miroslava Sabelová**. Stejně tak náleží naše upřímné poděkování všem pamětnicím a pamětníkům i jejich rodinám. Vážíme si jejich důvěry, ochoty sdílet své životní příběhy, fotografie i vzpomínky, díky kterým tato publikace vznikla. Věříme, že následující stránky přinesou nejen zajímavé čtení, ale také hlubší porozumění historii Ostravy a především lidem, kteří ji svými životy spoluutvářeli.

Publikace Paměť Ostravy 2024–2026 vychází s finanční podporou statutárního města Ostrava. Za tuto podporu děkujeme.

Mgr. Světlana Honzková
Knihovna města Ostravy

Autorský kolektiv projektu Paměť Ostravy

Co byste chtěli, aby si čtenáři z projektu Paměť Ostravy zapamatovali?



Dobiášová Pavlína

Projekt Paměť Ostravy má podle mne velký význam jak pro současné čtenáře, tak i pro čtenáře budoucí. Jsem ráda, že prostřednictvím této publikace můžeme nahlédnout do životů našich pamětníků, a tím se obohatit o jejich osobní prožitky a zkušenosti. Příběhy a zážitky z historie Ostravska nás vedou k zamyšlení a k většímu pochopení kontextu doby. Věřím, že každý si v této knize nalezne něco inspirujícího.



Folvarčný Jan

Přál bych si, aby si čtenáři uvědomili, že historii netvoří jen známé osobnosti a velké události, ale především obyčejní lidé a jejich životní příběhy. Každý z pamětníků nabízí jedinečný pohled na proměny Ostravy i společnosti a připomíná, že za dějinami stojí skutečné lidské osudy. Budu rád, pokud příběhy čtenáře inspirují k většímu zájmu o minulost svého města i o vzpomínky lidí, kteří ji pomáhali utvářet.



Honzková Světlana

Věřím, že si čtenáři zapamatují, že vzpomínky nejsou jen minulost, ale také součást nás samotných. Každý příběh, který vyprávíme, v sobě nese radosti, starosti, naděje i obyčejné okamžiky, na které by se nemělo zapomenout. Budu ráda, pokud příběhy v čtenářích zanechají nejen informace, ale i emoce a chuť uchovávat vlastní rodinné vzpomínky.



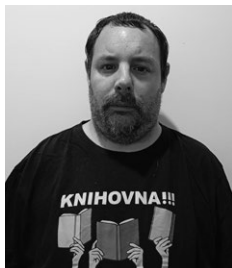
Endlicherová Lucie

Jsem velice ráda, že jsem se opět mohla zapojit do projektu Paměť Ostravy. Při četbě vzpomínek pamětníků si uvědomíme, že v každé době žijí lidé svůj život často s těžkostmi, ale i s každodenní radostí. Lidská podstata je stále stejná, mění se jen doba a kulisy. Je nesmírně inspirativní vědět, že si vypravěči i ve svém věku zachovali optimismus a životní nadhled. S našimi pamětníky můžeme objevovat a procházet místa v Ostravě, o jejichž historii jsme dosud nic netušili, a už se na ně nebudeme dívat stejnýma očima. A i naše příběhy se možná jednou stanou součástí paměti tohoto města.



Mazurková Dana

Nemyslím si, že by bylo úplně nutné si něco zapamatovat. Sdílené životní příběhy vnímám jako most spojující přítomnost s doposud „živou“ minulostí. Pamětníci nám dávají nahlédnout do svých osudů a životních podmínek, které se napříč časem přetvářely a formovaly až do dnešních dnů. A pokud tyto příběhy čtenáře osloví, něčím překvapí, něco připomenou, vtáhnou na kratičký okamžik do života druhého člověka, s nímž by se jiným způsobem nesetkali, naplní tento projekt svoje poslání stejně jako dobře napsaná kniha.



Novák Ondřej

Chtěl bych, aby čtenáři zjistili, že všichni máme na Ostravu nějaké vzpomínky, o které se můžeme s ostatními prostřednictvím našeho projektu podělit. A to nejen formou vzpomínek na své rodiče či prarodiče, ale i na své dětství nebo dospělost, zajímavosti o práci v různých oborech hutního či těžebního průmyslu a jiných pracovních odvětvích. Ale samozřejmě i na Ostravu jako takovou, která se za poslední století neuvěřitelně změnila.

**Nováková Kučerová Lucie**

Osobní svědectví lidí, kteří prožili události naší nedávné minulosti, považuji za mimořádně cenný zdroj poznání naší historie. Velmi si vážím příležitosti setkávat se v rámci projektu s inspirativními osobnostmi, naslouchat jejich životním příběhům a následně je zprostředkovávat v přístupné podobě čtenářům sborníku Paměť Ostravy. Přeji si, aby si pamětníci i čtenáři odnesli pocit, že každý životní příběh je jedinečný a důležitý a měl by být vyprávěn a předáván v rodinné paměti, ale také třeba prostřednictvím projektů mapujících naši minulost, jakým je i Paměť Ostravy. Je důležité tyto příběhy vyprávět a předávat dál, protože bez toho by zanikly.

**Polách Balonová Markéta**

Že každý lidský příběh je výjimečný a nenahraditelný. Je neuvěřitelné, kolik životních osudů se v Ostravě a okolí spřádá dohromady či se naopak různě mívají, rozcházejí. Žádný člověk není ve své podstatě zastupitelný. Najdete duše podobné, ale nikoliv stejné. V dnešním, tolik divokém světě bychom si každý z nás měli připomínat, že jsme dost (dobří, úspěšní, krásní...) a že naše životy jsou ve svých každodenních starostech a radostech jednoduše kouzelné.

**Sabelová Miroslava**

Potěšilo by mě, kdyby se nám na základě přečtení příspěvku ze sborníku přihlásili další pamětníci. Když si zapamatujeme, že naše životy a vzpomínky vytvářejí pestrou paletu života města, které máme rádi, a má smysl sdílet své vzpomínky v rodině i širší komunitě.

Hana Adamčíková

Profesní život učitelky mateřské školy Růženy Ustrnulové

Chtěla bych vzpomenout na profesní osudy své tety Růženy Ustrnulové, jejíž povídání jsme jako děti rády poslouchaly. Toto je přepis vzpomínek, jak byly v roce 1976 zachyceny mým tatínkem na kazetový magnetofon.

Narodila se v Ostravě 19. srpna 1900. Její tatínek byl zaměstnaný jako vážník na jámě Hlubina. Maminka byla v domácnosti, měla na starost šest dětí. Teta Růžena byla nejstarší z nich.

Prožila 1. světovou válku. Během ní zažila obrovský hlad. Vzpomínala, jak mleli kukuřici a oves a pekli z nich placky, aby na stole bylo alespoň něco. Po válce, v roce 1919, vykonala zkoušky na Učitelském ústavu v Brně a obdržela osvědčení potřebné pro výkon zaměstnání učitelky v mateřské škole. Těšila se, až nastoupí do zaměstnání, v tu dobu ale nebylo v Ostravě volné místo. Vzala tak zavděk pozicí výpomocné učitelky na 2. obecné škole dívčí v Mariánských Horách. Na této škole téměř bezplatně (jako volontérka) působila rok. Na starost měla 50 dívek. Táhlo ji to ale jinam, k malým dětem. Podala si tedy žádost na Matici osvěty lidové ve Slezské Ostravě. Tam jí bylo nabídnuto, aby si vybrala z pěti míst to, které by jí nejvíce vyhovovalo. Vybírala ze škol v Orlové, Dolní Suché, Horní Suché a Bohumíně. V Bohumíně sice nikdy předtím nebyla, ale nejvíce se jí líbila tato nabídka. O změně místa informovala ředitele, ten jí práci v Bohumíně rozmlouval, varoval ji, že v Bohumíně je těžká práce. Teta se nenechala odradit a nastoupila tam v prosinci 1920. Škola se nacházela na staré faře. Tam byla místnost, v ní 4 školní lavice, stůl a dvě židle a 4 zapsané děti. Takhle vypadaly její začátky. Když ve školce pracovala asi 3 měsíce, vyprávěla nám o návštěvě inspektora: „*Přišel inspektor, ani se nepodíval na nic, jen vzal metr a měřil stěny a povídá, to tu nemůže být.*“ Přestěhovali je do budovy školy, do učitelova bytu. Učitel se musel vystěhovat. Byt byl jen taková větší světnička o jednom okně, do které se muselo vměstnat 30 dětí. Nakonec školku kvůli nedostatku místa udělali ze školníkovy bytu. Tam setrvala 2 roky, než se přišlo na to, že v šatnách jsou do polovic mokré stěny, takže podmínky pro děti byly naprosto nevyhovující. Hledaly se tedy prostory nové. Nakonec dostala výpověď německá mateřská škola a nastěhovaly se tam děti české. A tam už dětí neustále přibývalo. Tetinou chloubou bylo loutkové divadlo, které tehdy zakoupila za 1000 korun. Mělo velmi pěkné dekorace a 24 dobře oblečených loutek. Dětem se divadlo velmi líbilo, měly

z něj obrovskou radost. Teta hrála divadelní představení každý týden. V Bohumíně setrvala celých 12 let, poté dostala místo v Ostravě na Hlubině, v závodní mateřské škole. Dostala zde místo učitelky, protože její předchůdkyně se vdala a ze školky odešla.

Na Hlubině se tetičce velmi líbilo, byla tam velmi spokojená. Pracovala tam 25 let, a dokonce učila i svou budoucí švagrovou a její 3 sourozence. Pak přišla 2. světová válka, zase ve znamení hladu a nouze. Po ukončení války v roce 1945 byla mateřská závodní škola zestátněna (Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly, národní podnik v Ostravě). „*Ted, když jsou všechny školy státní, tak je vlastně jedno, kde učím,*“ říkala si teta. Lákala ji možnost zkusit si, jak se učí na vesnici. Podala si tedy žádost na místecký okres a přijali ji. Roku 1953 nastoupila na Borové, kde učila dva měsíce a poté zřizovala mateřskou školu v Pržně. V Pržně učila čtyři roky a poté dobrovolně odešla do důchodu. Tím ukončila svou učitelskou kariéru. Práci vykonávala s láskou, měla velmi ráda děti, ráda s nimi pracovala. Vždy nám říkala, že „*to byla práce zajímavá, tvořivá a opravdu ji těšila.*“

Za svou dlouhou praxi nasbírala spoustu příhod a historek, které nám potom vyprávěla. Jeden z příběhů, který mi utkvěl v paměti, je následující. Teta vypráví: „*Jak jsem učila v Bohumíně, tak tam bylo všechno po 1. světové válce poněmčené a popoštěné, tak děti se všelijak volaly. Místo Jendo volaly Hansi apod. Já jsem chlapečkovi začala říkat Jeníčku a on přijde domů a povídá, maminko, já do školky nepůjdu, paní učitelka mi nadává. A jak ti říká? Jeníčku.*“

S jazykovou diverzitou na Ostravsku souvisí i druhé vyprávění. „*Jeden malý chlapec se jmenoval František. Byl maličký, měl 3 roky. Jednou jsem s nimi chtěla cvičit. Povídám, děti, vstaňte, zacvičíme si. František seděl. Františku, postav se. Na to František odpověděl, mě bolu nógi. Zacvičíme si děti, dejte ruce pěkně před sebe. Františku, dej ty ruce tak. A co na to František? A mě bolu renki.*“ No nebylo to s dětmi někdy jednoduché.

I poté, co teta odešla do důchodu, zůstala velmi činorodá. Snažila se pomáhat rodině i svému okolí. I přes mnohdy těžké životní podmínky nám její příběh ukazuje, jak důležitá je vytrvalost, odhodlání a víra ve smysl své profese a láska k ní.



Růžena Ustrnulová



Růžena Ustrnulová se svou třídou na zahradě mateřské školy Dolu Hlubina, 1951

Hana Číhalová

Ostravou s objektivem v ruce

Dětství na Maroldově ulici

Narodila jsem se v lednu roku 1947 na Maroldově ulici v Ostravě, v Přívoze. Dům už neexistuje; na jeho místě stojí dnes paneláky. Bylo to skromné bydlení – dvoupokojový byt, bez topení. V domě byl dokonce zachovaný protiletectký kryt, ve kterém babička šlapala zelí. Domů ze školy jsem to měla pár minut. Chodila jsem do školy, které všichni říkali „U hodin“ – na dnešní Nádražní ulici (dříve Dimitrovova). Tehdy sestávala jen z jedné budovy, později přistavěli další.

Když mi bylo osm let, zatkli otce z politických důvodů. Měl jiný názor, a v té době to stačilo. Maminku chtěli i s námi z „reakcionářského“ bytu vystěhovat. Dokonce mně se sestrou hrozilo, že nás dají do jiné rodiny „převychovat“. Dodnes obdivuji babičku s dědou: vzdali se svého malého bytu na Fügnerově ulici, kde užívali klidné stáří, a přistěhovali se k nám, aby nás ochránili. Nikdy na to nezapomenu. Dědeček pocházel z jižní Moravy, a když si začal hledat nějakou obživu, dostal se až do Vídně. Vyučil se a byl velmi zručný, šikovný. Stal se posléze strojevedoucím na rychlíku. Za první světové války řídil vlaky po celé Evropě, byl třeba ve Francii nebo Itálii. Dědeček byl skvělým vypravěčem pohádek. Když nám četl, vždycky říkával, že už ho bolí v krku, ale my jsme se sestrou chtěly, aby pokračoval dál. Také s námi v zimě chodíval sáňkovat do Komenského sadů, kde jsme se mohly vyřádit.

Maminka vystudovala rodinnou školu. Byla velmi šikovná, ale když tatínka uvěznili, měla problém získat zaměstnání. Nakonec naštěstí získala místo u Českých drah, kde pracovala v kanceláři jako účetní. Protože peněz nebylo mnoho, přivydělávala si jako švadlena, kdy šila pro známé.

Dětství bylo skromné – k svačině byl chleba se sádlem nebo s máslem, v papírovém pytlíku. Oblečení bylo téměř vždy přešité po příbuzných, poznávala jsem ho. Ale i tak si z dětství nesu spíš vzpomínky teplé než chladné. Venku jsme trávili skoro všechnen čas. Přeskakovali jsme gumu, hráli školku s míčem o zeď, vybíjenou. Auta skoro nejezdila. V zimě jsme bruslili přímo na cestě, na bruslích „na kličku“.

Maminka se nebála, že by se nám něco stalo. I když za rohem byla Jiráská osada, kde dřív bydleli havíři a pak kde kdo, i tehdy tam žily romské rodiny. Děti chodily bosy a sice pokřikovaly, ale nikdy nám neublížily. Touto osadou jsme si dokonce zkracovali cestu do Přívozu.

Léto patřilo prázdninám ve Smolkově u babičky a dědy z tátovy stra-

ny. I tito prarodiče pocházeli z Ostravy, ale dědeček tam zdědil chaloupku, do které se s babičkou přestěhovali. Tam jsme s holkami chodily na maliny, na borůvky, na houby, pomáhaly na vesnické zabíjačce. Tam jsme se „sblížily“ se sestrou, protože potřebovala někoho do party.

Fotografkou

Se sestrou jsme už od základní školy byly výborné žáčky – na vysvědčení jsme měly pořád samé jedničky. Paradoxně se ale spolužáci s horším prospěchem dostali na střední školy, o které měli zájem, zatímco nám bylo řečeno: „Vy se ani nesnažte.“

Moje sestra nakonec mohla nastoupit do učení jako aranžérka. Když jsem pak šla s maminkou na úřad já, vytáhl úředník dva papíry a suše oznámil: „*Tady je přihláška. Buď bude dcera brašnářkou, nebo fotografkou.*“ Být brašnářkou mě nelákalo. Představa, že budu celý den šít brašny, mě děsila. Tak jsem kývla na fotografku.

A tak jsem se vyučila fotografkou. Škola byla v Přívoze na ulici Niny Popové – dnes tam sídlí waldorfská škola. I tam jsem měla samé jedničky. Mistrová si mě jednou vzala stranou a řekla: „*Ty bys měla jít dál do školy.*“ Odpověděla jsem jí, že nemůžu, protože tatínek byl zavřený. Ona se ale s maminkou sešla a dokázala ji přesvědčit, abych si přihlášku přece jen podala. Udělala jsem talentové zkoušky na SPŠ grafickou v Praze a vzali mě. Strávila jsem tam čtyři roky.

Vždy jsem milovala čtení a literaturu. V Přívoze jsem navštěvovala knihovnu Českých drah. Nacházela se v řadě domů u tehdejšího hlavního nádraží – v těch, které už dnes nestojí. Knihovna byla v prvním patře jednoho z těch domů a já ji naprosto milovala. Knihovník mi pokaždé nachystal celou hromadu knih a já mezi domovem a knihovnou neustále pendlovala.

Když jsem ale začala pracovat, už jsem neměla tolik času. Doma bylo potřeba pomáhat a takové množství knih jsem už nezvládala číst. Ale období, kdy jsem nosila domů jednu knihu za druhou, pro mě bylo nádherné a formující.

Artform

Po škole jsem nastoupila do výrobního družstva Artform v Přívoze. Bylo to neuvěřitelně tvůrčí prostředí. Dělal se tam výstavy na klíč, expozice, návrhy. Vzpomínám na tu dobu opravdu ráda. Najednou jsem se ocitla v tvůrčím kolektivu, mezi lidmi, kterým šlo o výsledek, o něco skutečného. Byla to práce, která člověka posouvala. Přicházely za námi zakázky, které mě nutily růst, hledat řešení a objevovat nové způsoby jak věci udělat.

Jednou jsem například dostala úkol vytvořit na zámku v Kravařích expo-

zici věnovanou druhé světové válce a postupu fronty. Dostala jsem několik archivních fotografií a měla z nich vytvářet dvoumetrové zvětšeniny. A to všechno ještě analogově. Jen si to představte: míchat vývojku, ustalovač, bojovat s rolí fotografického papíru, který se kroutil na všechny strany. A já musela přijít na to, jak to celé zrealizovat.

Nakonec jsem si papír zatížila, promítla obraz na stěnu úplně „na ruby“ a na kolenou, s houbou v ruce, jsem ty obrovské snímky vyvolávala. Byl to fyzicky náročný proces, ale povedlo se. Hotové snímky se ořízly a nainstalovaly do expozice – a když jsem pak viděla, jak z těch původních, malých fotografií vznikl velký příběh, stálo to za to.

Podobnou práci jsem dělala i na zámku v Hradci nad Moravicí, kde jsem reprodukovala historické snímky související s Ludwigem van Beethovenem, který tam kdysi pobýval. To byly hezké, atmosférické zakázky, na které do dnes myslím s úsměvem.

Nezůstalo ale jen u fotografie. Můj švagr Helmut, který tam také pracoval, byl jeden z prvních, kdo v Ostravě začal se sítotiskem – tehdy úplnou novinkou dovezenou z Ameriky. Nastudoval si všechnu dostupnou literaturu, nechal si přivést barvy, emulze i speciální tkaninu na síta. Já mu pomáhala s přípravou. V temné komoře jsme na síta exponovali loga a znaky. A pak z toho vznikaly tisíce vlaječek – pro Vítkovické železárny, Třinecké železárny, pro všechny podniky, které si umíte představit. Vlaječky šly tehdy na dračku.

Práce bylo tolik, že se můj život točil jen kolem ní. Chodili jsme domů pozdě, ale všichni jsme byli nadšení. Dělali jsme něco, co mělo smysl. Jenže ta radost netrvala dlouho. V roce 1971 družstvo zavřeli – normalizace začala naplno a my jsme se najednou ocitli „na vodě“.

A právě tehdy pro mě přišla záchrana. Přes akademického malíře Karla Harudu, který k nám chodil, a také díky PhDr. Vilému Jůzovi jsem získala místo v Galerii výtvarného umění. A tam začala další kapitola mého života.

Galerie výtvarného umění – práce, která formovala život

V roce 1971 skončilo družstvo Artform, které pro mě znamenalo úžasnou školu. Poznala jsem díky této práci řadu výtvarníků – akademického malíře Harudu, malíře Říhovského, sochaře Rybičku. Právě přes pana Harudu jsem se nakonec díky náhodě dostala do Galerie výtvarného umění, kde tehdy působil doktor Jůza. Jednoho dne mi jen řekl: „*My tu nemáme fotografa, pojdte k nám.*“ A já jsem šla. A zůstala – od roku 1972 až do odchodu do důchodu.

Galerie tehdy vypadala vlastně pořád stejně jako dnes. Až teď, po sto letech od svého založení, prošla větší rekonstrukcí. Tehdy to byl dům plný sbírek a já jsem tam nastoupila do kumulované funkce – byla jsem u každé instalace výstavy, u každého balení a ukončení. Taky jsem pomáhala správci

depozitáře, protože jsem často fotografovala sbírkové předměty, a tím pádem jsem měla přístup ke všem obrazům. Když mi bylo smutno, prostě jsem sešla dolů mezi obrazy, a hned mi bylo líp.

Ta práce byla nádherně rozmanitá. Nejen fotokomora a spousty analogových fotografií. Taký jsme s tehdejší knihovnicí dělali medailonky výtvarníků. Směli jsme ale fotografovat jen ty, kteří byli oficiálně „schválení“. Všechny jsem je osobně poznala, fotila jsem je, povídala si s nimi. A to mě naplňovalo.

Umění člověka obohacuje. Učí ho dívat se kolem sebe. A já jsem měla to štěstí, že jsem byla obklopena krásou každý den. I díky škole, kde jsme měli dějiny umění, pořád vnímám architekturu – chodím po ulici a koukám na fasády. A učím tomu i svoje děti a vnuky: *„Dívejte se, když jdete Ostravou, protože tady je spousta nádherných domů.“* A platí to i v cizině.

Architektura mě fascinuje. Namalovat obrázek zvládne kdekdo, ale navrhnout a postavit dům, to je úplně jiná disciplína. Obdivuju třeba Evu Jiříčnou – jak dokáže propojit sklo s kovem, jak všechno promyšlí, aby to nejen krásně vypadalo, ale taky pevně stálo.

Ve své práci jsem potkala spoustu výjimečných lidí. Třeba Viléma Jůzu, otce dnešního ředitele Domu umění. Byl to člověk s rozhledem a uměl nádherně vyprávět. Díky němu jsem se dostala i do ateliérů tehdy zakázaných autorů. Nebo třeba pánové Varmuža či Zoubek. Toho jsem sice osobně nepoznala, ale fotografovala jsem jeho výstavu v arboretu. Napsal mi potom nádherný dopis. To člověka potěší.

Stejně tak malíř Karel Hofmann ze Soláně. Měl vlastní dům, který dnes slouží jako muzeum. Fotila jsem ho dvakrát a vždycky to bylo úžasné – byl nesmírně laskavý, ochotný, se všemi si rád povídal, nikoho nepovyšoval ani neponižoval. Takových lidí jsem potkala opravdu hodně.

A práce mezi nimi. To bylo období, které mě formovalo a na které dodnes s vděčností vzpomínám.

Ostrava mého mládí

Když se ohlédnu zpátky, vidím ve vzpomínkách Ostravu svého mládí. Moje dětství bylo spojené s Ostravou-Přívozem, s jeho malými obchůdky, prašnými ulicemi. Byly jsme parta tří nerozlučných kamarádek – Hanka, Dana a Jana. Od první až do deváté třídy jsme seděly v jedné lavici. Učitelé si nás pletli, ale nikdy s námi nebyly starosti. Na lumpárny jsme nebyly – maximálně jsme společně prošly městem, protože „chodit ven“ tehdy znamenalo opravdu jen projít pár ulic.

Nejvýrazněji si pamatuju Janu. Její tatínek byl číšník v hotelu Palace. Ten hotel byl pro mě jako malou holku svět plný vůní, světél a elegance. Když jsme se za Janiným tatínkem přišli podívat, hned nás posadil do rohu a nalil

nám červenou limonádu. Pro mě to byl malý svátek – doma se na tramvajové jízdě šetřilo, tak jsme většinou chodili pěšky. A tady jsem dostala sladkou limonádu zadarmo, jako velká dáma.

Jako dítě jsem prakticky nejezdila tramvají. Nebyl důvod, protože všichni žili blízko sebe. Teprve v pubertě jsme s děvčaty začaly šetřit haléře a vozit se „jen tak ze zvědavosti“. Pamatuji si, jak do tramvaje nastupovali havíři celí černí od uhlí a dělali na nás oči – kontrast mezi nimi a námi děvčaty byl pro ně i pro nás strašně legrační.

Život na Maroldově ulici měl všechno po ruce. Vedle našeho domu byl krámek manželů Vojtěchovských, kde se ještě prodávalo z pytlů – mouka, cukr, tvarůžky pod skleněným poklopem. Za rohem měl zelinářství pan Roubal, a ti samí Roubalovi provozovali i mandl. Když jsme s babičkou praly, nosily jsme tam pečlivě vysušené prádlo. Milovala jsem tu vůni teplého textilu a mýdla. Babička mě naučila prádlo rovnat do komínků tak, že to miluju dodnes.

Kousek dál byla mlékárna s plechovým kotlem plným mléka, které prodavačka nabírala šufánkem zákazníkům do konví. Byl tam řezník, holič, lékař – všechno na jedné ulici. Město tehdy žilo v malém měřítku, ale intenzivně.

Později jsem se vdala a odstěhovali jsme se do centra. Tehdy se v mnoha domech ještě topilo uhlím, ale v našem domě se pevnými palivy topilo téměř do revoluce. Až později přišla plynofikace, která Ostravu konečně zbavila nejhoršího kouře. I přesto si dobře pamatuju chvíle, kdy jsem pověsila prádlo ven a ráno bylo celé zašedlé od popílku. Muselo se prát znovu.

Vzpomínám také na Masarykovo náměstí, davy lidí, malé obchůdky, trhy na Kuřím rynku, kde se prodávalo všechno – od zeleniny až po kořata a králíky. Bulhaři, jak se jim říkalo, měli políčka pod haldou směrem na Petřkovice a prodávali čerstvou zeleninu. A bylo běžné jít s baňkou pro litr borůvek za sedm korun. To se potom panečku pekly koláče a vařily knedlíky.

Objevovat město jsem začala až jako dospívající. Chodilo se tancovat do Palace, do Elektry, do Fénixu, na Černou louku. Byla to krásná doba – kamarádky, šaty do tanečních, jiskry reflektorů. Zažila jsem i dobu bourání starých domů, třeba „laub“ na náměstí. Bylo mi to líto – patřily ke koloritu města. Dnes je náměstí prázdnější, ztratilo svou dřívější atmosféru.

Silné vzpomínky mám na Přívoz – tehdejší kino Svoboda, kde v neděli odpoledne hrávali pro děti za korunu, cukrárny, knihkupectví, bufet na rohu. A také na starý hřbitov v Přívoze, který už dnes neexistuje. Jako dítě jsem milovala hřbitovy – jejich ticho, svíčky, zvláštní klid. Ráda jsem tam chodila s babičkou.

Dnes mám nejraději ostravský park a nábřeží. Ostravice je čistá, klidná, lidé se v ní v létě i koupou. To by dřív bylo nemyslitelné. A já si užívám, že všechno mám blízko – to je výhoda života v centru.

Když se dnes ohlížím zpět, vidím za sebou život plný práce, lidí a okamžiků, které mě formovaly. Fotografie pro mě znamenaly cestu, která se přede mnou postupně otevírala, a já po ní šla s radostí i pokorou. Ostrava mého dětství už neexistuje, ale já ji mám uloženou v sobě: její ulice, vůně, zvuky i tváře.

Umění mi bylo oporou, prací i domovem. A i když se svět změnil, jeden pocit ve mně zůstal: že jsem měla štěstí žít mezi lidmi, kteří tvořili krásu. A že jsem ji mohla skrze svůj objektiv zachytit.



*Pamětnice společně se sestrou a maminkou,
foceno v místech dnešního plynárenského domu směrem k Nádražní ulici.
Vlevo škola, koleje vedly do Bananasu – skladu cizokrajného ovoce*

Mgr. Helena Dostálová

Vzpomínky

Hulváky

Městská část Hulváky, dnes spojená s částí Mariánské Hory, byla v polovině dvacátého století svým charakterem okrajem města Ostravy. Hranicí jsou ulice Železárenská a Sokola Tůmy. Další hranice nejsou tak zřejmé. Je to část území, kde byla válcovna, pak šrotiště. Také území, kde byla vystavěna osada finských domků nazvaná podle dolu Bedříška. Tento důl v podzemí zatopila voda. Je to v sousedství Ferony. Hranice s částí Nová Ves jde Hulváckým lesem a pak částí ulice Novoveská.

Dnes už není patrné, že na ulici Sokola Tůmy byla několikametrová strž. Řadu let se zavážela komunálním odpadem. Nákladní auta přivážela odpad, který vyklopila z korby. Bylo to rejdiště kluků, kteří tady nacházeli své poklady. Z hulvácké strany se do strže svažovaly zahrádky chalup dnes už neexistujících částí Hulvák. Místo domů a továrničky je tam točna trolejbusů a Duhový dům.

V Hulvákách jsem začala chodit do mateřské školy, která byla v tehdejší budově měšťanské školy. Vybavení bylo velice skromné, hráli jsme si i s dřevěnými cívkami od filmů, které nám věnoval místní fotograf pan Emil Golonka. Do školky jsme chodili na dopoledne, pak jsme odcházeli na oběd domů a odpoledne se vraceli jen někteří. Bez obav jsme chodili i přes hlavní, tehdy Opavskou třídu. Většina maminek nebyla zaměstnaná. Školní jídelna a školní družina byly zřizovány až v době, kdy už jsem chodila do třetí třídy.

První stupeň základní školy byl v budově na žákovské ulici. Nedaleko byl obchůdek s potravinami. Tam jsme si kupovali zvláštní pochoutky. Oblíbený byl cukrkandl – sladké krystaly na špagátku. Také „kačí“ nebo „kačení mýdlo“! Tabulka jako čokoláda v různých barvách, ale chuť divná. I tak jsme to hlodali dost často. Další byly tuhé kostky šuměnky. Ty jsme nerozpouštěli ve vodě, ale olizovali je. Měli jsme plnou pusu pěny a jazyk barevný.

Druhý stupeň základní školy byl v novější budově na ulici Matrosovova. Mezi budovami škol byla zahrada, kterou jsme užívali při výuce práce na pozemku. Na bývalém hřišti na ulici Matrosovova byly postaveny týdenní jesle. Tam byly děti od tří měsíců do tří let – od pondělí do soboty – v péči zdravotních sester.

Do hulvácké školy docházely děti i z přilehlých ulic Mariánských Hor a z osady Bedříška. Na druhý stupeň základní školy přijížděli tramvají i děti z Nové Vsi.

Přesně v polovině dvacátého století jsem začala chodit do první třídy. Mou

první učitelkou byla paní Cigánková a řídícím učitelem byl pan Bohumil Langfort. V rozvrhu mezi ostatními předměty jsme měli také náboženství. Patřila jsem do Českobratrské církve husitské. Katecheta pan Bírovský nám hlavně vyprávěl o slavných osobnostech českých dějin.

Od čtvrté třídy jsme už měli soudružky učitelky a povinně jsme zdravili: Čest práci. Byli i učitelé, kteří trestali za jiný pozdrav.

Vzpomínám ráda na řadu dobrých učitelů, kteří se snažili ukázat nám cestu ke vzdělání. Ředitelem školy byl respekt vzbuzující a velice hodný pán Alois Hýl, který nás učil zeměpis. Matematiku a výtvarnou výchovu učila paní Milada Kratochvílová, český jazyk a dějepis paní Anna Horáková (teta Jarka Nohavici), ruský jazyk paní Anna Kudelová. Hudební výchovu a zpěv pan Jaroslav Křiva a někdy náš velmi oblíbený pan Hurník. Byl už v důchodu, ale bydlel nedaleko školy a v učitelském sboru byla jeho dcera a její manžel (Kutnohorští). Každoroční výchovné koncerty připravoval pro ostravské školy jeho syn, skladatel Ilja Hurník.

Povinná školní docházka byla ukončena v osmileté základní škole písemnými a ústními závěrečnými zkouškami.

Pro odpolední aktivity jsme měli na výběr území různého charakteru. V blízkosti válcoven VŽKG (Vítkovické železářny Klementa Gottwalda) byla vítkovická kolonie se zahrádkami a závodní prodejnou, tzv. Warmhalou. Několik ulic tvořily vilky se zahrádkami. Na různých místech stály také činžovní domy. Těm, co stávaly na kopci, jsme říkali „obecnáky“. Zaniklá část Hulvák měla skoro vesnický charakter. Bylo tam také povoznictví a dodnes u lesa stojí kovářská dílna.

Samozřejmě jsme dobře znali Hulvácký les. Věděli jsme o studánkách s dobrou vodou, kterou si hodně lidí nosilo domů na kávu a čaj. V posledních dnech války se do Hulváckého lesa stáhlo dost německých vojáků, kteří se urputně bránili. Kluci tam ještě pár roků po válce nacházeli různá svědectví. Osudný byl pro Ivoše Vránu nález granátu, který jej připravil o oko a několik prstů. Ve svahu v lese vedle koupaliště byla plošina s prkennými sedátky a tam nám kdosi pořádal letní kino. Na strom pověsil promítací plátno a zadarmo nám promítal filmy. Dopoledne ve škole se vždy domlouval odpolední program.

V létě jsme nejvíce času trávili na koupališti. Koupaliště na hulváckém kopci, nad městskou vodárnou, bylo první umělé koupaliště postavené v Československu. Projektované bylo ve funkcionalistickém slohu a pro veřejnost otevřené v roce 1930. Sezóna začínala 15. května a vstupné bylo 1 Kčs. V lesním areálu bylo dost místa pro několik tisíc návštěvníků. V objektu se vstupní branou byly šatny, městské lázně i terasy s lehátky. Nad nejhlubším místem bazénu byla strojovna se skokanskými můstky.

Z koupaliště domů jsem chodila po hlavní, tehdy Opavské třídě. Pravidelná zastávka byla na rohu s ulicí Oborného, kde byla cukrárna paní Záleské, kde se prodávala i zmrzlina. Na ulici Oborného byla pošta a knihovna. Přes ulici byl obchod se zeleninou. Dalším obchodem, až na ulici Varšavská, bylo řeznictví pana Raaba. Jeho syn Evžen chodil do třídy s mým bratrem a oba milovali motorky. Evžen si dokonce vyřídil odklad nástupu na vojnu, aby mohl jet závod Ostravský trojúhelník. Jeho trasa vedla kolem radnice a po ulicích Sokolská, Muglinovská a Nádražní. Evžen měl nakonec nehodu a nepřežil. Další obchody byly až za ulicí Kukučínova. V drogérii prodával pan Klička, který měl dva syny. Karel Klička nás později reprezentoval ve sportovní gymnastice i na Olympijských hrách v Tokiu 1964. Byl také autorem spartakiádních skladeb pro vojáky. Na křižovatce s ulicí Železárenskou byla cukrárna majitelů domu, Starůstkových. Byla tam také zastávka tramvaje.

Na protější straně, na křižovatce s ulicí Sokola Tůmy, jsou činžovní domy. Směrem od centra bylo nejdříve květinářství a pak trafika pana Táborského, který měl místo jedné nohy dřevěný nástavec jako pirát. Vedle bylo papírnictví pana Františka Stodoly. Pan Stodola měl také nakladatelství a sám také psal a vydával své knihy pod uměleckým jménem Fred Stolský. Byla to dobrodružná četba hlavně pro kluky. Další byl obchod s textilním zbožím pana Číže.

Do vedlejšího objektu sjížděla auta kolem domu dolů do dvora. Byla tam galvanovna a páchlo to kolem gumou. Majitelem byl pan Slabý. Před úpravami hlavní cesty a kolejí tramvají stál před tím domem velký dub. Říkali jsme, že se v něm schovával loupežník Šimák, a dubu jsme přezdívali Šimákovec. Hulváckým lesem chodili z Vítkovic dělníci na nádraží do Svinova. A proč se vlastně dubu říkalo Šimákovec? Inu zločinec Antonín Šimák se po propuštění z vězení na Mírově vydal do Ostravy. Měl nějaké informace a tipy na bohaté lidi a na dobu výplat. V Hulváckém lese mezi Novou Vsí a Zábřehem zastřelil a oloupil dne 14. května 1887 Josefa Mageru a jeho manželku Terezii Magerovou z Polanky a Ferdinanda Buroně z Vřesiny. Dopustil se řady dalších přepadení a vražd a nakonec byl oběšen.

Další domy byly přízemní a to i na boční ulici. Až před malým parčíkem s křížem, který tam dnes ještě stojí, byla větší budova – Dělnický dům. Několik roků po sobě se tam v zimě odehrávala představení loutkového divadla. Říkalo se, že to jsou umělci z rodiny Matěje Kopeckého. Loutky byly asi metr vysoké marionety. V Dělnickém domě jsme každý rok v červnu měli školní akademii.

Z původních budov na té straně ulice zůstala ještě hospoda Na Kopečku a dílna kováře.

Na začátku lesa, před tramvajovou smyčkou, je malý pomníček. Tam na konci války, v dubnu 1945, dopadlo sestřelené letadlo. Uhořel v něm devatenáctiletý kulometčík Nikolaj Ovčínikov. Pilot se katapultoval a seskočil pa-

dákem na hřiště mezi ulicemi Matrosova a Varšavská. Ukryl se v kůlně na dvorku rodiny Tkáčových. S jejich dcerou Leontýnkou Tkáčovou jsem chodila do školy. Měli obrovské štěstí, protože úkryt nebyl odhalen a oni se dožili mírových dnů.

Pod Hulváckým lesem vede stará cesta – Novoveská ulice. Pod svahem je jezírko s ostrůvky. Na to největším byla kruhová betonová taneční plocha. Ostrůvky byly spojeny klenutými můstky a v sobotu v létě to bylo velmi vyhledávané místo. Na jezírku se také půjčovaly lodičky. Na druhé straně cesty stála výletní restaurace Jarko. Stavba měla dvě terasy se slunečníky. Restaurace dvakrát vyhořela a nakonec byla srovnána se zemí. Vedle byly chovné rybníky a hřiště a cvičiště Svazarmu a Veřejné bezpečnosti. Ze staré Novoveské ulice vede strmě nahoru ulice Sokola Tůmy. Pod lesem je místo dnes užívané jako zahrádkářská kolonie. Celou tu plochu měli osázenou zeleninou Bulhaři, kteří tam obývali prkennou boudu. V Hulvákách u ulice Varšavská žila další bulharská rodina. Hodně lidí si rádo kupovalo zeleninu u nich na poli. Vyjet nahoru po ulici Sokola Tůmy dělalo problémy povozům, které svážely uhlí od Dolu Jan Šverma, dříve Ignác nebo Ignátka. Pamatuji si ještě i na poštovní modré plechové vozy tažené koněm. Vzadu měl vůz dvířka se zamřížovaným okénkem a ke dveřím vedlo stupátko. Někdy se klukům podařilo naskočit na to stupátko a kousek se svézt do kopce.

Hulvácký les byl souvislý od hulváckého kopce až k Odře. Cesta, po které jezdí tramvaje, byla vybudována v šedesátých letech dvacátého století. U zastávky Střelnice byla budova kasáren a za ní střelnice. Nedaleko v lese u trati se pořádaly motocyklové závody do strmého svahu. Pořádání těchto závodů bylo pak přeloženo jinam pod názvem Vřesinská strž.

Ze Zábřehu do Hulvák vedla kolem lesa jen jedna cesta, a to Plzeňská. Vedla kolem koupaliště a naproti bylo fotbalové hřiště. Tam jsme v padesátých letech dvacátého století chodili ve slavnostním průvodu slavit Dětský den od školy. Předváděly se secvičené skladby a tanečky, načež následovaly sportovní soutěže. Každé dítě dostalo poukázku na občerstvení – párek s houskou a limonádu. To byl dárek kmotrů, patronátního závodu válcoven.

Když jsem chodila na první stupeň základní školy, mívali jsme tělesnou výchovu v tělocvičně hasičské zbrojnice. Z mladších žáků se tehdy utvořily oddíly dívčí i chlapecké, které se věnovaly hasičskému sportu a jezdily na závody.

Proti gestapu jich nebylo jen pět

Moji rodiče bydleli v Kunčicích nad Ostravicí (nyní je to ostravská městská část). Dům, ve kterém bydleli, postavil můj dědeček Josef Vaclík. Naši obývali kuchyň a pokoj v přízemí, druhou polovinu přízemí obýval dědeček a v poschodí bydlel maminčin bratr, strýc Vilém s rodinou.

V sousedství bydleli bratři Alois a Karel Břenkovi. Alois Břenek a jeho přítel Ferdinand Madry pracovali v jedné dílně ve Vítkovicích s mým otcem. Bratři Břenkovi založili skupinu odbojářů a vymýšleli akce proti fašistům. Jedna z prvních akcí byla na zajištění zbraní. Paní Pavla Břenková šla zjistit poměry do obchodu Fuchsschwanz ve Vítkovicích u restaurace Schönthal. Pod záminkou, že potřebuje dlouhou tyč k záclonám, se mohla podívat i do skladu za obchodem. Pak se tam vypravili odbojáři, vedeni Karlem Břenkem. Podařilo se jim ukořistit tři pistole, asi 20 pušek, jednu loveckou pušku s puškohledem a zlatým monogramem A. B. na pažbě a asi 200 nábojů. Všechno pak uschovali na několika místech, i u nás doma. Před obchodem ale zapomněli pánské jízdní kolo. Aby německá policie nebyla přivedena na stopu pachatelů, odvezla kolo domů moje těhotná maminka.

Další akce byla zaměřena na zničení seznamů lidí, kteří měli odjet do Německa na práci. Odbojářům se podařilo proniknout do Úřadu práce. Hlídače přivázali na dvorku k židli a dali mu roubík. Seznamy v jedné kanceláři zapálili. (Když je chtěli zapálit, zjistili, že s sebou nemají zápalky, ale v další kanceláři našli plynovou karmu.) Protože vše důkladně zavřeli, projevil se nedostatek kyslíku a papíry neshořely úplně.

Někdo ze skupiny někde neopatrně mluvil. Moje maminka byla ve Vítkovicích ve frontě lidí před obchodem. Nějaké ženy, které přišly později, mluvily o tom, že právě viděly auta gestapa, která jela směrem do Kunčic. Maminka omdlela a probrala se ve vítkovické nemocnici, kde jsem se jí narodila. Bylo velké štěstí, že tam sloužily německé řádové sestry. Jen málo chybělo, a mohla jsem se narodit v Osvětimi – pokud vůbec. Bylo velké štěstí, že nikdo další nezahlásil. Alois Břenek a Ferdinand Madry byli zatčeni. Karel Břenek a dalších několik lidí při zatýkání a v obklíčení zvolilo smrt.

Jména mých rodičů jako odbojářů ze skupiny Jiskra byla uvedena v knize Františka Čvandy „Noční akce“. O akcích skupiny bratří Břenků napsal knihu „Pět proti gestapu“ Mgr. Radoslav Šeďa. Proti gestapu jich nebylo jen pět. Jen díky mlčení mučených byli ostatní zachráněni.

Paní Břenková byla dva roky vězněna v Brně, Ravensbrücku, Berndorfu a Zwolau. Paní Marie Frydryšková rozená Břenková a moje maminka jí posílaly prádlo, peněžitou i jinou podporu. Nikdy se o tom doma nemluvalo a já jsem se o hrdinství svých rodičů dočetla až z dopisů a dokladů, ke kterým jsem se dostala po smrti svého bratra. Z Kunčic jsme se odstěhovali po válce.

Vilém Vaclík – čestný občan Ostravy

Měla jsem pět roků, když jsme s bratrem Petrem koupili mamince ke Dni matek malý obrázek, který si maminka nechala pověsit nad dveře do kuchyně. O pár týdnů později přijel k nám na návštěvu maminčin otec, dědeček

Josef Vaclík. Vítala jsem ho a upozorňovala na ten obrázek. „*To abych odešel,*“ reagoval na má slova a pak něco mamince tiše řekl. Maminka mě poslala, ať si jdu hrát na zahradu. Když jsem se po delší chvíli vrátila, dědeček už u nás nebyl a maminka plakala. Dědeček mamince oznámil, že její bratr, Vilém Vaclík, byl zatčen za protistátní činnost. Byla to doba politických procesů.

V Praze byl proces s Miladou Horákovou, v Ostravě s Vilémem Vaclíkem. V dubnu 1949 probíhal zásah StB proti druhému protirežimnímu odboji pod názvem „Akce Beskyd“. Dnem 25. října 1949 začaly razie a bylo zatčeno a obviněno 90 osob.

Soud se skupinou kolem Viléma Vaclíka byl 17. až 21. července 1950 v prostorách Čapkovy sokolovny. Na Státní soud Brno byly vstupenky a mělo jít o odstrašující divadlo. V novinovém článku nazývali strýce „rytířem smutné postavy“. Byl odsouzen k smrti, pak byl rozsudek změněn na doživotí.

Zadržený Buchal byl odsouzený v Praze v procesu s Miladou Horákovou a byl tam popraven. Další tři zadržení při Akci Beskyd, Polomský, Morávek a Sýkora, byli odsouzeni k smrti a popraveni v Ostravě.

Strýc si prošel Jáchymovem, Mírovem, Leopoldovem, Příbramí, Opavou, Plzní-Bory, Brnem. Dlouho jsem říkala sestřence Zdeňce, že bych se chtěla podívat do kufru, který měli na půdě, abych si prohlédla dopisy a noviny, které tam teta uschovala. Nakonec mi Zdeňka řekla, že všechno spálili. Jednou jsem byla také já ve věznici v Opavě za strýcem na návštěvě. Tehdy místo Zdeňky, která měla povolení, ale onemocněla. S tetou za strýcem také na návštěvu jezdila moje maminka. Častěji ale teta Gusta, která měla na železnici slevu. Strýc si v šedesátých letech, kdy došlo k politickému uvolnění, zažádal o obnovu procesu. Sám si platil obnovu procesu i členy eskorty. Po dvanácti letech byl rozsudek zrušen a strýc byl propuštěn. Byl jedním z mála šťastných – měl se kam vrátit. Jeho manželka se s ním nedala rozvést, i když by pak měla lehčí život. Teta byla vyučená cukrářka a po strýcově odsouzení se stala jeřábnicí v horkém provozu v NHKG (Nová huť Klementa Gottwalda v Ostravě-Kunčicích). Zdeňka dojížděla do školy do Kunčiček. Na Zárubku bydleli tetini rodiče, Lysovi, ke kterým Zdeňka vozila malého bratříčka Vaška na hlídání. Stalo se, že lidé tetu informovali, že si Zdeňka nedává pozor na pusy. Kdosi se jí prý ptal, proč jede s bratříčkem tak brzo. Ona měla odpovědět na celý autobus: „*Protože mi komunisti zavřeli tatínka.*“ Zdeňka musela ve škole sedět v poslední lavici a sama. Učila se výborně, a tak se dostala i na Jedenáctiletou střední školu. Na ČVUT se už nedostala, tak šla na Pedagogický institut na aprobaci matematiky a fyziky.

Strýcova propuštění se nedožil můj dědeček, jeho otec. Dlouhých dvanáct let čekal. Moje maminka a její sestra se vzdaly dědictví, domku v Kunčicích, ve prospěch dětí odsouzeného a zbaveného občanských práv.

Ptala jsem se strýčka, jestli bude usilovat o rehabilitaci, nějaké odškodnění. Odpověděl mi otázkou: „*Vrátí mi to něco z těch let, kdy jsem nemohl být na svobodě?*“

Nechtěl nikdy mluvit o minulých letech. Vždy stál v pozoru, když s někým mluvil. Jednou jsem mu říkala, že jsem četla knihu Jiřího Hejdy „Útěk“, o útěku dvou vězňů z pevnosti Leopoldov. Reagoval jen stručně: „*Tak víš, jak se jim to povedlo. Já zase vím, jaké to bylo noc po jejich útěku, kdy jsme stáli na apelplacu do rána, protože se nás nemohli dopočítat.*“

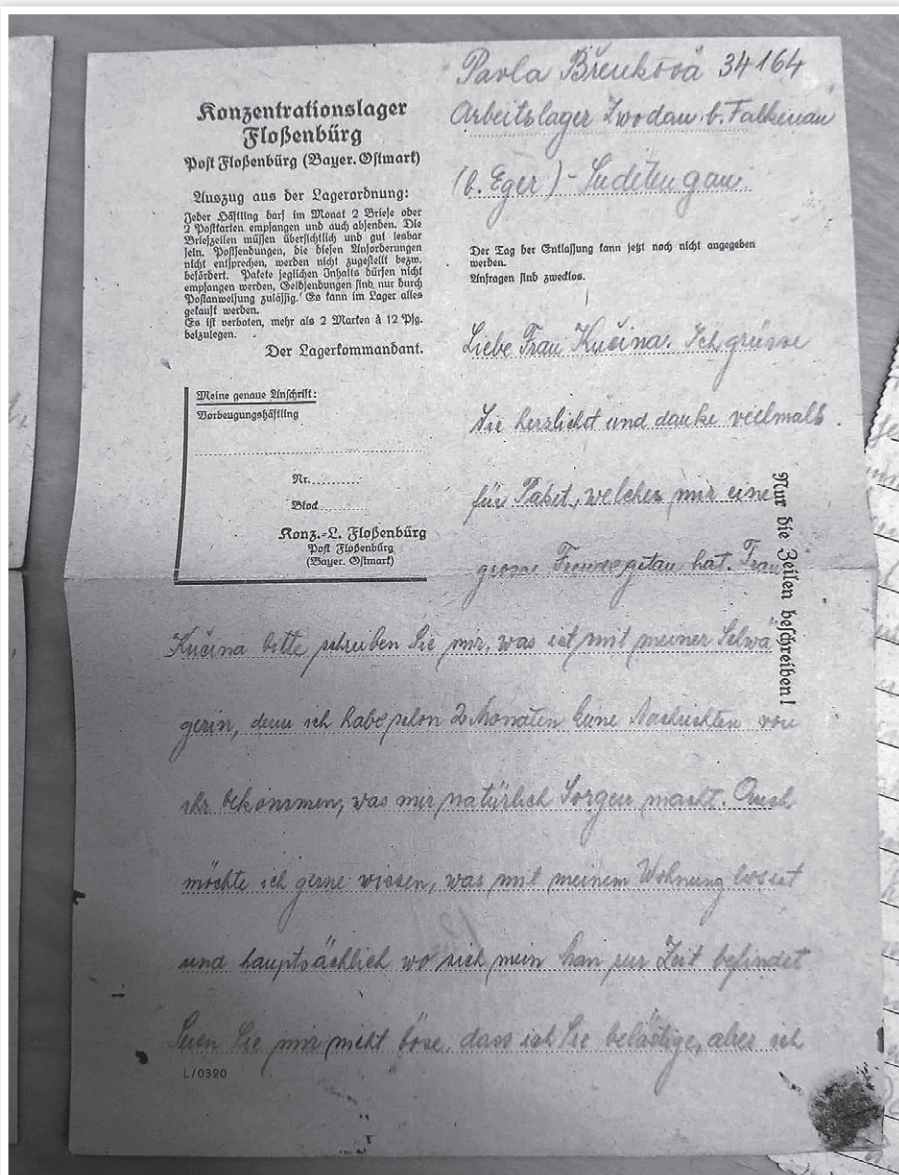
Můj strýc, Vilém Vaclík, bratr mé maminky, byl v roce 1993 jmenován čestným občanem města Ostravy. Toto ocenění mu bylo uděleno in memoriam, V. Vaclík zemřel v roce 1983.



Rodinná fotografie. Rodiče paní Dostálové, manželé Kučínovi, s přáteli v roce 1943



Vilém Vaclík



Dopis z koncentračního tábora Flossenbürg paní Kučinové. Psáno německy

Sorgfältig aufbewahren! - Pečlivě uschovávejte!
Der Absender wird gebeten, nur den umrandeten Teil auszufüllen — Odesílatel vyplní jen silně ohraničenou část

Einlieferungsschein — Podací lístek

Gegenstand: Věc: Nr. Cís.

Nachname: K h Ge-
Do- Váha: 1,500
birka:
Wert
oder
Betrag: K h
Cena
nebo
částka:
Emp-
fänger: P. Brenková
Adresát:
Bestim-
mungs-
ort:
Misto
určení:
Základní
Základní

Postannahme - Přijal

Erklärung der Abkürzungen umseitig.
Zkratky jsou vysvětleny na druhé straně.
12 A (I-1942) J. St. P.

Sorgfältig aufbewahren! - Pečlivě uschovávejte!
Der Absender wird gebeten, nur den umrandeten Teil auszufüllen — Odesílatel vyplní jen silně ohraničenou část

Einlieferungsschein — Podací lístek

Gegenstand: Věc: Nr. Cís.

Nachname: K h Ge-
Do- Váha: 6
birka:
Wert
oder
Betrag: K h
Cena
nebo
částka:
Emp-
fänger: P. Brenková
Adresát:
Bestim-
mungs-
ort:
Misto
určení:
Základní

Postannahme - Přijal

Erklärung der Abkürzungen umseitig.
Zkratky jsou vysvětleny na druhé straně.
12 A (I-1942) J. St. P.

Sorgfältig aufbewahren! - Pečlivě uschovávejte!
Der Absender wird gebeten, nur den umrandeten Teil auszufüllen — Odesílatel vyplní jen silně ohraničenou část

Einlieferungsschein — Podací lístek

Gegenstand: Věc: Nr. Cís.

Nachname: K h Ge-
Do- Váha:
birka:
Wert
oder
Betrag: K h
Cena
nebo
částka:
Emp-
fänger: M. Heidenreich
Adresát:
Bestim-
mungs-
ort:
Misto
určení:
Brenková

Postannahme - Přijal

Erklärung der Abkürzungen umseitig.
Zkratky jsou vysvětleny na druhé straně.
12 A (I-1942) J. St. P.

Sorgfältig aufbewahren! - Pečlivě uschovávejte!
Der Absender wird gebeten, nur den umrandeten Teil auszufüllen — Odesílatel vyplní jen silně ohraničenou část

Einlieferungsschein — Podací lístek

Gegenstand: Věc: Nr. Cís.

Nachname: K h Ge-
Do- Váha: 4
birka:
Wert
oder
Betrag: K h
Cena
nebo
částka:
Emp-
fänger: Brenková
Adresát:
Bestim-
mungs-
ort:
Misto
určení:
Základní

Postannahme - Přijal

Erklärung der Abkürzungen umseitig.
Zkratky jsou vysvětleny na druhé straně.
12 A (I-1942) J. St. P.

Podací lístky z koncentračních táborů, paní Brenková

Irena Fiutowská

Střípky vzpomínek na Hošťálkovice

Ze vzpomínek na dětství

Jmenuji se Irena Fiutowská, roz. Glumbíková. Narodila jsem se v roce 1941 a bydlela jsem do svých 26 let v domku u kostela v Hošťálkovicích. Život tenkrát nebyl vůbec jednoduchý. Byla válka, věčně jsme běhali schovávat se do sklepa před nálety, naštěstí jsme to měli blízko do „Grody“ (byl to obchod a dům pana Teodora Glumbíka na návsi). Já jsem tam však nikdy nechtěla, vadily mi vlhké deky, celé to prostředí studeného sklepa. Pamatuji si, jak jednou, když ustala střelba a my se vrátili domů, byly manželské postele mých rodičů v ložnici téměř až u stropu. Do světnice dopadl granát, podlaha se zvedla a zůstaly díry jak v posteli, tak ve skříní. Kdybychom tenkrát včas neodešli do sklepa, kdo ví, jak by to dopadlo!

Jednou večer mě maminka vzala ven a dívali jsme se na Ostravu v záplavě světél. Maminka plakala a říkala, že už nikdy nepůjdeme do sklepa, že je mír. Začátkem května přijela do našeho dvorku zelená armádní maringotka, na které bylo napsáno UNRRA. Dva američtí vojáci lidem rozdávali zelené plechovky, ve kterých bylo kolečko výborné čokolády, solené oříšky, mandle a žvýkačky. Nejlepší však byla jejich rozinková polévka. Maminka jim pekla bramborové placky, které jim moc chutnaly. Pobyli tu dva, tři dny a odjeli zase na jiné místo.

Po válce bylo zničeno mnoho domů, proto se lidé k sobě sestěhovali. V našem domku s námi bydlela v malé světnici i moje babička a my jsme měli tak malou kuchyň, že když v ní byli čtyři lidé, byla přeplněná. Záchod jsme měli venku, pro vodu jsme chodili ke „Korovi“ nebo na „Rynky“. Ještě tam byla jedna místnost, tu jsme však museli vyklidit pro nové nájemníky. První byla paní Kupcová s dcerou a synem Dieterem, který byl mým spolužákem. Když se odstěhovali, přišli Dudkovi se synem Janem. Posledními byli tatínkův bratranec, pan František Tomeček, s dcerou Aničkou. Děti nás byl plný dům i dvorek.

V roce 1947 se mamince narodila dvojčata Libuše a Jiří. Neustále se potřebovala voda na koupání, tak jsme se s kbelíky pěkně naběhali. Jirka byl nemocen, do roka zemřel a mně bylo divné, proč je u nás tak často pan doktor Hranoš z Petřkovic.

Dnes, kdy téměř každý má teplou vodu i WC v domě nebo v bytě, se divím, že jsme tak mohli žít a přitom byli veselí a šťastní. Také s topením to nebylo o moc lepší. Topilo se v kamnech nebo ve „vincku“. Muselo se ze sklepa nanosit uhlí a dříví, vybrat z pece popel a teprve potom zapálit. Té špíny

a sazí, kolik z toho bylo po celé kuchyni! Zatápělo se, když byly velké mrazy, a i tak voda v kbelíku, který stál u pece, byla kolikrát zamrzlá.

Když se situace po válce zklidnila, začalo se houfně s úklidem sutin, opravou domů a hlavně stavěním domů nových. V Hošťálkovicích byli šikovní řemeslníci, zedníci, instalatéři, stolaři a další. Lidé domy stavěli svépomocí a dodnes jim patří můj velký obdiv. Tenkrát se ještě i v sobotu chodilo do zaměstnání a muži měli těžkou práci, pracovali v okolních dolech a hutích. I některé ženy zastávaly mužskou práci, z války se nevrátilo mnoho mužů, a tak „byla každá ruka dobrá“.

My děti jsme žádné hračky neměly. Z jara jsme si dělali důlky a hráli kuličky, v létě jsme běhali bosí i v blátě. U nás na dvorku se hrál fotbal, vybíjená, školka s míčem, my holky jsme skákaly přes švihadlo anebo „panáka“. Dost často jsme si hráli na „velkých schodech“ (ty byly, jak se jde od kostela na Rynky, po levé straně, právě tam, kde je dnes betonová stěna), dnes už jsou dávno zazděné. V zimě, když bylo hodně sněhu, jsme my děti z kopečka sáňkovaly a dospělí se zlobili, protože se nemohli dostat do obchodu či kostela, jak to klouzalo. Bruslilo se na malém rybníčku před hasičskou zbrojnicí (dnes je tam obecní úřad), brusle jsme si nasazovali na boty a potom je utahovali na „klučku“. Každou chvíli to povolilo a brusle odletěla. Když nebyla hladina dost zmrzlá, tak se nejednou stalo, že někdo z kluků spadl do vody. Naštěstí rybník nebyl moc hluboký, a tak se vždycky podařilo takovému smolaři rychle dostat na břeh. Po celý rok jsme my děti zažívaly veselé příhody a hodně legrace.

Když jsem se stala školačkou, přibýlo každodenních povinností, a tak jsem každé ráno před školou chodila s bandaskou pro mléko, které prodávala vždy usměvavá paní Slichková. Naproti byl pekař, který pekl chleba a koláče, později se chytil řemesla skvělý kluk Hubert Malchárek. Hned vedle byla pošta, kde pracovali a bydleli manželé Malurovi, kteří vedli ochotnický spolek. Za zmínku stojí i krámk, který byl vedle pošty, tam pracovala paní Knedlová, měla tam věci na šití a pro nás, pro děti, i školní potřeby (to, co jsme nekoupili u ní, pro to jsme museli jet až do Třebovic, kde byla prodejna „Narpa“ = Národní papírny). Pamatuji si, že v jejím krámku bylo vždy živo. Bylo mnoho těch, kteří se rádi zastavili a popovídali si, a nejednou jim tak paní vedoucí přibalila k nákupu i dobrou náladu. Kousek dál byl obchod u Hrušky, ten byl také dobře zásobený a vše, co doma zrovna pochybělo, zde bylo k dostání.

Další obchod ve vesnici byl „U Grody“. Prodávaly se zde nejen potraviny na váhu jako např. cukr, mouka, ale i věci do domácnosti jako talíře, hrnky či drogistické zboží a dokonce i knihy. Za domem byl sklad dřeva, které lidé potřebovali, když stavěli nové domy. Nám dětem se tam ale nejvíce líbilo v zimě, před vánočními svátky. Bylo tam plno vaniček s kapry, mohli jste si tu vybrat i vánoční stromeček, no prostě takový dnešní supermarket, kde bylo k dostání vše, co jste

zrovna potřebovali, na jednom místě. Od obecního úřadu jsme dostávali měsíčně přiděl potravinových lístků, za které jsme si mohli nakoupit maso, potraviny a drogistické zboží. Kdo měl drůbež či choval prase, ten měl většinou masa pro vlastní potřebu dostatek, a tak mohl lístky prodat někomu, kdo je více upotřebil. S lístky se muselo šetřit, aby vystačily na celý dlouhý měsíc.

Budoucnost

V 70. letech se začala stavět v místech, kde stojí dodnes, budova, které jsme říkali „malý obchodák“. Za ní bylo vidět kousek stavení Kaštovských a pak dřevěná stodola. Za ní byl baráček a velká zastřešená veranda, která se mi moc líbila, bydlely tam sestry Návratovy. Babička mě k nim často brala na návštěvu, protože jak říkala, byly to její „rovnačky“, tzn. spolužačky. Jedna ze sester mě během války dokonce často hlídala, protože mamka jezdila občas za svými rodiči do svého rodiště kousek za Opavu.

No a po demolici těchto starých budov sester Návratových vznikl prostor pro novou stavbu. Netrvalo dlouho a nový obchod i pošta byly na světě. Když se do budovy vstoupilo, po jedné straně byly potraviny (ty tam jsou dodnes) a po levé straně bylo řeznictví. Uprostřed byly schody, které vedly do 1. patra obchodu se spotřebním zbožím, kterému „šéfovala“ a zároveň zde prodávala paní Hanka Kočí. Ta dovedla lidem ochotně poradit a nabídnout vždy to, co hledali a potřebovali. Já sama, když jsem tam poprvé zavítala, jsem si připadala jako v Tuzexu. Vlastně všechny věci, co jsem potřebovala do domácnosti, jsem jezdila kupovat právě k paní Hance, ať to byl vysavač, ždímačka, rádio nebo něco jiného. Moc ráda jsem tady nakupovala a i při koupi maličkostí, jako byly např. žárovky či lampičky na noční stolek, jsem si mohla být jistá, že vždy budu paní Hankou i jejími kolegyněmi mile přivítána a ochotně obsloužena. Tahleto ochota a vlídnost byla samozřejmostí našich prodavaček. Nejinak tomu bylo i v obchodě „U Grody“, kde byly milé prodavačky jako paní Margit Barčová, paní Janková, paní Václavčíková a paní Rewaldová. Velice mě pak zarmoutilo, když jsem se dozvěděla, že byl obchod v 1. patře zrušený, a nikdy jsem se vlastně nedozvěděla proč. Ještě musím dodat, že věci, které jsem zde nakoupila, jsem nemusela nikdy reklamovat, což bohužel už dnes není pravidlem.

Kora

Naproti našeho domku stojí velký krásný dům, restaurant Kora. Když jsem byla malá, tak to byl hostinec a restaurant Kora manželů Schikorových. Manželé Schikorovi byli výborní kuchaři, proto nikoho nepřekvapilo, že se jejich restaurant stal vyhlášeným v okolí Ostravy i Hlučína, hojně navštěvovaný o víkendech, kdy sem lidé přijížděli na výborné obědy. Pamatuji si terasovité schody, po kterých jsme jako děti běžaly sem a tam, i velkou zelenou proskle-

nou verandu, která stála na místě, kde je dnes venkovní posezení pro hosty současné restaurace. Okny hospody jsme zvědavě nahlíželi, co mají hosté k obědu. „Kellner“, jak se říkalo číšníkům, byl pan Kaštovský, který obsluhoval o víkendech v krásném číšnickém fraku. Vchod do hostince byl předními dveřmi, po levé straně byla „extrovna“, kde se hrál kulečník, a po pravé straně byl vchod do výčepu, vzadu pak velká kuchyně. Na pravé straně domu byl přístavek, ve kterém bydlela rodina Labišova. Později se do prvního poschodí domu nastěhoval i pan učitel Malant, který se stal později ředitelem zdejší školy. Dnes si říkám, jak to paní Schikorová, která měla pět dětí, mohla všechno zvládnout i přesto, že měla k ruce pomocnici, slečnu Adu, která se stala členem rodiny a paní Schikorová o ní pečovala ve stáří až do její smrti. Když pak později s nástupem komunistického režimu museli hospodu zavřít, ani tentokráte nesložili manželé ruce do klína a celé léto vařili v jednom krásném hostinci v Malenovicích, kam s nimi společně jezdila i moje maminka, která vypomáhala v kuchyni.

Před více jak 20 lety se dal do opravy domu a hostince jejich vnuk Petr Slovák se svou ženou Danou. Náročná oprava celého domu i výčepu se moc povedla včetně příjemného venkovního posezení. Nakonec zůstala na vše paní Dana se synem sama.

V současnosti mám restaurant Kora spojený především s mikulášskou nadílkou, které jsem se s vnoučaty opakovaně účastnila, a myslím, že to byl nezapomenutelný zážitek nejen pro děti. Mikuláš rozdával dárky, děti recitovaly básničky, rodiče si mohli dát horký grog, společně se sousedy zazpívat koledy, prostě kouzelná předvánoční atmosféra. Byla bych moc ráda, kdyby byla opět příležitost k takovému sousedskému setkání právě na tomto místě.

Dům zahrádkářů

Ve svých vzpomínkách nesmím zapomenout na krásnou budovu, kterou jsem měla na dohled, a tou je dům zahrádkářů. Na místě, kde dnes stojí, stávala velká dřevěná stodola, ve které jsme se jako děti schovávaly a rády si v ní hrály. Když byly žně, přicházeli do stodoly muži, kteří měli cepy, se kterými mlátili obilí. Byla to ohromná podívaná a já jsem si říkala, jak jsou šikovní a zruční, že si nic neudělali. Holt se to muselo umět. Cepy lítaly vzduchem. Za chvíli měli chlapi vymláčeno a k tomu vypracované svaly. Jednoho rána, asi v roce 1973, se stodola začala bourat a na jejím místě se začaly následně kopat základy pro dům zahrádkářů. Musím říct, že dům se stavěl svépomocí. Nikdo nedostal peníze a lidé se střídali, aby mohli postavit tuto chloubu Hošťálkovic. Když se dům dostavěl, stal se středem kulturního dění ve vesnici. Kdykoliv jsem v sobotu odpoledne přijela za rodiči, slyšeli jsme z oken, jak se lidé bavili, hrála hudba a zpívalo se. Slavily se tam narozeniny, svatby, konaly srazy ze školy, ale i pohřební hostiny.

Velkou událostí byly výstavy zahrádkářů, kteří v září vystavovali svou úrodu ze zahrádek. Pokaždé, když jsem mohla, tak jsem jejich krásnou výstavu navštívila. Žasla jsem nad ohromnými dýněmi a jiným ovocem. Taky jsem se ráda stavovala za panem Walterem Sikorou, který vystavoval kaktusy a bonsaje. Nikdy jsem neodolala a vždy jsem si nějaký kaktus koupila. Taky se ochutnávaly různé druhy moštů, které zahrádkáři s pýchou nabízeli. V přízemí bylo výborné posezení s dobrým jídlem včetně nejlepších koláčů. Na tom měl podíl kolektiv děvčat s manželi Blaškovými a Monikou Jurečkovou. Posledního, koho si pamatuju, kdo koláče pekl, byl Jenda Holuša.

Druhá taková akce, na kterou jsem ráda chodila, byla velikonoční výstava. Tam se vystavovala nádherná vajíčka, vyráběná různou technikou, včetně velikonočních kraslic. Zde ženy vystavovaly své ruční práce jako například překrásné vyšité ubrusy, různé dečky, košíčky a jiné výrobky. Mrzí mě, že tohle vše je již minulostí. Chtěla bych věřit, že se jednou najdou nadšenci, kteří budou mít chuť a náladu vrátit výstavě její původní lesk a slávu.

Moje maminka byla členkou zahrádkářů. Účastnila se schůzí, kde byly i odborné přednášky, přinášela si dobré rady, ze kterých jsem čerpala i já. Jedněmi z přednášejících byli také skvělí manželé Hauptovi, kteří spravovali na statku v Hošťálkovicích. Co byl ale opravdový bonbónek, byla moštárna. Na podzim, když dozrála jablka a hrušky, stávaly před domem velké fronty lidí s košíky a vozíky naplněnými ovocem. Protože i moji rodiče chodili moštovat, můžu říct, že od té doby jsem lepší mošt už nepila. Na závěr bych chtěla poděkovat všem, kdo se zasloužili o tyhlety pěkné chvílky a zážitky pro naše občany. Dnes je v domě zahrádkářů Mateřská škola Zahradníček.

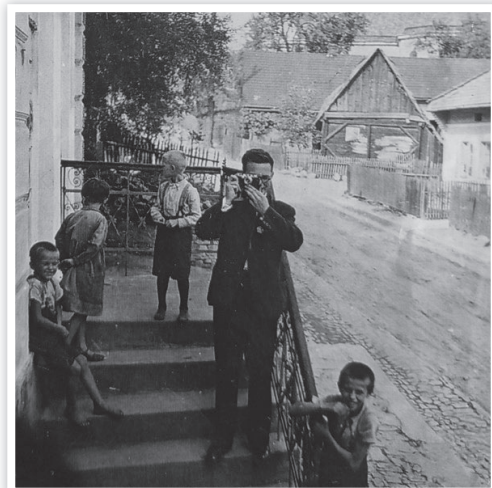
Hošťálkovický vysílač

Co rozhýbalo naši vesnici, to byla stavba televizní věže v 50. letech minulého století. Určitě to nebylo příjemné lidem na hlavní ulici, kde jim pod okny jezdily v jednom kuse nákladní auta a různé stavební stroje. Naopak pro nás mládež to byla neobvyklá zábava chodit v létě večer k lesu, kde se televizní věž stavěla. Taky se stavěly domy pro televizní pracovníky a techniky. Když se věž v roce 1955 dostavěla, byla to velká sláva.

O Hošťálkovicích psaly noviny, byly pořady v rozhlase, jezdily tady různé delegace na prohlídky televizní věže a taky přibýlo turistů, kteří se chodili na věž podívat. Já sama jsem si představovala televizní věž jako Eiffelovku v Paříži, jak mi připadala vysoká a krásná. Často do sálu televizní věže jezdili ostravští herci, protože se tam konaly různé estrády a silvestry. Podle ostravského herce pana Josefa Kobra se jim tam všem velice líbilo. Postupně si obyvatelé Hošťálkovic začali kupovat televize do svých domovů. Ne všichni si je ale mohli dovolit, protože byly velmi drahé. Já jsem svým rodičům koupila televi-

zi až za několik let a byl to asi náš nejcennější kus nábytku. Dodnes vidím, jak se televize pokrývala ručně vyšítou dečkou, aby se na ni neprášilo nebo nesvítilo slunce. Vysílalo se dvakrát až třikrát týdně. V tyto dny se před televizor nanosily židle a uvařil se čaj, protože se na program přišli podívat i sousedé, co televizi doma neměli. Pamatuji, jak jsem každou chvíli chodila za panem Tomáškem, který bydlel v domě pro televizní pracovníky a opravoval televize, když přestala fungovat nějaká součástka. Hlavně jsme ale poslouchali rádio. Starší lidé rádi poslouchali písně Kmocha a Valdaufa. Pro nás mládež se stali idoly Josef Zíma, Iveta Simonová s Milanem Chladilem. V rádiu jsem také ráda poslouchala různé operety, opery a pohádky. Nejlíp se ale poslouchalo mistrovství světa v hokeji, které komentovali naši přední reportéři. Bylo to vždycky večer a my jsme sportovní přenos s tatínkem rádi poslouchali.

Moje rodné Hošťálkovice jsou místem, na které ráda vzpomínám. Místem, kam jsem se vždy ráda vracela. Jsem ráda, že jsem z paměti mohla „vylovit“ pár vzpomínek na ně, vzpomínek na události všední i výjimečné, a tím umožnit nahlédnout do života vesnice v naší nedávné minulosti.



Schodiště vedoucí do obchodu Hruška.

V pozadí stavení, která v 70. letech 20. století ustoupila stavbě nákupního centra Budoucnost.

(Zdroj: Hošťálkovický signál, 6/2023)



Restaurace Kora.

(Zdroj: Hošťálkovický signál, 12/2023)



Prodejna potravin, kterou provozovali manželé Kupcovi. Později zde byla prodejna galanterie, papírnickví a drobného zboží, kterou vedla paní Knedlová. Vpravo na fotografii oválná cedule s nápisem Poštovní a telegrafní úřad. (Zdroj: Hošťálkovický signál, 6/2023)

Veronika Forejtová

Život spojený s uměním

Veronika Forejtová se narodila v Ústí nad Labem, kde také poprvé vstoupila na jeviště. Její cesta k herectví však nezačala slovem, ale pohybem. Balet byl její první divadelní profesí – a právě odtud se postupně vydala k činohře. Život ji zavedl do divadel v Jihlavě, Českém Těšíně, Karlových Varech i Opavě, až se nakonec stala výraznou osobností činohry Národního divadla moravskoslezského.

„Bydlím v samém srdci Ostravy,“ vypráví, „a cítím, že zde patřím – tohle město je pro mě domovem v tom nejhlubším smyslu slova.“ Ulice, které mohou jiným znít hlučně nebo úspěchaně, jsou pro ni přirozenou součástí dne, rytmem, který ji uklidňuje. Nejvíc ze všeho si ale váží lidí, kteří ji obklopují – Ostraváků. Mají podle ní povahu, kterou jinde nenajdete: na povrchu možná trochu drsnější, ale uvnitř pevnou, poctivou a upřímnou. A právě takhle upřímnost je jí velmi blízká.

Centrum ji nikdy neomrzí, ale její pravidelné rituály ji vedou do Komenického sadů. *„Předepsal mi to lékař,“* směje se, *„ale já tam chodím ráda.“* Krok za krokem mezi stromy, po cestičkách, které důvěrně zná – to je pro ni každodenní meditace a možná právě v těch chvílích si uvědomuje, jak hluboko jí Ostrava přirostla k srdci. Je to město, které si na nic nehraje. Nepředstírá. Nepřetvařuje se, nedělá ze sebe víc, než je. A právě proto je tak nesmírně lidské. Lidé tu umějí být přímočaří. Nejsou zbytečně zdvořilí, neobcházejí pravdu. A pokud jim někdo nesedne, neobtěžují ho tím – jen to jaksi přirozeně poznáte. Takle jednoduchá čitelnost lidského chování jí vždycky byla sympatická.

Ostravský divák: poctivý, náročný, pravdivý

Divadlo je náročné, ale krásné povolání. Divadlo není řemeslo, které by člověk držel pevně v rukou; je to spíš živý organismus. Neexistují v něm jistoty. Musíte mít štěstí na roli, na režiséra, na lidi, s nimiž stojíte na scéně. Co je ovšem nejdůležitější, na diváky. Ti jsou základ. A ostravský divák, ten má podle Veroniky Forejtové jedinečnou povahu. *„Ostravský divák je poctivý. Když se mu představení nelíbí, nehraje si na slušného. V jiných městech lidé sedávali až do konce i u inscenací, které je nezaujaly, ale tady? Tady se během pauzy zvednou, vezmou si kabát a odejdou domů. A já to chápu. Je v tom odvaha a upřímnost – a taky jistá úcta k času. Co by člověk předstíral, když ho to nebaví? Jak se tady říká: Bo není čas. My, jako herci na jevišti, jsme opravdu několikrát cítili, že mezi jevištěm a hledištěm to není úplně ideální. A tak jsme*

o pauze říkali paní garderobiérce: Skočte k šatnám, jestli tam není nával. A byl. On ten Ostravák, nejen to město, ale i kraj, on to nepředstírá.“

Možná proto se Ostrava paní Veronice tolik líbí. Je v ní přímá pravda, kterou nemusíte lovit mezi řádky. Tenhle způsob života je jí nejbližší. Žádné přešlapování, žádné hrané zdvořilosti. Jen otevřenost, která jde rovnou k věci. V tom všem se cítí doma.

Divadlo jako životní partner

Láska k divadlu ji provází od dětství. Balet, opera, ale nakonec činohra – té patřila nejvíc. S manželem divadlem žili. Prošli společně několika městy, ale vždycky se vraceli zpět sem, jako by je sem něco přitahovalo. *„Možná intuice, možná obyčejný pocit domova,“* usmívá se, *„Ostrava se nám stala osudem.“*

V ostravské činohře dostala velké role a pestrý repertoár. Milovala atmosféru obou divadel – Divadla Antonína Dvořáka i Divadla Jiřího Myrona. Budovy obou divadel jsou obrovské a každé na vás dýchne jinou atmosférou. Divadlo Antonína Dvořáka je zkrátka nádherné. Je to takové klasické divadlo, které vybízí k tomu, aby jeho repertoár nabízel divákovi klasická díla, vážnější hry. Naopak Divadlo Jiřího Myrona může být ve svém repertoáru odvážnější. Hrály se v něm více komedie.

Ale Národní divadlo moravskoslezské nebylo první ostravskou štací Veroniky Forejtové. V roce 1989 nakrátko nastoupila do Divadla Petra Bezruče, kde jí tehdejší šéf Stanislav Šárský nabídl angažmá. Manžel v té době ještě působil v Opavě. *„Když jsme se s panem Šárským sešli, abychom moje angažmá probrali, tak na závěr, když náš rozhovor skončil a já angažmá přijala, jsem se na něj podívala, ale nic jsem neřekla, a on řekl, že se to týká i mého muže. To bylo úžasné,“* vzpomíná dodnes.

Hudba, knihy a radosti všedních dnů

Vedle divadla miluje hudbu. A hru na klavír. *„Můj manžel vždycky říkal: Moje žena hraje na klavír, spíš ráda než dobře,“* vzpomíná dnes s úsměvem. Pořídila si elektrický klavír, aby při tréninku nerušila sousedy. *„Když se učím nějakou skladbu, vím, že jeden takt budu opakovat třeba dvacetkrát, než ho zvládnu. Až poté, co se skladbu naučím celou, hraju ji na klasickém klavíru,“* popisuje svůj trénink Veronika Forejtová.

S hrou na klavír má i krásnou příhodu. Na chalupě se učila jedno Chopinovo Nocturno. Své snažení si šla porovnat s tím, jak skladbu hraje vynikající pianista Svjatoslav Richter, a pustila si jeho nahrávku. Při poslechu měla otevřené okno. Sousedka, která šla v té chvíli kolem, jí potom říkala: *„Paní Forejtová, vy jste úžasná klavíristka. Jak vy krásně hrajete.“* Veronika Forejtová dnes vzpomíná: *„Já jsem jí neřekla, že jsem to nehrála já. Dodnes si myslí, že jsem virtuóz.“*

Četba je celoživotní nezbytností Veroniky Forejtové. Nedokáže si představit den, že by si nepřečetla alespoň stránku. Doma měli knihovnu na třech stěnách, od podlahy až ke stropu police plné knih. Vyhodit knihu je pro ni nepředstavitelné. Buď ji odnese do bazaru nebo do knihobudky. Má samozřejmě svého oblíbeného autora. Tím je Bohumil Hrabal, dále má ráda klasiky, např. Boženu Němcovou. „*Svá díla píše tak krásnou češtinou, a když uvážíte, v jakém období dílo Němcová psala. To je neuvěřitelné. Ať otevřu Babičku na jakékoliv stránce, začtu se a je mi krásně,*“ vypráví.

Má také velmi ráda poezii. Básně jsou pro ni úžasná umělecká díla, před kterými má až takový ostych. Velmi ráda básně interpretuje. Český jazyk je tak krásný a bohatý. Jeden výraz může mít několik významů. Čeština ji nikdy nepřestane fascinovat.

Umění jako prostor pro fantazii

Ted, když má více času, navštěvuje v Ostravě svou milovanou Janáčkovu filharmonii. „*To je orchestr opravdu světové úrovně. Když se člověk zaposlouchá, ten zvuk je opravdu úžasný,*“ pochvaluje si.

Co si ještě zamilovala, je moderní výrazový tanec. Přistihla se, že když sleduje klasický balet, dívá se jen na jeho technickou stránku. Kdežto v moderně má větší prostor pro fantazii. „*Ostravský baletní soubor je opravdu v úžasné kondici. To, co dnes tanečníci předvádějí, jsou až akrobatické prvky. Navíc je vidět, že si spolu tanečníci rozumí. Před každým představením se sejdou na jevišti a popřejí si. To z činohry moc neznám,*“ přiznává Veronika Forejtová, „*tam jsou lidé v šatně a já jsem si vždycky vymohla, abych měla vlastní šatnu. Já jsem nikdy moc nebyla na řeči, které se tam vedly.*“

Divadlo a umění jako celek představují jedinečný prostor, v němž se setkává lidská fantazie, kreativita i potřeba vyjádřit vlastní pohled na svět. Umožňují nám nahlédnout do různých vrstev lidského prožívání, otevírají témata, o nichž bychom jinak možná nepřemýšleli. Díky umění máme možnost nejen rozšiřovat své obzory, ale také se na chvíli zastavit a vnímat krásu, emoce i myšlenky, které nám pomáhají lépe porozumět sobě i ostatním. Umění tak zůstává nenahraditelnou součástí lidské kultury – živou, proměnlivou a vždy připravenou oslovit každého, kdo je ochoten naslouchat.



Herečka Veronika Forejtová

Jarmila Hýlová

Kořeny, dětství a život v Ostravě

Jmenuji se Jarmila Hýlová, za svobodna Horáková. Narodila jsem se v roce 1956 ve vítkovické nemocnici. První roky svého života jsem prožila v Ostravě-Zábřehu, na sídlišti tehdy ještě nazývaném Stalingrad, na Baranovově ulici v takzvaných „Dvouletkách“. Byl to skromný dvoupokojový byt – kamna v kuchyni, kamna v obýváku a do ložnice vedla jen kouřovodná roura. V kamnech se topilo uhlím. Vzpomínám si, jak mi tatínek vyprávěl, že když v zimě ukápla kapka vody na zem, hned zmrzla. Opravdu tam byla zima, a tak jsem spávala v postýlce přímo u kamen.

Brzy nato jsme se stěhovali. Můj otec byl vedoucím zásobování v Nové huti a díky tomu dostal lepší byt na Rodimcevově ulici na náměstí SNP – tři pokoje, teplá voda, ústřední topení i vlastní telefon. To už si živě pamatuji. Tam začínají moje opravdové dětské vzpomínky.

Maminka tehdy pracovala jako pěstounka v mateřské škole Chrjukinova, později jako učitelka a nakonec, když mi bylo šest let, se stala ředitelkou školky na Gurtjevově ulici.

Kořeny z matčiny strany

Maminka pocházela z Vítkovic. Její děda – můj pradědeček – byl havíř. Měli čtyři děti: dva syny a dvě dcery. Jeden syn byl řezník, druhý policista, babička byla uklízečka. A pak tu byla sestra jménem Olina – ta se dostala do služby k doktorovi a jeho ženě do Uničova, kde se k ní chovali jako k vlastní. Dokonce jí vypravili svatbu a zajišťovali ji celý život. Její potomci tam žijí dodnes. Provádala se do největšího gruntu a její dcera tam poté pracovala jako vedoucí prodejny.

Pradědeček si sebou na šachtu bral v bandasce polévku. To se daly svařit bylinky, které byly na zahradě, petržel, celer, pažitka, mrkvička, něco, co se nasbíralo, protože havíři měli ty zahrádky. Dalo se to do hrnce, nechalo se to povařit a zahustilo se to zasmažkou. A potom, až to bylo husté, tak se do toho dělaly játrové knedlíčky. A tuhle tu polívku, to je havířská, tedy polívka chlupská, tu oni si brali sebou, k tomu krajíc chleba a to měli jako oběd. Dodneska ji vařím.

Moji prarodiče z matčiny strany bydleli na Sirotčí ve Vítkovicích, v domě, kde byla kuchyň, jizba a parádní pokoj, do něhož se chodilo jen výjimečně. Rodiče se po svatbě nastěhovali k nim – bydleli v malé místnosti, projektované pro koupelnu, dva krát tři metry. Kočár pro miminko se nevešel nikam jinam než na skříň.

Babička byla šikovná a pracovitá paní. Měla zahradu, chovala slepice a husy. Byla v domácnosti. Přivydělávala si úklidem nebo natahováním záclon a deček. Jenže za komunismu to bylo považováno za nepovolené podnikání, takže kolikrát musela vysvětlovat, že to dělá „jen pro kamarádky a za vajíčka“.

Kořeny z otcovy strany

Otcův tatínek, Jan Horák, byl legionář. Sedm let strávil na Sibiři a domů se vrátil repatričním vlakem – prý už měl doma i vlastní náhrobek, protože ho všichni považovali za mrtvého. Po návratu se vydal „do světa“ hledat si práci. Nakonec získal práci u židovského majitele fabriky v Bohumíně jako zahradník. V Bohumíně pracoval a bydlel až do roku 1938. Později, už v Ostravě, byl dědeček vyhlášeným specialistou na pěstování dlouhých salátových okurek, které pěstoval pro ostravské paničky v zahradnictví, které se nacházelo poblíž dnešního městského stadionu ve Vítkovicích. Kolem stadionu rostly takové úzké dlouhé topoly. A ty sázel můj děda. A tam byl takový domeček, ve kterém oni bydleli, a můj tatka se vždycky chlubil tím, že on nemusel platit za fotbal, že se mohl dívat z okna.

Babička z otcovy strany také neměla jednoduchý život – už v patnácti dostala „raneček“ a šla do služby, nakonec se dostala až do Vídně. Kdo ví, co všechno prožila. Nedivím se, že se vdávala pozdě a mého otce měla až v 39 letech.

V Bohumíně žili až do roku 1938. Po obsazení města Němci se museli do dvou dnů sbalit a odejít pryč. Všechno tam nechali – jen jeden kufr na osobu si mohli vzít sebou. Skončili v Mariánských Horách ve třídě základní školy, kde bylo až padesát lidí. Nemoci, hlad, svrab, léčili je koupelemi ve vanách se sírovou vodou. Teprve pak se dostali zpět do Vítkovic, kde děda pracoval jako zahradník u tamního stadionu.

Ještě jednu velmi dramatickou příhodu z války dědeček prožil. V květnu 1945, když otevíral skleníky, se na jejich skle zalesklo světlo. Sovětský pilot, průzkumník, si myslel, že je to německé stanoviště, a celý skleník rozstřílel kulometem. Děda měl tehdy opravdu štěstí.

Tatínek s maminkou bydleli oba ve Vítkovicích. Tam se také poznali a později se vzali. Tatínek nejprve dostal práci ve Vítkovicích, později přešel do Nové huti, kde zůstal až do důchodu.

Za války tatínek studoval obchodní akademii, no, a když nacisté zavřeli školy, tak on byl ročník 1924, tak aby nemusel někam do Reichu na práci, tak se musel za tři dny naučit jezdit s V3Skou. Říkal, že než se to naučil, měl úplně puchýř, jako na celé ruce, a jezdil pro hasiče s pískem. No a to nám taky říkal, že jednou prostě oni, když byly nálety, zhasli celou Ostravu a on s tím autem plným písku vjel v Bělé do toho rybníčku, co tam je, to jsou Zamčiska. Za tuto

nehodu ho zavřeli, že vlastně ničí německý majetek. Babička byla od rány, tak ona jim tam šla asi nadat, tak ji zavřeli taky. No nakonec se to všechno vysvětlilo a pustili je, protože zjistili, že vlastně nic špatného neudělali.

Střípky z mého dětství

Jako desetiletá jsem zažila stavbu rodinného domu ve Staré Bělé. Maminka i tatínek byli pracovití – a babička z maminčiny strany jednou pronesla větu: „*Kdybych mohla, postavím si barák.*“ Tatka uhodil pěstí do stolu: „*Tak já ho postavím!*“ A začal shánět pozemek. Našel ho ve Staré Bělé, protože tam byl jeho spolužák, předseda MNV, tak mu tam pomohl získat parcelu. No a začali jsme stavět barák a pak jsme se tam přestěhovali, tam jsem vyrůstala, vdala se, měla děti. A přesto mě osud nakonec vrátil zpět – dnes opět žiju na Hrabůvce.

Z dětství si pamatuji i srpen 1968. Bylo mi dvanáct let. Probudili jsme se do rána plného tanků, jejich hlavně mířily přímo na naše okna. Obchody byly prázdné. Na poště visela oběšená slepice s nápisem „*Než bych Rusům vejce dala, radši jsem si život vzala.*“ Ten výjev si pamatuju dodnes.

Jako děti jsme trávili většinu času venku. Já jsem společně se svými vrstevníky běhala po sídlišti a hrála si na Nšo-či nebo Ribannu – s dětmi jsme žili Vinnetouem. Měli jsme nastříhané tepláky, aby vypadaly jako s třásněmi, na hlavě čelenky a po celém Zábřehu jsme dělali indiány od rána do večera. Hráli jsme také schovku, při které se říkalo místní říkadlo: „*10, 20, 30, narodil se Fricek. Mama byla ráda, že má kamaráda. Kamarád jí utek, mama měla smutek. Raz, dva, tři, už idu.*“

Náměstí SNP, kde jsem vyrůstala, tehdy vypadalo úplně jinak než dnes. Na celé ploše parkovala tři auta – jedno naše, jedno pana inženýra Hermana a jedno naproti pana inženýra Březiny. Kromě nás tři nikdo auto neměl. Dnes člověk neví, kam zaparkovat.

Bylo tam kluziště, kroužky, sbor paní Stojanové, výtvarka, recitace... A le-sopark. Ten miluji dodnes. V neděli jsme tam chodili s košíčky, v zimě sáňkovat a v létě na hory. Každý víkend jsme jezdili do Prostřední Bečvy. Maminka nám šla šatičky pro panenky, sbírali jsme borůvky a hřiby, na podzim šípky – ty jsme nosili do sběrný a za vydělané peníze jsem si pak koupila třeba vysněné kalhoty.

Hudba – ta nás spojuje

Hudba u nás doma byla jako další člen rodiny. Děda z maminčiny strany, František Slíva, byl vynikající houslista. Za první republiky měl vlastní „muziku“, byl dirigent a houslista. Každou neděli hrávali proměnné koncerty v sadu Jožky Jabůrkové. Protože byla krize a byl hlad, tak moji maminku

vždycky babička nastrojila. Oblékla jí šaty s námořnickým límcem a do vlasů dostala velkou mašli. Takto nastrojená musela způsobně sedět a na všechny se usmívat. A děda chodil hrát paničkám do ouška. A když jim zahrál, tak ony mu posílaly šlehačkové dorty. Dědeček otevřel futrál od houslí a všechny zákusky do něj naskládal, aby je měl jak odnést domů. Maminka potom dostala do ruky housle a opatrně je nesla domů. Babička zákusky uskladnila ve sklepe a týden se jimi živili.

Za války byl dědeček a jeho bratr v odboji. Dědečkův bratr byl malíř a vytvářel protinacistické letáky, které poté dědeček roznášel ve futrálu s houslemi. Po válce získal jako odbojář přednostní právo ke koupi domku po Němcích. Koupil tedy takový starý domeček se zahrádkou na Zengrově ulici. Na zahrádce měli zasazený i ovocné stromy, ale když jsem chtěla meruňku v létě, tak babička říkala: „Počkej, já ti ju vydrhnu.“ Tak vzala meruňku, kartáčem tu černou špínu z meruňky odstranila a potom teprve mi ji mohla dát. Šílené, protože vemte si, kde Zengrova ulice je – hned blízko se nacházel závod 3, takže to tam byla zeď a hned závod. To byly opravdu levné baráky díky té lokalitě, ale měli svůj vlastní.

Po válce děda hrál ve věhlasném orchestru Vítkovák. To byl velký orchestr s dlouhou tradicí, čítající 60 členů. Když odešel do důchodu, jezdil s partou muzikantů hrát na pohřby – sedl na kolo, přehodil trombon přes rameno a jel.

Maminka hrála na akordeon a byla členkou velkého harmonikářského souboru. V roce 1946 jela s ostatními svazáky na první poválečný mezinárodní sraz mládeže do Prahy – celou cestu jeli na nákladáku a hráli.

Hudba se drží v našem rodě dodnes. Já hrála na klavír a na kytaru, chodila jsem zpívat na náměstí SNP k paní učitelce Stojanové, sestra hrála na harmoniku. A teď můj vnuk – hraje na klarinet, učí se na saxofon a je v úžasném hudebním souboru na ZUŠ Valčíka v Porubě. To mě těší.

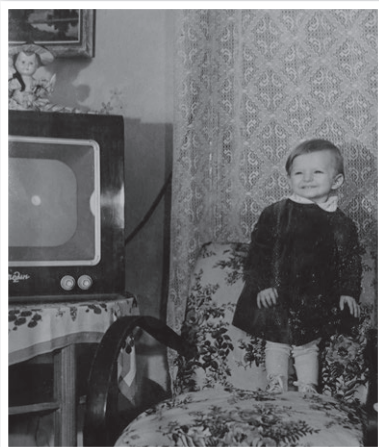
Škola mou prací

Já sama jsem celý život pracovala s dětmi. Byla jsem učitelka mateřské školy, později ředitelka. Měla jsem logopedickou třídu, učila jsem i angličtinu na základní škole ve Vřesině – na prvním stupni hravou formou. Překládali jsme si texty písniček, hráli jazykové hry, zpívali. Bavilo mě to a učila jsem 42 let. Ani jednou jsem nelitovala.

Učila jsem také rodiče s dětmi tady ve Špalíčku angličtinu. Učila jsem tu logopedii. Krom toho a potom jsem ještě dělala metodičku angličtiny u paní Lasákové na Sadové. A to bylo nejlepší, protože paní učitelky byly hodné. Vůbec nezlobily. Potom jsem se věnovala svým dětem, vnoučatům a připravila jsem k maturitě dceru, teď vnuka jednoho. Takže učení mě baví pořád.

Když přemýšlím o svém životě, nejvíce mě naplňuje vděčnost za rodinu,

ze které pocházím, i za tu, kterou jsem si vytvořila. Příběhy našich předků, jejich odvaha, pracovitost a soudržnost nás provázely v každé době a staly se pevnými kořeny, o které se můžeme opřít. To, co jsme si předávali z generace na generaci – lásku, hudbu, poctivost a vzájemnou oporu – vnímám jako největší dědictví. Jsem vděčná za lidi, kteří mě formovali, i za to, že jsem mohla dělat práci, kterou jsem měla ráda. A i když jsem prošla různými místy, jedno pro mě zůstává neměnné – Ostrava je můj domov a vždy jím bude.



*Pamětnice jako dvouletá
v bytě na Baranovově ulici, 1958*



Rodiče paní Hýlové – Jan a Jarmila Horákoví



Dědeček Václav Horák – zahradník



*Maminka pamětnice v době
promenádních koncertů
v Sadu Jožky Jabůrkové*



Dědeček František Slíva – hudebník

PaedDr. Božena Kasanová

Život na starobělském gruntě

Lidé, o nichž tyto vzpomínky vyprávějí, žili na velkém třicetihektarovém statku ve Staré Bělé. Stará Bělá byla tehdy samostatnou obcí; dnes tvoří jednu z částí Ostravy. Do Vítkovic chodili místní často pěšky, jezdili na kole nebo využívali tramvaj, která začínala u dnešní restaurace Dakota. Když potřebovali cestovat dál, vydali se na vlak do Polanky. Život plynul pomaleji, zato byl plný každodenní těžké fyzické práce.

Statek a jeho hospodář

Dědeček František Staněk zdědil grunt po svém otci. Obytné stavení bylo původně dřevěné, stodola a chlévy již zděné. Na jednom ze štítů se dodnes pamatuje monogram stavitele – „MH“, Milíče Hořínka.

Na statek navazovala řada dalších hospodářských budov. Ve stájích stálo kolem šestnácti dojníc, několik jalovic a telat. Přístřešek v pravém úhlu sloužil jako příprava krmení a za ním se v řadě tísnily chlévky pro husy, slepice, krůty i holuby. V rohu nechyběl jednoduchý záchod. Dále následoval chlév pro dvě mohutné prasnice s početným potomstvem a nakonec maštal pro hříbata a koně – Františkovu největší chloubu.

Vše ústilo do obytného domu. Dole se nacházely chladné sklepy a takzvaná spodní kuchyně, několik schodů vedlo na chodbu, odkud se vcházelo do horní kuchyně, pracovny s psacím stolem, ložnice a obývacího pokoje. Koupelna se zelenými obklady byla v tehdejší době téměř luxusem – a patřila už k novější části domu, kterou postavil právě mladý František.

Směrem na půdu se vešlo i do pokoje děveček – na gruntě jim říkali jednoduše „dívky“. Přijížděly hlavně z Beskyd a ze Zakarpatské Ukrajiny. Sloužily tu Jolka, Anděla, Marie, Hedvika, Božena a další. U koní pracoval pacholek Jano – hluchý Slovák, a později také Alois Malík ze Svinova – invalida po amputaci nohy.

Každodenní život a práce na gruntě

Na půdě se skladovalo zrní – pšenice (u nás se jí říkalo žito), ječmen, oves i „rež“. Dříve se do stodoly svážely nevymláčené snopy a mlátilo se až přes zimu. Mlátičku kdysi poháněl žentour – velká oj, do níž se zapráhl kůň, který svým krokem uváděl soukolí do pohybu. To bylo ještě před elektřinou, v době, kdy se svítilo loučemi, které vyráběl dědečkův otec.

Z chléva se hnůj vyvážel pomocí lanovky, jejíž široké koryto se dalo překloupat nad hnojištěm. Vedle něho stávala psí bouda s vlčákem, před kterým

měly děti respekt – a právem, pár lidí i pokousal. Rány se však tehdy neřešily: kus starého prostěradla nahradil obvaz a babička používala i pavučinu, která prý pomáhala hojit.

Chlapci se učili jezdit na mladých koních, kteří často jezdce shazovali. Domů se vraceli potlučení, zatímco babička Františka se modlila u hořící hromničky. Jednou si kůň zlomil nohu – musel být utracen. František pak řekl synovi, že mu chtěl dát peníze na spořitelní knížku, ale „takhle nic“.

Koně miloval hlavně Emil, přezdívaný Miloš, který se později dal k dragounům. V pracovně visela jeho velká fotografie – mladý muž na koni, hrdý a rovný.

Na statku se jedlo dobře, i když po dnešních zvycích skromně. Oběd začínal polévkou, následovalo omaštěné zelí s bramborami. Druhý chod byl větší „z mouky“ – kaše, šišky s mákem, ovocné knedlíky, nudle s tvarohem i slavní „zmrzlí rytíři“ – kynuté buchtíčky s mákem, krátce považené v mléce.

Maso se jedlo jen při tvrdé práci. Zato koláče pekla babička Marie téměř denně – pro rodinu, děvečky, mlékařky i nocleháře, kteří přespávali na slámě. Hned vysvětlím. Mlékařky chodily brzy ráno s proutěnými vozíky, na nich konve a čekaly, až se podojí krávy. Každá dostala kus koláče, který cestou pojídala, a už si to mířily směrem k Bělskému lesu a do Vítkovic. Za každého počasí! No a ráno měli Ostraváci mléko u dveří. V zimě tyto ženy tlačily vozíky za úplné tmy, na vozíku byla lucerna, která svítila na cestu, a tak bylo vidět, jak se ze všech stran jako svatojánští broučci sbíhaly tyto „mléčné konvoje“.

A kdo byli nocleháři? Dnes bychom řekli bezdomovci. Přišli večer, uložili se k spánku na slámu v přípravně u chlěva, dědečkovi odevzdali zápalky, aby se zabránilo požáru. Ráno dostali kus koláče a šli neznámo kam. Pak zase přišli jiní.

Život ve válkách a mezi nimi

Starobělský kněz Fabián Gregárek byl pokrokový člověk – měl jako jeden z prvních na Ostravsku vlastní auto. Měl však i nepříliš tajený vztah s kuchařkou, což místní těžce nesli.

Když začaly komise odvádět koně na frontu za 1. světové války, místní farář povolal dědečka: „*Františku, uvaž koním malé červené mašličky – nevezmou ti je.*“ A měl pravdu. Koně zůstali. Při druhé kontrole zase „onemocněli“ – jakmile uviděli komisaře, začali se chovat divoce a z nozder jim kapal hlen. Komise prohlásila, že mají vozhrivku, a odešla. Koně tak přežili válku.

Ve válce se zabavovaly dokonce i mosazné hmoždiře. Dědečkova sestra jednou pravý mosazný strčila do kýble se špinavou vodou a tvrdila, že má jen litinový – a ten nikdo nechtěl.

Z města přicházeli lidé ve velké nouzi a měnili věci za jídlo. Naši zase sháněli pláště na kola a kůže na boty.

Pacholek Alois Malík po amputaci nohy zůstal na gruntě. Přivezli ho bez

ohlášení, posadili na schody a ponechali ho svému osudu. Báli se, že ho rodina odmítne – místo toho ho přijali a později měl dokonce dítě s jednou z děveček.

Bratr dědečka Jan vystudoval a stal se knězem. Byla mu roku 1904 přidělena fara v Senici na Hané. Jan neměl rád řeči o farských kuchařkách, takže řekl, že když má několik sester, tak snad jedna z nich se obětuje. Ludmila (tetinka Milka) řekla památnou větu: „*Jene, jdu s tebou.*“ Farníci si tuto mladou dvojici brzy oblíbili a jim se také vedlo dobře.

Tetinka brala děvčata z rodiny a dávala jim „kurzy vaření“. Na faru se rádi sjížděli různí kněží, protože jim tetinka dělala hostiny. Měla od farníků stále přisun drůbeže, vajec, cukru atd. Jan však onemocněl cukrovkou, lidé udělali procesí do polí a modlili se za jeho uzdravení, ale nic nepomohlo. V roce 1939 zemřel, bylo mu 62 let. Svému bratru Vilémovi pomohl ke sňatku se slečnou Hrachovinovou. Tím pádem se příjmení Staněk objevilo v Seničce. Vilém měl 4 syny – Josefa, Bohumila, Ladislava (zemřel 12letý) a Aloise. Tetinka Milka se po smrti bratra vrátila do Staré Bělé a žila se svou sestrou Annou Bergrovou, vdovou, po zbytek života.

Františkův život a rod

František se původně vyučil stolařem u firmy Kresta v Ostravě. O hospodaření na rodném gruntě zpočátku neuvažoval – lákalo ho řemeslo, práce se dřevem a městský život. Nakonec však ustoupil přání rodičů a v roce 1909 statek převzal. V té době už byl ženatý a narodil se mu první syn Jaroslav. O dva roky později, v roce 1911, přišel na svět Emil, kterému doma říkali Miloš, a v roce 1912 třetí syn Václav.

Nevěstu si František našel v sousedních Výškovicích. Marie, zvaná Maryška, byla jedinou dcerou obuvníka Tomáše Adámka. Tomášův příběh stojí také za zmínku – narodil se jako nemanželské dítě. Jeho matka Roza sloužila u sedláka a pro chlapce dostala povolení mít jej u sebe v chlévě. Až ve čtrnácti letech se dostal do učení. Později si vzal za manželku Františku Havránkovou z Výškovic. Jí bylo 22 let, Tomášovi 24.

V únoru 1888 se jim narodila dcera Marie. Tomáš jako obuvník jezdil do Ostravy pro kůže a pokaždé dcerce přivezl nějaký kus látky na šaty či kabát. Boty šil sám. Když se Maryška vdávala, měla na sobě bílý kožíšek a vysoké bílé šněrovací boty na podpatku – tatínkovo dílo. Svatba Františka a Marie se konala 17. listopadu 1908 ve Staré Bělé.

Ale než k ní došlo, nebyla to cesta úplně jednoduchá. František chodil do Výškovic na zálety a místním hochům se to pranic nelíbilo. Při cestě přes lesík jej nejednou přepadli a dali mu „na pamětnou“, aby si hezkou a zámožnou děvčici neodváděl z dědiny. Nepomohlo. Láska si našla cestu.

Po svatbě nevěstini rodiče prodali domek za 8 000 zlatých a odstěhovali se i s Maryškou na Františkův grunt. Pro Tomáše Adámka to byla životní změna – od dítěte trpěného ve chlévě až po bydlení na velkém statku. Každou neděli po mši obešel pole a radoval se, jakého se mu dostalo živobytí.

Tomášův život však poznamenala smutná událost. Jeho žena Františka jedno ráno na konci prosince 1932 v kuchyni náhle padla k zemi – postihla ji mrtvice. Tomáš ji přežil o necelých sedm let.

Maryška chodila do kostela do Bělé. Lidé si všímali, že má vždy něco nového na sobě. Děti v kostele neklečely se svými rodiči – měly vlastní místo „před brankou“, odděleně kluci zvlášť a děvčata zvlášť.

Jednou za Maryškou po kolenou nenápadně přilezla neznámá dívka a pošeptala jí: „*Děvča, jak se jmenuješ?*“ Po mši si obě pověděly svá jména. Zdánlivě nicotná chvíle se však ukázala být začátkem celoživotního přátelství. Tou dívkou byla Hermína Halušková, která později šla všem dětem Františka a Maryšky za kmotru. Žila v ostravském Zábřehu a ještě dlouho jsme ji s maminkou navštěvovaly.

Rok 1914 přinesl první světovou válku a tak i František musel narukovat do rakousko-uherské armády a ocitl se v Krakově. Jednou brzy ráno stál na stráží a slyšel klapot podpatků. Zdálo se mu, jako by slyšel kroky své Maryšky – a skutečně, byla to ona. Navštívila ho přímo v cizím městě.

Brzy nato však válka Františka odvála na východní frontu. Tam padl do zajetí. První zastávkou byla ukrajinská Darnice u Kyjeva. Rusko tehdy nezvládalo obrovský počet zajatců a podmínky byly zejména v Černigovské oblasti velmi těžké. Později byli zajatci rozesíláni třinácti různými směry. František se nakonec dostal do jedné „děrevně“, kde vypomáhal u mužika se zemědělskými pracemi.

Hlad, který tam poznal, si prý nesl v paměti celý život. Jednou jim jeden mužik přinesl nádobu s kyškou. Zajatci se o ni poprali, ale František později vyprávěl, že i kdyby umíral hlady, kyšky by se nedokázal napít. Podmínky v chýši byly těžko představitelné. Při jarním úklidu vzala mužikova žena lopatu, seškrábala z hlíněné podlahy vše, co se na ni za rok nalepilo, pak rozmazala mazlavou žlutou „celinu“, uhladila – a bylo uklizeno. Hemžily se tam vši, blechy i švábi, ale o tom František příliš nevzpomínal. Snad nechtěl.

František byl silný a mladý muž – přežil. A domov mu po návratu musel připadat jako ráj.

Návrat do života

Roku 1920, už v době míru, se narodila Františkova a Maryščina dcera – moje maminka. Jak ji pojmenovat? Děvečky navrhovaly Zdeňku, prarodiče Alžbětu. Nakonec měl poslední slovo František: „*Bude to selská kněžna Božena.*“

A roky ubíhaly, lidé usilovně pracovali, život jim řídily roční doby, církevní svátky, poutě a krmáše. Práce bylo pořád dost – kolem dobytka, prasat, koní a drůbeže a polností. Večer se většinou všichni setkali ve spodní kuchyni.

Dívky umývaly nádobí, loupaly fazole, stařenka prala v hrotičce onuce (pro mladší vysvětluji – něco jako vyšší lavor, ale celý ze dřeva). Onuce nosili chlapi místo ponožek. Onuce, které visely nad pecí už suché, vzala, promnula, aby změkly, a položila je poskládané na kožené holínky, které stály seřazeny u kamen.

Chlapci Jaroslav, Miloš a Václav seděli proti sobě a každý z jedné strany vyšíval nějaký ubrus, nástěnku nebo přehoz. Stařeček dělal různé drobné opravy na chomoutech a opratích, hospodyně si připravovala suroviny na zítřejší pečení. Všichni buď poslouchali toho, kdo vyprávěl, nebo se také škádli. Hlavně když přišla odnaproti sestřenice Milka, tak hoši nešetřili fantazií a strašili ji. Děcko se pak bálo jít přes dvůr domů, takže staříček musel dělat doprovod.

Boža a Milka byly sestřenice, rozdíl mezi nimi, necelý rok, způsobil, že si dobře rozuměly. Se stařenkou chodily do kostela. Jednou měly červené šaty s velkým bílým límcem a slaměný červený klobouk. Po příchodu z kostela musely sváteční šaty uložit do skříně a vzít si staré – obnošené. Milka se nechtěla té parády vzdát, skákala po zídce u schodů, klobouk jí spadl do kbelíku se špinavou vodou. Mokrá ho dala zase na hlavu, ovšem červená barva tekla na bílý límec...! Tak tajně do jizby, šaty i klobouk dolů, stočený do neforemného klubka byl nacpán za skříň. Další neděli – hrůza – šaty byly pryč. Dospělí usoudili, že asi zloděj vlezl oknem a šaty vzal. Ale proč jen jedny šaty? To byla záhada. Vysvětlila se, až když za pár let malovali, odtáhli skříň a hle: plesnivá hrůza se objevila.

Konec gruntu přišel až s nástupem JZD. Nátlak na vesnici byl veliký, někteří sedláci byli exemplárně vystěhováni. V Nové Bělé to odnesla rodina Františka Vantucha. Ve Staré Bělé byla takto postižena rodina Štěpána Holáně. Staňkovi nabízeli dvě možnosti – buď vstoupí do JZD, nebo výměna půdy. Tak se nakonec po žních v roce 1957 stal členem družstva. Tím se uzavřela jedna velká kapitola starobělského hospodaření.

Příběh starobělského gruntu zachycuje nejen každodenní dřinu a radosti života na velkém hospodářství, ale i sílu rodinných vazeb, které pomáhaly překonávat těžké časy válek, chudoby i společenských změn.



*Marie „Maryčka“ Staňková, roz. Adámková.
Babička Boženy Kasanové*



Dědeček František Staněk



Grunt

Herbert Konečný

Jóga je můj život

Dětství na Hlučínsku

Narodil jsem se v Bobrovníkách, které se nacházejí kousek od televizního vysílače v Hoštálkovicích. Říká se tomu Prajzská, protože toto území prohrála ve válce Marie Terezie a získalo ho Prusko. Prusko je část Německa, bojovný národ, který se chtěl rozpínat po celém světě. Marie Terezie tuto válku prohrála, byla odtržena část Hlučínska a část Polska, která byla následně připojena k Prusku. Potom přišla Československá republika v roce 1918 a toto území bylo opět přičleněno k české zemi.

Potom přišel Hitler, a když zjistil, že toto území bylo pruské, tak zabral celé Hlučínsko a všichni jeho obyvatelé automaticky, ať už chtěli nebo nechtěli – včetně mého táty, dostali říšské občanství a museli nastoupit do wehrmachtu a do války. Já jsem se narodil v roce 1939 a pamatuji si, jak probíhala ostravská operace. Týden jsme seděli ve sklepě, než fronta přešla. Všechno kolem hořelo, ve sklepě nás bylo asi patnáct a bombardování trvalo celý týden.

Tatínek byl na frontě, potom v zajetí u Stalingradu. Působil u spojařů, takže měl štěstí, že nebyl v přímé bojové linii – možná by válku nepřežil. Maminka mi zemřela v roce 1945, téměř před koncem války, v době kdy už byla Ostrava téměř osvobozena. Zemřela na srdeční astma. Pamatuji si to dodnes.

Jak se dnes často chválí Američané, musím říct, že ani oni se za války nechovali vždy dobře. Neříkám, že znásilňovali – Rusové znásilňovali také – ale vím, že když nějaký sovětský voják znásilnil ženu a bylo to nahlášeno, důstojník ho bez vojenského soudu zastřelil. Američané dělali nálety i v době, kdy už Němci ustupovali. Bombardovali dusíkárnny, chemické závody, plzeňskou Škodovku a další průmyslové podniky. Válka už byla prakticky vyhraná, a přesto zemřela spousta lidí. O tom se dnes píše, tehdy se o tom mlčelo.

Pamatuji si, jak jsme vezli maminku do Hlučina na hřbitov, protože v Bobrovníkách hřbitov není. Byl nálet, museli jsme pohřeb přerušit a schovat se do lesa. Teprve po skončení náletu jsme mohli pokračovat. Pamatuji si také návrat otce ze zajetí – byl celý zarostlý, pustili ho v září. Dětství na Hlučínsku nebylo jednoduché.

Jógové začátky

Teď bych rád přešel k příběhu z mé dospělosti – jak jsem se dostal k józe. Psal se rok 1975. Zdravotní důvody mě přivedly k hledání cesty ke zdraví, abych mohl dál normálně fungovat. Byl jsem mladý, ale vážně jsem onemoc-

něl. Měl jsem zdravotní problémy již dříve, ale operace ledvin byla pro mě posledním varováním.

Otevřel jsem sobotní novinovou přílohu Haló sobota, což byla příloha Rudého práva, a tam jsem našel článek o hatha józe. Psalo se tam, že praktikanti jógy jsou v Praze na návštěvě u doktora Pinty. Byly tam obrázky pozdravu slunci, jógové sestavy, filozofie, zdravotně-výživové a psychologické souvislosti. Řekl jsem si: „*To je přesně pro tebe, chlapče,*“ a začal jsem cvičit doma. Cvičil jsem sám celý rok, bez literatury, protože tehdy žádná dostupná literatura nebyla. Pokud něco existovalo, tak jen v samizdatu. Oficiálně se nic nevydávalo, až později vyšla první oranžová kniha o józe.

Udivilo mě, že článek o józe vyšel právě v Rudém právu, což byl komunistický deník. I když byla doba komunismu, my jsme nikdy neměli problém. Později se mi stalo, že přišli na lekci dva muži – určitě estébáci. Vysocí, černí, s platfusem, že si prý chtějí zacvičit. Byli tam dvakrát, viděli, že neděláme nic protistátního, nemáme žádné protistátní tiskoviny, a potřetí už nepřišli.

V roce 1982 si nás pozval ideologický krajský tajemník. Šli jsme tam s Rudolfem Macharáčkem a vysvětlili jsme mu, co jóga je, jak cvičíme, že se nemodlíme. Řekl: „*Když je to tak, máte ode mě zelenou.*“ A opravdu jsme měli klid. Ale dostali jsme úkol. Když se na Černé louce konaly mírové slavnosti, bylo tam divadlo v přírodě, v létě se promítaly filmy, a na tom pódiu jsme museli vystoupit i my. Nacvičili jsme pásmo – to byla legrace. Dresy, znak, všechno zařídil Rudolf Macharáček. Vpředu nás řídila jedna paní s hláskou troubou a my jsme šli všichni najednou, synchronizovaně z polohy do polohy. Na závěr jsme dělali šířásanu, tedy stoj na hlavě. Ne všem se to povedlo – ještě dnes slyším ten zvuk – „buch“, když někteří z té stojky spadli. No a dostali jsme lístek na párek a pivo. Od té doby nás zvali každý rok, i na jiné slavnosti. Lidé ale postupně odmítali vystupovat, říkali, že nejsou žádné cvičené opice, takže jsem pak musel cvičit s rodinou.

Ale zpátky k mému cvičení. Po roce domácího praktikování jsem se dozvěděl, že tam, kde pracuji, na Nové huti Klementa Gottwalda (NHKG), existuje oddíl jógy. Tehdy to ještě nebyl oficiálně oddíl jógy, ale spíše oddíl zdravotní tělesné výchovy, protože jóga pro většinu lidí znamenala modlení – podle symbolu spojených rukou – a to se neslučovalo s tehdejší ideologií. To byl ale omyl, protože nejde o modlitbu, nýbrž o indický pozdrav namasté.

Jóga stojí nad náboženstvím. Jóga je starší než později vzniklý hinduismus. Křesťanství je staré něco přes dva tisíce let, zatímco záznamy o józe jsou staré pět tisíc let. Jóga nepotlačuje ani nezakazuje, jako to dělají některá jiná náboženství. Člověk může cvičit jógu a klidně přitom chodit do kostela. Každý si sám vybere, jestli ji bude brát jen jako cvičení, nebo si k ní přidá filozofii či své božstvo. A víte, kdo proti nám brojil nejvíce? Církev. Že jim prý ota-

hujeme ovečky. Byli jsme z toho úplně v šoku. Východní a západní filozofie se tak dostaly do rozporu. V 15. století byla zrušena reinkarnace, znovuzrození – údajně to z Bible odstranil nějaký papež – a od té doby se vedou tyto spory. Vy máte znovuzrození, oni říkají: žijete jednou a konec. Dnes se to ale změnilo. Dokonce se u nás v kostele svatého Ducha cvičila jóga. Byl tam moderní farář Řehulka, a jelikož měl velký úspěch, přesunuli ho do Ostravy. Dole v kostele byla dokonce i kavárna – podávalo se víno, zákusky, chlebičky. Cvičila se jóga a to přitahovalo mladé lidi.

Cvičit jógu jsem chodil do Kunčiček, do tělocvičny učiliště na Škrobálkově ulici. Tam cvičil pan Macharáček, který mě vždycky dával ostatním za příklad. Říkal: „Podívejte se, to je začátečník, a vy tu chodíte už dva, tři roky.“ Uměl jsem toho víc, protože jsem byl pružný a ohebný, vždycky jsem sportoval. Běhal jsem, hrál jsem hokej, volejbal, trochu fotbal, a hlavně jsem závodně hrál stolní tenis. Sport jsem měl vždycky rád, ale nedával mi to, co jsem potřeboval. Po každém sportovním výkonu se šlo do hospody a na životosprávu se nehledělo.

Józe jsem ale úplně propadl. Ne že bych byl nějaký fanatik, ale začalo mě to bavit, a tak jsem absolvoval první školení u doktora Dokulíra v Brně. Byl to týdenní seminář, kde jsem poznal něco víc než jen samotné cvičení, protože doktor Dokulír byl filozof-jogín. Hodně se mi to líbilo a byl jsem v tom, jak se říká, už ne po kolena, ale po uši.

Začal jsem cvičit ještě intenzivněji a každou dovolenou jsem obětoval po bytu s jógou, kde jsem se dál zdokonaloval. Udělal jsem si učitelský průkaz třetí třídy. Nejprve se tomu říkalo zdravotní tělesná výchova, později už jóga – zdravotní tělesná výchova. Postupně se v tom názvosloví dělaly ústupky. Za dva roky jsem už začal cvičit sám. Měl jsem dostatek zkušeností a také vlastní skupinu, která byla poměrně velká, protože zájem o jógu postupně rostl. Přicházeli i mladší lidé, ale většinou chodili starší a já jsem z nich byl vlastně nejmladší. Postupně se to o mně rozšiřovalo a naše skupina měla padesát lidí a pak ještě víc. Přidali se i další, kteří si udělali školení, a už jsme byli takovým větším oddílem při NHKG.

Jóga prostupuje všechny stránky mého života

Pak se všechno změnilo, přišel převrat, Sametová revoluce, a my jsme začali usilovat o samostatnost. Byli jsme začleněni do Sdružení republikových tělovýchovných svazů (SRTV), ale oni měli svoje systémy a my jiné. Navíc jsme byli vždycky na okraji, hlavně pokud šlo o financování. Řekli jsme si, že se musíme osamostatnit, ale tehdy to nebylo jednoduché.

Po Sametové revoluci jsme zjistili, že existuje Český svaz jógy v Praze, organizace, která pouze zaštiťuje jógové oddíly a kluby, kam se můžeme při-

hlásit. Přihlásili jsme se tam, což těžce nesla Unie jógy, protože jsme jim dělali velkou základnu a už jsme měli spoustu vyškolených cvičitelů. Měli jsme dokonce vlastní akreditaci na „trojku“ a školili jsme si cvičitele sami, v Karlovičích na Jesenicku.

Školení probíhala formou týdenního semináře. Uchazeči museli mít předem zpracované písemné práce, pak následovala zkouška z ásan, zkouška z praxe i z teorie. Vznikl samostatný klub, který se postupně rozrůstal na dvacet až padesát cvičitelů. To už nás bylo opravdu hodně. Pořádali jsme různé akce, které měly velký úspěch.

Nejprve Rudolf Macharáček přišel s myšlenkou organizovat očistné pobyty, tedy semináře zaměřené na očistné praktiky. Konaly se na chatách, které vlastnil náš podnik. Dělali jsme tam jarní očistu, pšeničnou kúru, kdy se jedla jen pšenice a zelenina a cvičilo se. Stejně tak na podzim, dvakrát do roka. Jenže to nebylo příjemné pro všechny, hlavně pro slabší jedince se slabší zažívací soustavou, kteří z pšenice dostávali křeče. Proto jsme to později změnili na stravování příjemnější, říkalo se tomu makrobiotika, která je populární dodnes.

Postupně se přidaly pobyty u moře. Pan Macharáček zorganizoval cestu do Španělska s jógou. Zájemců bylo hodně. Jeli jsme autobusem, což bylo náročné, ale u moře jsme pak cvičili a místní se na nás chodili dívat. Jezdili jsme také do Nízkých Tater, celkem třináctkrát, na jejich jižní stranu, kde jsme měli známého. Hotel byl celý pro nás. Dalo se cvičit venku i uvnitř ve velkém sále, chodili jsme na túry na Chopok a do okolí, které tehdy ještě nebylo tak zdevastované jako na severní straně. Zájem byl velký, ale Macharáček se u toho vždycky hodně rozčiloval, a tak se pobyty v Nízkých Tatrách přestaly organizovat. Po dvou letech mi ale říkali: „*Herberte, udělej to ty.*“ Přemlouvali mě, až jsem řekl, že to jednou zkusíme. Jeli jsme znovu, ale už to nebylo takové jako za Macharáčka, převzala to jiná společnost, nebyli jsme spokojeni, a tak jsme tam skončili. Začali jsme jezdit do Vysokých Tater – do Tatranské Lomnice, hotel Morava, později retro hotel Morava. Díky velkému zájmu jsme postupně přidávali další místa, například Trenčianské Teplice, kam jezdíme dodnes. Jezdili jsme také do zahraničí – do Řecka, Španělska, Chorvatska a byli jsme s jógou také na Srí Lance.

Hlavní naší činností ale zůstávalo cvičení pro lidi z celé Ostravy a okolí. V našem klubu bylo zapojeno obrovské množství lidí, měli jsme až šedesát cvičitelů, kteří cvičili nejen v Ostravě, ale i ve Frýdku-Místku, Hlučíně, Bolaticích, Kravařích, ve Velké Polomi a jinde. Byli jsme hodně rozvětvení. Před covidem měl náš klub 2 600 cvičenců a byli jsme největším klubem v republice.

Postupně se k nám hlásili další a další, klub se rozšiřoval. V současné době máme kolem 1 400 cvičenců, což je pořád velmi slušné číslo. Naše činnost

je bohatá a máme i své kroniky, kde je celá naše historie podrobně zdokumentovaná. Když se chci podívat zpět, můžu si všechno připomenout právě v kronikách, které vede manželka. Obětovala se tomu, protože to nechtěl nikdo jiný dělat.

Jóga je můj život. Já osobně jsem vedl šest kurzů jógy, dva dny v týdnu, a jednu dobu jsem to dělal dokonce na živnostenský list. Šest kurzů jógy, k tomu jsem ještě zabrousil do masáží. Když mi bylo třiapadesát let, odešel jsem do předčasného důchodu. Potřeboval jsem to kvůli józe, protože jsem vedl klub, pravidelně cvičil a organizoval zhruba šest pobytů ročně, někdy i víc, klidně až osm. Měl jsem celodenní záprah, práce bylo hodně.

Na pobyty jsem brával manželku, děti i vnoučata a museli také cvičit. Manželka cvičí dodnes, má svoji sestavu, takovou jemnější. Cvičila celá rodina. Vedl jsem je ke zdravému způsobu života a ke cvičení. I když zpočátku odmítali, naučili se jíst drcenou pšenici – měli miskvu, v ní vločky, rozinky – a prospívalo jim to.

Byl jsem na sebe dost tvrdý, co se týká stravování. Když jsem se chystal na nějaký pobyt, manželka vždycky říkala: „*Ježišmarja, s čím zas přijde, co se zase změní v jídelničku, co zas budu muset nakupovat.*“ Vyzkoušel jsem totiž všechny možné stravovací systémy. Makrobiotiku, která byla hodně náročná. A nakonec jsem si našel systém, který mi vyhovoval nejvíc. Byl jsem vegetarián, makrobiotik, měsíc jsem jedl takzvanou živou stravu, která nebyla tepelně upravená, jen sušená na slunci nebo na topení. Dělal jsem si placky, ale ani to nebylo ono. Nakonec jsem se vrátil k vyvážené stravě, kterou dodržovala i rodina. Maso jsme měli jen minimálně, většinou drůbeží, k tomu ryby, sójová masa, tofu a další bezmasé alternativy, hodně zeleniny a ovoce a samozřejmě správný pitný režim.

V sedmdesátých a osmdesátých letech to bylo dost nezvyklé stravování. Když jsem šel do obchodu, byli ze mě hotoví. Vyžadoval jsem grahamy, malé celozrnné housky, které stály dvacet haléřů, a pořád jich měli nedostatek, prý tolik neberou. Dnes kupujeme moskevský chleba, dřív to byl kyjevský chleba – celozrnný, bez éček.

Zeleninu jsem si dřív pěstoval sám, dnes už si ji kupuji. Měl jsem i papriky, i když makrobiotika říká, že by se neměly moc jíst, protože patří mezi lilkovité plodiny, rostou v noci a obsahují hodně solaninu, stejně jako brambory. To je látka, o které se říká, že přispívá ke vzniku revmatismu. Povíдалo se, že ženy, které jedly hlavně brambory a maso dávaly chlapovi, měly pak ve stáří revma a všechno je bolelo. Kdysi se opravdu jedly převážně brambory, rýže skoro nebyla. Takže jsme se snažili jíst zdravě.

Cvičení jógy mi opravdu pomohlo. Musím říct, že jsem měl dost zdravotních problémů a skoro všechny jsou dnes pryč. Nebyl jsem žádné dřevo, byl

jsem poměrně pohyblivý, měl jsem chuť k pohybu a dělal jsem ho i kvůli zdraví. Jenže předchozí sportování mi zdraví nepřineslo. Říkal jsem si, že musím něco změnit, abych se dokázal udržet ve formě. Tehdy mi bylo šestatřicet let a věděl jsem, že musím zkusit něco nového.

Začal jsem cvičit jógu a postupně se mi upravil tlak, zmizel šelest na srdci a vyčistily se mi ledviny – žádné kameny se netvořily. Lékařka se tomu sama divila. Pracoval jsem v těžkém průmyslu, na ocelárně, a od doby, co jsem začal s jógou, jsem neměl ani jediný den promaroděný. Býval jsem sice běžně nachlazený, ale nikdy jsem nemusel být na nemocenské. Dříve jsem míval chřipky, angíny, bolesti a všelicos dalšího, ale to všechno odeznělo.

Pracoval jsem jako hutník-ocelář. V hale bylo horko, otevřený prostor, a přitom vám pořád táhlo na záda. Dělal jsem tam předáka, odlévali jsme ocel. Dnes už se to všechno dělá jinak, dnes už se vlastně ani neodlévá, protože je to všechno zavřené. Ocel se dováží z Číny, Indie nebo Vietnamu. My jsme měli uhlí, ale ostatní suroviny se vozily z Ruska. Nebyli jsme zemí bohatou na nerostné suroviny. Nejlepší železná ruda byla v Krivoj Rogu na Ukrajině.

Hutí u nás ale bylo hodně, protože jsme museli zásobovat celou Varšavskou smlouvu. Průmysl byl vybudovaný – Košice, Kladno, Vítkovice. Já jsem pracoval ve slévárně OKD v ústředních dílnách. Byla to údržbová dílna, malá slévárnička, a pracovala tam vlastně celá naše rodina. Otec tam dělal mistra, pracoval tam švagr, sestra i bratr. Bylo to u bývalého zimního stadionu Josefa Kotase na Cihelní ulici – tam bylo velké družstvo Budoucnost a vedle něj slévárna a ještě nějaká mechanika.

Tam jsem pracoval až do roku 1965. Byla to náročná práce. Nepřetržitý kolotoč – dvě ranní, dvě odpolední, dvě noční a dva dny volna. A pořád dokola.

Tu těžkou práci bylo potřeba nějak vykompenzovat a můžu děkovat józe, že se moje zdraví skutečně zlepšilo. Když se dnes dívám na své vrstevníky... Samozřejmě je jasné, že s věkem jsem i já opotřebovaný a také nadměrným pohybem. Toho pohybu jsem měl možná víc, než bylo potřeba. Kromě toho, že jsem cvičil, tak jsem pravidelně chodil na Lysou horu. Od září do června, než začaly pobyty, jsem chodil jednou týdně vždycky nahoru a dolů. Klouby tím dostaly zabrat, pohybu bylo opravdu hodně.

Přesto vděčím józe za všechno a říkám, že na ni nenechám dopustit. Každý si totiž může z jógy vybrat to, co potřebuje. Je to psychosomatické cvičení, které je přístupné od dětství až po starší věk, včetně zdravotně postižených. Jinak budou cvičit děti, jinak těhotné ženy, mladí lidé mohou cvičit dynamic-kou jógu, starší spíše pomalejší formy.

Můžou také meditovat, správně dýchat, relaxovat. Je to tedy psychofyzické cvičení a každý si z něj může vzít to, co mu vyhovuje a co potřebuje. Právě proto je ten systém takto vystavěný. Skutečně umožňuje, aby z jógy mohl mít

prospěch každý, pokud je správně podaná cvičiteli a dobře vysvětlená. Jóga totiž má i své kontraindikace. Člověk si jí může i ublížit, pokud je nerozumný a chce třeba hned dnes stát na hlavě, v šířásaně.

Ani v józe neplatí, že zdravý může všechno a nemocný nic. Pokud má člověk nějaké onemocnění, musí dávat pozor, ale vždy si může vybrat náhradní polohu nebo daný cvik vynechat. Pro zdraví má tedy jóga velký přínos – jak pro zdraví fyzické, tak psychické.

Naše činnost je dnes uznávána i oficiálními orgány. Jsme zařazeni do České unie sportů, která sdružuje všechny sporty. Dále existuje Český svaz jógy a také Národní agentura sportu, která poskytuje dotace. My v současné době čerpáme podporu hlavně z obecních a městských rozpočtů. Podporuje nás především Ostrava-Jih, protože tam působíme nejvíce.

My jsme finančně soběstační, nejsme závislí na dotacích, ale když ty dotace jsou, tak je zas můžeme použít na nějakou činnost. Ta činnost je bohatá, věřím, že i po mém odchodu z funkce bude pokračovat. Já už jsem se chystal z funkce odejít před deseti lety, říkám, odejdu. Samozřejmě všichni mí nástupci a zástupci to vždycky buď vzdali, nebo se jim něco stalo, tak já jsem to prodlužoval. Ale říkám, teď už do devadesáti nebudu sloužit, to je volební období vždycky 4leté, to už bych měl devadesát let, říkám. To už bych byl jako Adenauer v západním Německu, ten sloužil do devadesáti dvou, ale pak už jezdil na vozíku, a to já nechci, tak jsem to konečně předal zástupci. Tím je pan Vítězslav Oram a věřím, že on to bude vést dobře a bude pokračovat. Funkci jsem předal, ale zůstávám dál členem. Budu jim ještě radit, protože ten přechod do funkce není jednoduchý, úkolů je hodně a je třeba všechno zařídit, protože my pravidelně pořádáme jógovou akci Jóga krok za krokem. Vždycky na jaře děláme takové naše semináře pro veřejnost. Může přijít každý, je to v dubnu a na podzim je to zase Den s jógou v Ostravě. Tam chodí takových 170 lidí, natáčela to tam už několikrát i televize. Takže jsme pořád aktivní. Cvičíme ve sportovní hale na Varenské ulici, která nám poskytuje velkorysé prostory i zázemí za slušné peníze. Kromě toho v Ostravě-Jihu jsem cvičil na školách. Mitušova, Kosmonautů, potom v Hrabůvce, taky na Zelené. No a ostatní cvičili a cvičí různě, buď při různých organizacích, nebo dostávají prostory od obecního úřadu. V Hrabůvce míváme lekce v K-Triu. Je taky hodně studií, kde se necvičí přímo naše jóga. Například v Porubě je jedno velké studio, je to tam dražší a cvičí se tam už moderní jóga, to je například power jóga, silová jóga, kde je to pro mladé, protože je to hodně dynamické. Ale pro ty starší nebo nějak méně ohebné to moc není, protože ti nestačí a často tam přestanou chodit. Systém klasické hatha jógy a raja jógy je nejpříjemnější a za mě nejlepší, protože ty moderní způsoby nejsou pro všechny. Všechny tyto moderní směry postupně vznikly v Americe, a pak to přišlo k nám. Já jsem

prošel všechny různé skupiny, ale myslím si, že to, co my cvičíme, je nejvíce přijatelné. Škoda, že někteří mladí cvičitelé už si neberou zkušenosti od těch starších a cvičí ten svůj způsob, který některým lidem nevyhovuje. A proto spousta starších cvičenců odešlo, už byli taky, samozřejmě, i v duchodovém věku, ale je třeba se vždycky přizpůsobit lidem. Já říkám, necvičte pro sebe, musíte cvičit pro ty lidi, musíte se podívat, jaká je skladba, a říct jim, ano, cvičím jednoduché cviky pro ty méně zkušené. Náš úmysl byl udělat začátečníky pokročilé, hodně pokročilé, to je fakt. Oni: to mi nejde, já nemůžu večer, tak jsme to zrušili. A dneska řeknu, tak cvičte tu přípravnou polohu a ti, kteří ji zacvičí, cvičte tu náročnější polohu, ti, co jsou pružní, protože mladý neznamená pružný, ani náhodou. Někdy přijdou mladí a oni se nepředkloní, hlavně sportovci, mají zkrácené svaly, šlachy, ztuhlí, a přijdou mladí a jsou na tom hůře než ti starší, kteří cvičí pravidelně celý rok.

Jóga by se měla začlenit do denního režimu. Já cvičím dvakrát denně. Když jsem chodil do cvičení, tak jsem vždy ještě ráno cvičil pro sebe. Něco jiného je cvičit pro lidi a něco jiného pro sebe. Protože spoustu věcí jsem s nimi cvičit nemohl, protože nebyli na té úrovni. Mám určité sestavy a ty obměňuji. Ráno mám dynamické cvičení. Když vstanu, promasíruju se, jdu do sprchy, první teplá, pak je ledová, pak jdu na zahradu, v zimě, v létě, uzemňuji se. Člověk by se měl uzemňovat od těch proudů, co dostáváte v posteli – to jsou pozitivní proudy, ale působí negativně, ty náboje. To je vlastně život v elektrickém poli. Tak tam se má člověk vybíjet, proto se člověk cítí špatně v kanceláři, kde je všechno izolované, Faradayova klec. Proto se cítíme dobře na horách, u moře, kde jsme spojeni se zemí. Naši předci chodili (ještě i já jsem trochu chodil) naboso. V březnu už jsme litali boso. Byli jsme více spojení se zemí. Teď jsme izolovaní. Proto se má hodně větrat, má se spát u otevřeného okna, v zimě, v létě a uzemňovat se jakýmkoli způsobem, nejlepší je chůze naboso. Nebo v kanceláři nějaký ten drátek, kulička, aby to bylo na ústředním topení, na vodovodu, a tím se ten člověk vybije. A právě proto ráno chodím boso, pak vypiju čaj, teplou vodu, bylinkový čaj, jdu cvičit, pak mám snídani, a pak už normální pracovní činnost, něco na počítači nebo na zahradě.

Během cvičení jógy jsem ještě stačil, jak se říká, zplodit i děti, dceru a syna, zasadil jsem ne jeden strom, ale sto stromů, protože jsem měl velkou zahradu, teď jsem ji už prodal, děti to nechtějí. Tady mám pět stromů, malou zahrádku, to mi stačí. No a postavili jsme svépomocí sto čtyřicet domků. Stavěli jsme je jako družstvo svépomocně 7 let. Každý odpracoval tak v průměru sedm tisíc hodin. Někteří to, jak se říká, odchodili, proto se už zdálo, že tady tu výstavbu nedokončíme, ale zvládlo se to a bylo to v pořádku. Tak ještě dám tady ten dům do pořádku a těším se, že ještě něco do té stovky užiju. Ještě každý rok jezdím do lázní, to si odpočinu. I když já už cvičení nevedu, tak v lázních jim

tam cvičím. Jezdíme do Trenčianek, to je vždycky velikonoční pobyt, máme Morávku, to je bývalé středisko u přehrady, hotel Přehrada, v tom kopci máme velký prostor na cvičení, vegetariánskou stravu. A tam jezdí různé školy v přírodě, různé kluby jógy nebo zdravé výživy. Teď tam máme např. doktora Nešpora, který léčí závislé na alkoholu a na drogách. A my ho tu budeme mít v červnu jako lektora, na podzim zase jiného hosta.

Závěrem

Já, když necvičím jógu, tak se necítím dobře. Něco mi schází. Jak někdo říká, že se musí přinutit. Ne, když se člověk nutí, je to stres. Musí to chtít. To je správný přístup. Vezměte si, že máte chuť na čokoládu. A až přijmete jógu, budete mít chuť na cvičení. Když si nedám studenou sprchu, tak se cítím takový neprobuzený. Ta ledovka mě probudí, pak si zajódluju. Strava je taky důležitá. Nejsem úplný puritán, který si dělá výčitky, když něco sní. To si klidně na těch pobytech něco dopřeju, ale potom vím, že jsem přibral dvě kila, která pak musím shodit, protože mi to vadí při cvičení. Mám svoji váhu a každé kilo navíc mě pak zatěžuje. To si udržuju. Je důležité, jak k tomu přistupujete. Jestli to berete jen jako cvičení, nebo celoživotní systém. Pořád jsem ještě aktivní a věřím, že ještě nějakou dobu vydržím a budu se snažit předávat zkušenosti novým cvičitelům a dalším zájemcům a budu se těšit ze života. Dlouhého a plodného.



Pamětník Herbert Konečný během jógové praxe



Jógové cvičení

Miroslav Košnovský

Studentský brigádník v železárnách (1950–1953)

V roce 1944 jsem složil přijímací zkoušky na Státním reálném gymnásiu v Ostravě, Matiční ulice č. 5. Tehdy jako žák 4. třídy obecné školy ze Zábřehu, na dnešní Rostislavově ulici. První ročník studia 1944/45 byl poznamenán častým přerušováním kvůli leteckým náletům. Bomby zasáhly vedlejší budovu klasického gymnázia a její žáci se střídali ve vyučování s námi, střídavě týdně na dopolední a odpolední výuce. Ta začínala od 14:00 hod. Asi od poloviny dubna 1945 do poloviny května jsme vyučování vůbec neměli. Před ukončením neúplného školního roku navrhlo vedení gymnázia více jak polovině studentů, aby si „primu“ zopakovali a dohnali bez velkých problémů zameškanou látku. Matka rozhodla za mě, myslím, že dobře, a zahájil jsem znovu ročníkem 1945/46. Teď už vše v českém jazyce. Předtím jsme měli některé předměty v němčině. Postihla mě ještě školská reforma ministra Nejedlého (podle sovětského vzoru), kdy byla zrušena osmiletá gymnázia a byla dále jen čtyřletá. Takže místo do „kvinty“ jsem postoupil v roce 1950/51 zase do 1. ročníku. To už jsem dosáhl v říjnu 1950 16 let a mohl jsem se přihlásit na krátkodobé manuální brigády, a to ve volných dnech (neděle a svátky). Toužil jsem po jízdním kole Favorit, a to tehdy stálo dost peněz.

Moje první taková brigáda byla na rudišti Vítkovických železáren, při ruční vykládce železné rudy z vagónů ČSD. Další brigády jsem absolvoval ve vítkovickém provozu „vysoké pece“, převážně u vysoké pece č. 1, při zavážení koksu, rud a dalších přísad skipovou nádobou. Bylo to vždy v zimním období let 1950–51 až do března 1952. Tehdy ještě u této pece neexistovalo automatické zavážení pásovou dopravou po rudném mostě. To bylo vybudováno později. Vše se vozilo k váze, před začátkem kolejnic šikmého skipového výtahu, pomocí ručně ovládaných vozíků („vuzku“). S nimi jsme zájžděli pod plechové zásobníky s rudou, koksem, aglomerátem a vápencem. Do nich se tyto suroviny sypaly shora, z vagónů na rudném mostě. Stranou byly velké zásobníky čerstvého koksu z vedlejší, také vítkovické koksovny. Každý zásobník se dole zužoval do ručně ovládané výsypné „klapy“. Vozíky měly dole čtyři (možná i tři) litinová kolečka a jezdilo se po ocelových plátech, od zásobníku k váze. Tam si vozík přebrala obsluha váhy a pak vysypala vozík do skipové nádoby. Měla k tomu hydraulicky ovládané výklopné zařízení. Prázdný vozík mi vrátila a kmital jsem pro další náklad. Kolik mám do vozíku nasypat, byla věc rutiny a síly vozače utlačit plný vozík. Obsluha váhy okamžitě nadávala, když jsem měl ve vozíku méně, než bylo zvykem. Kolik čeho má být,

určoval hlavní vážný, který měl pokyny z velínu pece, podle druhu tavby. Při nástupu na směnu a evidenci, kterou mistr zapisoval tužkou do šichtovnice, vybral si ty postavou nejsilnější vozače pro zavážení koksu. Toho se dávalo nejvíce a u toho se člověk nejvíce nadýchal mouru a smradu. Vozíky se plnily vrchovatě. Ruda se plnila jen asi do dvou třetin, byla těžká. Stejně tak aglomerát. Vzpomínám, že jsem vozil rudu „Krivoj Rog“ nebo švédskou „Kirunu“. Švédská ruda měla větší obsah železa a dávalo se jí asi o polovinu méně než rudy z Ukrajiny. Trochu více se do vozíku dávalo aglomerátu. Šrotové odpadní železo (šrot) nebylo v zásobnících s klapkou, ale volně vysypané, trochu dále od skipu, a to v plechové ohradě. Do vozíku se muselo nabírat lopatou nebo házet větší kusy ručně. Také jsem musel kontrolovat, aby se do vsázky nedostala, nedej bože, stará munice z války nebo smaltované nádoby či zbytky jiných kovů. To všechno jsem musel házet do vedlejší velké bedny. Naložit vozík šrotem mi trvalo více jak dvě hodiny. Problémem při ovládání výsypné klapy bylo „šprajcnutí“ většího kusu třeba zmrzlé rudy. To se vozík vyplnil a část obsahu byla na zemi. Odstranit závalu musel pomoci druhý vozač a já pak lopatou musel naložit to, co bylo na zemi. Zdržel jsem tak vsázku a následkem byla pokuta srážkou ze mzdy. Bohudík se mi to stalo jen dvakrát za celou dobu brigád. Vozit vápenec jsme jako mladiství nesměli. Ze zdravotních důvodů. Vozači museli být starší 18 let a nosili na obličeji speciální roušky. Někdy jsem byl určen na výpomoc na odlévací plošině pece. V písku odlévarny jsme vytvářeli žlábků k lití tzv. „housek“. Železa určeného pro slévárenské účely. Bylo to jako kopat řádky pro brambory. Vychladlé železo se ve žlábkách rozbíjelo těžkým kladivem. To dělali zvláště vybraní svalovci. Rozbité kusy jsme ručně nakládali do vozíků podvěsné jeřábové drážky, ručně ovládané. Pak jsme vozík zatlačili na okraj lící plošiny, pod kterou byl přistaven vagón, a tam obsah vyklopili. Po odvozu všech „housek“ z lícího pole následovalo čištění písku od zbytků železa, a to ručním sběrem nebo přesíváním přes síto. A hurá na nové žlábků. Práce to byla lehčí, než pod pecí „tlačit vuzky“, a byla v teple. Dole to profukovalo a v zimě tam padal sníh, který po rozpuštění vytvořil na plechové podlaze mazlavou břečku. Utlačit v tom vozík byla fuška. Ale co by mladý chudý student neudělal pro peníze. Na dotaz, co v železárnách člověk vlastně dělá, se nejčastěji odpovídalo: *„Já na peníze těžko něrobim, tlačím vuzky u vysokých pecí.“* A tak to bylo. Zimní brigády u vysokých pecí jsem ukončil na jaře 1952.

Moje další krátkodobé brigády byly již mimo železářny. Na chmelové v severních Čechách, při vykládce cihel z vagónů pro Bytostav Ostrava, na dřevišti NHKG nebo v zemědělství při okopávce řepy pro JZD Poruba.

Měl jsem také povinné bezplatné brigády ze školy. Například týdenní lesní brigády při vysazování stromků. První byla na jaře 1950 na Lysé hoře

v Beskydech. Bydleli jsme v chatě na vrcholu a sadit jsme scházeli asi tak 400 metrů níže. Druhá byla v Oderských vrších, v roce 1951. Bydleli jsme v ubytovně na náměstí v Odrách. Sázet jsme chodili do lesů za továrnou Optimit. A třetí opět v Beskydech, na Pustevnách. Bydleli jsme v dřevěné ubytovně za hotelem Tanečnica a sázet jsme chodili do lesů kolem Kněhyně. Na podzim 1951 jsme byli na týdenní brigádě při sběru brambor na polích JZD, někde na Opavsku, přesně to již nevím.

Trochu jsem teď odbočil od železáren, ale chtěl jsem dokreslit, jaké pracovní aktivity měli tehdejší studenti v porovnání s dneškem. Informace o možnosti brigád jsem dostával od pana Stříže, který bydlel v domku Josefské kolonie na rohu Chodské a Ocelářské ulice. Byl pracovníkem osobního oddělení železáren, malou kancelář měl na ulici Kotkova. V první budově od Ruské ulice. Z kanceláře vedlo malé okénko na chodbu, blízko vstupních dveří. Bylo to jako u pokladny na nádraží. Vedle okénka byla větší tabule, na které byly možnosti brigád popsány na přišpendlených oznámeních. Když jsem si vybral, sepsal se mnou krátkou písemnou dohodu (byl na to formulář) a dostal jsem písemné potvrzení s údajem, kde se mám hlásit přímo na směnu u příslušného mistra. Zároveň to byla propustka přes vrátnici. Na zadní straně mi mistr po skončení směny potvrdil její odpracování. Myslím, že potvrzenka měla jednu kopii, kterou pak mistr předával účtárně a putovala až do pokladny. Vše šlo rychle, peníze za noční směnu ze soboty na neděli jsem měl v ústřední pokladně (nízká cihlová budova před starým ředitelstvím) již v úterý po 14. hodině. Pamatuji si, že v pokladně byla kachličková podlaha a tři výdejní okénka. Dvě byla pro styk se stálými zaměstnanci a jedno pro brigádníky. Budova pokladny dnes neexistuje, byla zbourána při úpravách Ruské ulice.

Kromě krátkodobých brigád jsem o prázdninách pracoval také na dalších měsíčních brigádách. Ta první byla v červenci 1951 v kotlárně. Byla to práce ve středisku rýsovačů, kde kraloval vrchní mistr pan Krča. Skutečný odborník, kterého uznávali všichni konstruktéři a technologové. Brigádu mi zprostředkoval strýc Ludvík Hlavatý, mistr v soustružně kotlární. Pro mě to bylo první uplatnění něčeho z hodin deskriptivní geometrie v praxi. Pan Krča si mě vzal pod tichý patronát a občas si mě pozval do své kanceláře, kde mě zkoušel nad výrobními výkresy ze znalostí rozvinování plášťů rotačních těles nebo průníků válců a kuželů do sebe. Poučil mě o přenášení rozměrů z výkresů na plechy, potrubí nebo nosníky. Také o nutnosti používat ve výpočtech u „Ludolfova čísla“ sedm desetinných míst a následně i u všech dalších propočtů. Byly to rady „k nezaplacení“.

Hlavní pracoviště rýsovačů bylo umístěno v ústřední hale kotlární, pod vyvýšeným pracovištěm velkých stojanových vrtaček. Za nimi byla hluboká jáma o průměru 4 metry a hloubce asi také 4 metry. Byla ohrazena přenosným

zábradlím a sloužila k nýtování plášťů tlakových nádob a potrubí. Nýtovalo se pomocí speciálního otočného nýtovacího třmene s nýty, které se zahřívaly do červeného žáru. Ohřev nýtů se dělal v malých plynových pískách. Nýtování prováděli dva nýtaři a pomocník, který jim házel nahřáté nýty dlouhými kleštěmi na pracovní kovovou plošinu. Musel být zručný, aby se trefil přesně k nohám nýtařů a netrefil je do noh nebo nehodil daleko k jámě. Po vychladnutí nýtů se provádělo ještě tzv. „temování“ hlav nýtů pomocí temovacího kladiva. Něco jako sbíječka poháněná stlačeným vzduchem. Tím se odstranil přebytečný okroužek kolem hlavy nýtu a spoj se i dotěsnil.

Byl u toho hrozný rachot, většina zaměstnanců nosila v uších vatou nebo protihlukové tampony. Člověk skoro neslyšel vlastního slova, a tak se více do-
rozumovalo rukama, dohodnutými posunky, než slovy. Hluchota jako nemoc z povolání byla nejčastější příčinou předčasné invalidity. Také vazoneuróza rukou u nýtařů a brusičů, kteří pracovali s těžkými ručními bruskami při odbrušování vadných nýtů, svárových vad a povrchových vad kotlových plechů.

Vzpomenu si z té doby na práci na rýsovací desce, kterou jsem neměl rád. Bylo to rýsování trubkovnic ohříváků vzduchu pro parní kotle nebo trubkovnic některých starších typů malých kotlů. Otvory se vrtaly po jednom, stojanovými vrtačkami. V trubkovnicích bývaly stovky otvorů, pro které se musely narýsovat jejich středy a vyznačit důlčíkem. Kotlárna v té době dodávala parní kotle do Číny (elektrárna Nan-kin). Z dopravních důvodů se díly kotlů dodávaly v tzv. „rozloženém stavu“ a dokončovaly se až na montáži v Číně. Takže jsem rýsoval a důlčikoval několik desítek trubkovnic. Každou natřít vápenným mlékem, po zaschnutí narýsovat ostrou jehlou hustou síť pro určení středů otvorů, vzít dobře naostřený důlčík a kladívko, nasadit špičku na narýsovaný střed a rázně klepnout. Jen jednou! Když jsem se netrefil přesně na střed, tak jsem musel důlek pečlivě zaklepat a provést opravu. Ještěže se mi to stalo jen několikrát. Rýsovači dosáhli při této práci takové zručnosti, že když důlčikovali dva, tak to bylo střídavě do rytmu. Jako při valčíku ráz... dva... tři, ráz... dva... tři atd. Vždy hlavní úder na první dobu na hlavičku důlčíku a pak dva slabší údery jen tak vedle do plechu. Aby se levá ruka stačila přesunout do další polohy. Vzdálenější důlčíky od krajů trubkovnice se klepaly v kleče na filcové podložce. Bolely nejen ruce a záda, ale i kolena. A rytmus klepání musel být i tady dodržen. Raději jsem rýsoval plechy plášťů kotlových těles, otvory pro velké nátrubky na potrubí nebo rozvinuté pláště kuželů a kolen potrubí pro vysoké pece. Mým nadřízeným rýsovačem (skupinářem) byl Mojmír Budík. Znal jsem ho jako brankáře vítkovického mužstva české házené. Jeden týden jsem s ním rýsoval nosníky sloupů parního kotle, ale podle výkresů mostárenské konstrukce. Rýsovali jsme na jiném pracovišti, na magnetových halách. Bylo to nízké dvojhalí s jeřáby vybavenými velkými elektro-

magnety pro převážení plechů. Nebyla tam klasická rýsovací deska, ale pevně zabudované podpěrné kozy. Na délku pracoviště asi 12 metrů byly čtyři. Na ně se pokládal materiál k rýsování (pásnice, U-železa, úhelníky). Pro mě byly jiné výkresy „nečitelné“. Neznal jsem systém páskových šablon, který se používal v provozu mostárny. V té době pracoval v mostárenské „šablonce“ můj strýc Alois Košnovský, ale bylo by mi hanba zajít za ním pro radu. Musel mi to „důrazně“ vysvětlit pan Budík. Ještěže jsme tam rýsovali jen několik dnů. Byla tam zima a pořád průvan. Jeřáby převážely plechy z venkovního skladu do hal, vytlačily před sebou pojízdná vrata na čelní stěně hal a venku tehdy bylo studené počasí a přšelo. Trochu mi to nahradilo několik dnů na malé rýsovací desce v tehdejší soustružně. Tam mistroval můj strýc Ludvík Hlavatý. Soustružna byla tehdy v nízké hale podél koleje VZD, oddělující kotlárnou od mostárny. Hala je tam dodnes jako ohýbárna trubek. Bylo tam teplo, klid a pro mě zase něco nového při rýsování rotačních těles, opracovávaných na menších soustruzích. A poradit jsem se mohl se strýcem Ludvíkem. Byl za války zavřen za ilegální činnost v táborech Osvětim a Buchenwald. Po osvobození se vrátil a začal opět pracovat v kotlárně.

Po důlčikování následovalo popisování červenou barvou a tenkým štětcem. Způsob popisování byl dán přesnými pravidly, která se člověk musel naučit a mít i pěkný styl psaní. Popisovat jsem mohl asi až ke konci brigády. Zato jsem měl dvakrát popsány podpatky pracovních bot ze zadní strany. To dělali rýsovači s radostí každému, kdo delší dobu nic nedělal a jen se opíral o desku a předstíral, že něco studuje z výkresu položeného na desce. Některý z nich se zezadu připlazil pod pracovním stolem a tenkou štětkou s dlouhým nástavcem natřel bílým vápenným mlékem „ulejvákovi“ podpatky. Říkalo se tomu „natřít šporny“. Když si toho člověk nevšiml, tak s tím chodil celý zbytek šichty. A ostatní z toho měli psinu.

Narýsované trubkovnice se jeřábem převezly k stojanovým vrtačkám. Vrtač obsluhoval dvě vrtačky a měl k ruce pomocníka – šponaře. Spíše šponařku, neboť to byly tehdy většinou ženy. Jejich úkolem bylo zametání kovových špon vzniklých vrtním a jejich odvoz kolečky do plechových beden na šrot. Kromě toho vykonávaly i funkci pomocného vazače pod jeřábem, při ustavování a odvozu výrobku z pracoviště vrtaček. Byly i uklízečkami dřevěných špalkových podlah kolem vrtaček. Olejové skvrny nebo skvrny od „bordelu“ (chladicí kapalina vrtáků) vytíraly „pucvolem“, rozcupovanými zbytky vlněné nebo bavlněné látky. Také jedna z nich vykonávala funkci „svačinářky“ pro určité pracoviště. Kotlárenská kantýna byla v prvním patře budovy na Výstavní ulici. Zároveň to byla v polední době i výdejna polévek. Ty se přivázely z jídelny „lesík“ za závodním hotelem. V době, o které píšu, byl ještě přidělový systém na lístky, takže sortiment v kantýně byl značně omezený. Svačiny si dělníci raději nosili z domova.

Před rýsovací deskou byly velké plechové šuplíky, kde měl každý rýsovač uschováno svoje nářadí, které nafasoval ve výdejně a musel o ně pečovat. Také jsem nafasoval dvě rýsovací jehly, dva důlčíky, tenký a tlustý štětec, velké posuvné měřítko a 5metrové pásmo. Poslední půlhodina směny byla vymezena pro úklid pracoviště, čištění a broušení nářadí a úschovu dokumentace (výkresy, technologické rozpisky dílů) do plechových skříněk. Každý pátek byl „velký“ úklid a kontrolu prováděl vrchní mistr pan Krča. Kontroloval u každého rýsovače i jeho šuplík a kvalitu nabroušeného nářadí.

Ještě bych se měl zmínit, že na hlavní hale byly zakružovačky plechů. Tu největší nazývali „Kociánovy válce“, protože je obsluhoval pan Kocián. Pak také velká hoblovka hran plechů (ohraňovačka) délky asi 12 metrů. Jako hoblíř zde pracoval pan Juchelka, který byl náš soused z Chodské ulice.

Do pracovního oděvu se převlékalo na dílně, kde byly kolem stěn plechové zelené dvojskříňky. Tehdy jsem se omýval vodou v kýblu. Ohřívala se tak, že se nahřál nýt v malé píce a hodil do studené vody. Vodovodní kohoutky byly na halách rozmístěny u nosných sloupů haly. Pro určitou část dělníků, pracujících mimo tehdejší hlavní halu, byly k dispozici společné šatny se sprchami. Každý pracovník nafasoval měsíčně dvě mýdla Helada, pastu Solvinu, pytlík „pucvolu“ a dva lněné ručníky. Ty byly asi na půl roku. Pokud si pracovníci opatřili ručníky (nebo i montérky) svou značkou podle vítkovického předpisu, tak si je mohli nechat vyprat v podnikové ústřední prádelně.

Ještě bych neměl zapomenout na důležitou součást hygieny, a to WC. Tehdy v kotlárně byly až vzadu u Výstavní ulice. Byly splachovací a kabinek bylo asi šest vedle sebe. Dveře do nich měly dole od podlahy mezeru, asi tak 25 cm, otevíraly se ven, byly samozavírací na spirálovou plošinu a zvnitřku se zajišťovaly háčkem do očka. U některých chyběl. Dveře a vnitřek byly natřeny šedou barvou a samozřejmě všude počmárány různými řikankami. Bohužel tehdy nebyl k dispozici žádný toaletní papír jako dnes, takže se nejčastěji používaly natrhané noviny nebo popsany kancelářský papír. Skoro pořád byly misky ucpané nebo řetízek od splachovadla utržený. Přestože uklízečka denně záchody čistila, kolem devíti hodin ráno to byla zase katastrofa. Situace byla na pořadu každé odborové schůze, k ní byla vždy největší debata. Bez tohoto bodu by to nebyla správná schůze. Politické problémy byly vedlejší. Víím, že to trvalo několik dalších let po roce 1951, než došlo k investiční přestavbě celé kotlárně.

Co jsem si z tehdejší brigády ještě odnesl, bylo názvosloví, které se na dílnách používalo. Bylo odvozeno z německých názvů. Jako taková hantýrka byla nedílnou součástí mluvy v celých železárnách. Používá se ještě i dnes.

Neměl bych zapomenout na výrobky, které kotlárna tehdy produkovala. Hlavním výrobním programem byly parní kotle různých parametrů, které byly

vyprojektovány v projekčním oddělení kotlárný. Samozřejmě pak dodávky náhradních dílů k nim. Tehdy se ještě vyráběly i plamencové kotle. V jedné hale blíže k Výstavní ulici byl speciální stroj k výrobě plamenců za tepla. Dále to byla různá průmyslová potrubí a nádrže, potrubí pro hydroelektrárny, suché a mokré plynojemy, ocelářské a slévárenské pánve, díly vysokých pecí, točité skluzy pro dopravu uhlí v hlubinných dolech, sázecí žlaby pro ocelárny, šrouby, matice, podložky a ploché příruby z kruhových plechových výpalků. Specialitou byla výroba těžkých kotlových těles parních kotlů, a to i pro další kotlárný v republice. Pro zahraničí nejvíce do podniků v bývalé NDR, ale i do Maďarska nebo Polska.

Objem výroby v tehdejší kotlárně, vyjádřeno v tunách, se pohyboval mezi 18 000 až 22 000 tun za rok. Rozumí se hotových výrobků, které prošly dodacími listy. Jak pro externí zákazníky, tak pro další vítkovické provozy. Pro jejich výrobu bylo do kotlárný dodáno cca 20 000 až 25 000 tun vstupního materiálu. Hotové výrobky se zákazníkům dodávaly na vagónech ČSD, pro interní vítkovické provozy na vagónech VZD. A některé specifické výrobky silničními trajlery. Například takové, které by přesáhly svými rozměry průjezdný profil železniční trati (velké nádrže, odbočnice a díly potrubí pro hydroelektrárny apod.).

Základním vstupním materiálem byly plechy různých tloušťek a rozměrů. Nejvíce jakostní třídy 37 (dle tehdejšího značení ČSN), pro výrobu nádrží, potrubí, zásobníků, točitých skluzů nebo zařízení oceláren a vysokých pecí.

Tlusté plechy pro kotlová tělesa byly vyšších jakostních tříd. Hlavním dodavatelem a výrobcem plechů byly válcovací tratě v závodě 2. Plechy do tloušťky 6 mm se nakupovaly z Válcovny plechů Lískovec, dříve Karlova huť. Speciální nerezové plechy byly také z SONP Kladno. Trubky válcované za tepla, určené k výrobě tlakových částí parních kotlů (tzv. bezešvé), vyráběly tři „rourovny“. Vítkovický závod č. 4, VTŽ Chomutov a NHKG. Hlavní sklad trubek byl tehdy v dolní části areálu závodu 5 a patřil odboru „zásobování“. Menší část silnostěnných jakostních trubek byla také skladována na nádvoří kotlárný.

Ohýbání trubek se provádělo u malých průměrů v ohýbárně NHKG a VTŽ Chomutov, silnostěnné trubky větších rozměrů pak ve Vítkovické ohýbárně, která patřila pod provoz kovárny závodu 5. Zde se ohyby prováděly většinou za tepla. Trubka v rovném stavu se napěchovala pískem, nahřívala v peci, pak se upnula mezi třmeny upínací desky a pomocí ohýbacího ramene se kolem třmenů ohýbala. Majstrštykem bylo ohýbání do prostorových úhlů. Ihned po ohnutí se žhavá trubka zalévala studenou vodou, aby zůstal předepsaný úhel. Vzpomínám si na dva mistry ohýbárny, kteří byli skutečnými mistry svého oboru. Pana Vidličku a pana Šiguta.

Kapacity těchto ohýbáren nestačily stále rostoucím potřebám výroby parních kotlů. Vedení železáren tehdy rozhodlo převzít tehdejší dílny pro opravu lokomotiv od podniku ČSD v Přívoze, za hlavním nádražím, a vybudovat tam novou ohýbárnu trubek. Začínala pod tehdejší ústřední údržbou a měla značku U/48. Vedoucím tam byl František Drobík, který byl mnohem později i vedoucím provozu 660 – jaderná energetika.

Kotlárna tehdy žádné ohýbací stroje na trubky neměla. Ohnuté trubky byly podle svého užití odesílány z ohýbáren buď do kotlární, nebo, stažené úhelníky se šrouby do plochých svazků, přímo na montáž.

Dalšími materiály pro kotlárenskou výrobu byly válcované profily. Největším spotřebitelem tohoto materiálu z celých železáren byla „mostárna“. Kotlárna měla také vlastní výrobu šroubů, matic, podložek a nýtů. Výrobní haly a sklady šroubárny byly v budově podél Pohraniční ulice až k Výstavní ulici. V této části byla také Vítkovická svářečská škola a dílny „nástrojáreny“ s vedoucím Františkem Kohutem z Lučiny u Žermanické přehrady. Šroubárna byla později rozhodnutím tehdejšího Ministerstva hutí a rudných dolů (nebo dokonce vlády) delimitována do Prostějova, Žatce a Kyjova. Také elektrody se vyráběly v železárnách. Elektrodozna byla v prostoru za provozem „svažovny“ a kousek za provozem „Thomasova mlýna“. Vedoucím tam byl pan Kalita a na obchodně-zásobovacím úseku pracoval pan Milovín Cága. Pamatuji si na něho, protože si později vzal za manželku Květu Krpčovou, konstruktérku z kotlární. Bohužel i elektrodozna byla delimitována do ŽAZ Vamberk.

Lisovaná dna nádrží a kotlových těles se vyráběla v provozu „lisovna“, který patřil pod závod 3. Pro některé typy výlisků se v kotlárně vypalovaly na pálicím stroji z plechu „kruhovky“, které se pak zasílaly k vylisování do „lisovny“. Z některých kruhových výpalků vyráběla kotlárna ploché příruby. Asi tak 10 tun ročně. Drobné výkovky a odlitky ze šedé litiny kotlárně dodávaly provozy kovárny a slévárny závodu 5. Velké výkovky a odlitky z ocelolitině zase slévárna a kovárna závodu 3.

Obstaráváním vstupních materiálů a nakupováním externích výrobků byli pověřeni pracovníci-zásobovači, kteří sice měli kanceláře v areálu kotlární, ale patřili pod podnikový odbor zásobování. V té době byla jeho vedoucím ing. Košařová. Její manžel byl také ředitelem NHKG.

Vedoucím skladů v kotlárně byl mistr Bláha. Měl kancelář v přístavku v místě, kde je dnes hlavní vrátnice do kotlární. Ke skladům patřila také velká pojezdna bouda pod jeřábovými drahami. V ní byly strojní pily, pálicí stroj a rozbrušovačky k dělení tyčových profilů, kulatiny a trubek. Bouda měla kolečka a pojezdla po kolejích v rozsahu asi 20 m tam a zpět.

Posunoval se také pálicí stroj uvnitř. Na konci venkovních jeřábových drah nádvorí, podél ulice 1. máje, byla a je budova, kde byl sklad uzavíracích arma-

tur zakoupených ke kompletaci parních kotlů. Dále výroba dřevěných beden pro expedici spojovacích materiálů a sedlářská dílna. Zde se vyráběly kožené stírací lišty olejových žlábků pístu suchých plynemů. Takže kvalitní kůže, pevné silné nitě a hliníkové nýtky byly rovněž předmětem nákupu.

Mezi příjezdovou kolejí ze stavebního oddělení a halou tehdejší soustružny byla úzká oplocená ohrada, s regály pro skladování drobných odlitků z šedé litiny (roštnice pohyblivých roštů parních kotlů).

Přejdu teď do dalšího roku, 1952, a k mé druhé měsíční brigádě v železárnách. V červenci jsem nastoupil jako brigádník na výpomoc do skladu kovových přísad, pro vsázku do ocelářských pecí v provozu „stará ocelárna“ v závodě 3. Myslím, že pece byly tehdy ještě martinského typu. Brigádu mi sjednal mistr skladu pan Koch, náš soused z Chodské ulice. Sklad byl umístěn v dlouhé přízemní budově vedle kolejí vítkovické závodní dráhy. Na sklad bylo vidět z křižovatky na Ruské ulici (u restaurace Schönthal) od závor. Kolem skladu vedla i úzkokolejná dráha, kde jezdila malá parní lokomotiva s plošinovými vagónky. Na nich se převážela sázecí koryta ze skladu pod jeřáb ocelárny nad pecní plošinou.

Práce ve skladu spočívala hlavně v naplňování sázecích koryt „legurami“, kovovými přísadami do pecí pro výrobu určitých druhů oceli. Písemné pokyny, co se má nakládat, dostával mistr skladu od dispečera ocelárny den předem interní poštovní doručovatelkou. Ráno před začátkem směny byl již rozpis úkolů přepsán křídou na velkou černou tabuli s předmalovanými řádky a sloupci s názvem legur. Do sloupců se zapisoval datum, druh směny s rozdělením na hodiny, do kdy má být koryto připraveno k převozu. Dále údaj o množství v kg a jméno pracovníka, který to bude nakládat. Už si to přesně nevybavuji, ale tabule byla velká, vepisovat údaje, provádět opravy a mazat údaje mohl jen směnový mistr. Proto byla tabule opatřena vpředu velkou otevírací mříží z tenkého pletiva jako kotce u králíkárně.

Všechno se nakládalo ručně lopatou do koleček, případně pomocí výklopného vozíku zavěšeného na podvěsné jeřábové drážce pod stropem skladu. Všechno muselo jít přes váhu a řádnou evidenci.

Ze sortimentu legur si vzpomínám na „ferromangan“, „ferrochrom“, „ferrosilicium“, vanad a nikl. Ten nebyl v hroudách, ale ve formátu plechu, tloušťky asi 6 mm a rozměru 0,5 x 0,5 metru. Přísun do skladu byl po železnici. Vagón ČSD se přistavoval k zadní rampě. Někdy se legury převezly nákladním autem. Většinou, když se zapůjčovaly od dalších oceláren. Pamatuji na jednu cestu pro ferrochrom do Třineckých železáren.

Pro úplnost vzpomínek musím uvést, že v té době pracoval u pecí jako hlavní tavič Gabriel Hřivňák, také náš soused z Chodské ulice. Patřil tehdy mezi „úderníky“ a obdržel i státní vyznamenání.

Do práce jsem z Chodské ulice chodil přes zadní vrátnici na Okružní ulici, kolem domků Josefínské kolonie. Kartu od píchacích hodin (píchaček) jsem nosil s sebou. Ve skladu jsem musel být, již převlečený do montérek, v 6:00 hodin, kdy mistr zapisoval přítomné do šichtovnice a rozdělával úkoly. Takže jsem vstával v půl páté ráno a z domu vycházel v 5:15 hod. Přes vrátnici u píchacích hodin jsem procházel asi v 5:30 a ve skladu u své skříňky s montérkami jsem byl v 5:50. A ještě jedna věc se mi v ocelárně líbila. A to, že tam z určitých kohoutků tekla „sifon“ a člověk ho mohl vypít, kolik chtěl. Doma jsme si sifon museli kupovat.

Ještě se zmíním o tom, že jsem po skončení brigády ve skladu ocelárny nastoupil další měsíc v srpnu 1952 na povinnou měsíční „svazáckou“ brigádu do Třince. Na „Stavbu mládeže – výstavbu VI. vysoké pece“. Měl jsem trochu potíže ve škole, že se vyhýbám akcím tehdejší SČM, a hrozí mi, že nebudu připuštěn k maturitě. Neuznali mi ani brigádu ve Vítkovických železárnách. Tu jsem prý dělal jen pro peníze. V Třinci jsme dělali zdarma, jen za malé denní kapesné, ubytování a stravu. Pracoval jsem tam u velké míchačky betonu při stavbě rudného mostu. Maturitu jsem pak udělal včetně přijímacích zkoušek na VŠB v Ostravě. A k tomu ještě přijímačky na stavební fakultu ČVUT v Praze. Z ní se zrodila nová Vysoká škola železniční v Praze-Karlíně. Ta byla mým tehdejším cílem, ale to je jiná kapitola mého života.

Vrátím se k další měsíční brigádě ve Vítkovických železárnách v roce 1953. V srpnu 1953 jsem se přihlásil na brigádu do konstrukce kotláreny. Chtěl jsem získat praktické znalosti technického kreslení a nějaké peníze pro začátek studia vysoké školy v Praze. Kotlárenu jsem již trochu znal z brigády v roce 1951. Byl jsem přidělen do horní konstrukce parních kotlů. Označovala se „Kh“. Dolní konstrukce, kam jsem za dva roky nastoupil do trvalého zaměstnání, se označovala „Kd“. Rýsovací prkno jsem dostal přidělené v přední, levé části velkého sálu u okna s výhledem na nádvoří kotláreny. Byla to deska pana Luboše Martiníka, který tehdy byl dlouhodobě v Číně jako technický dozor při montáži parních kotlů, které tam kotlárna dodávala. Zmínil jsem se o nich při svých vzpomínkách na brigádu u rýsovačů v provozu „kotlárna“. Pan Martiník se stal později vedoucím celé kotlárenské konstrukce a následně i vedoucím provozu 630 – kotlárna.

U prkna přede mnou pracoval pan Radomír Velička ze Staré Bělé, říkali mu „Včelka“. Konstrukční sál začínal vlevo skutečnou telefonní budkou. Z ní bylo možné volat mimo podnik do státní sítě. Za ní měl prkno pan Vávra, nosil bílý plášť a byl později prvním vedoucím oddělení „finálních dodávek parních kotlů“. A za mnou měl prkno pan Václav Sýkora. Ten po dálkovém studiu vysoké školy přešel do útvaru „technický rozvoj závodu 6“. Po roce 1968 se stal hlavním inženýrem a následně ředitelem závodu 6.

Vedoucím celé konstrukce (horní i dolní) byl tehdy pan Ing. Josef Bičovský, za války letec RAF v Anglii. Jeho prvním zástupcem byl Ing. Adolf Žurek. Vedoucím oddělení Kh – horní konstrukce byl pan Rudolf Kozel, uznávaný odborník v oboru parních kotlů. V dolní konstrukci byl vedoucím pan Ferdinand Honsig. Byl nositelem několika patentů a vyznamenání. Jeho rošt parního kotle „systém Honsig“ se dostal i do učebnic. Kotlárenská sekce měla i svou projekční složku. V ní královal pan ing. Žvak.

Moje první brigádnická práce na rýsovacím prkně byla repase (obnova) poněkud poškozeného sestaveného výkresu spalovací komory roštového kotle o výkonu 40 tun páry/hod. Myslím, že to bylo pro chemičku ve Štětí v Čechách. Výkres byl formátu A0, byl poškozen častým kopírováním ve světlotiskárně. Pauzovací papír zkřehnul a začal se lámat. Zpočátku jsem se domníval, že to bude snadné. Výkres přispědlím na prkno. Přes něj napnu nový čistý pauzák a začnu kopírovat. Šeredně jsem se mýlil. Vysvětloval mi to právě pan Velička slovy: „Synku, *to musíš první nechat mutterpauzu, a potom to můžeš kopírovat.*“ Zase jsem nevěděl, co je to mutterpauza. Tak mi ukázal, jak vypadá. Jak se objednává přes archiv ve světlotisku. Že je to kopie ne na papír, ale na zvláštní typ pauzovacího papíru. Také mi vysvětlil, jak správně napínat pauzák formátu A0, jak seřadit pravítka, aby držela v každé poloze pravý úhel, a jak správně vyvážit a naklopit celé prkno. Také „figle“ s broušením rýsovacího pera, abych neprořízl pauzák. To byla moje první škola v praxi pro budoucího konstruktéra. Také jsem měl možnost se něco dozvědět z oboru parních kotlů, protože pan Kozel asi dvakrát týdně organizoval krátké přednášky s diskusí o problematice některých konstrukčních detailů parního kotle. Nebo o vývoji nových druhů materiálu pro trubky a o zkušenostech z montáží a zkušebních provozů kotlů vyprojektovaných v horní konstrukci. Při této brigádě jsem mohl konstatovat, že práce konstruktéra by se mi líbila, a skoro jsem litoval, že jsem se tehdy rozhodl jinak. To jsem ještě netušil, že se to může změnit.

Po zvládnutí prvního výkresu jsem opravoval ještě několik starších originálů, ale menších formátů. Pak jsem se dostal konečně i k práci skutečného začínajícího konstruktéra. Rozkresloval jsem na formáty A4 jednotlivé ohnuté trubky tlakového systému kotle. Podle dispozic, které jsem dostal od pana Veličky. Tady jsem pochopil v praxi, co to je prostorový úhel ohybu, jak se musí správně na výkrese kótovat, aby to bylo pro výrobu zcela jasné.

Seznámil jsem se s výbornými konstruktéry a projektanty. Nevadilo jim, že jsem „elév“ bez zkušeností. Vždy mi na mé, občas i neodborně položené dotazy ochotně odpovídali. Z tehdejších konstruktérů si vzpomínám na Zdeňka Janoucha, Václava Šrubáře, Josefa Sýkoru, Václava Schenka, ing. Hubra, ing. Chamráda, Antonína Borkovského zvaného „Ančka“, Antonína Hřebačku,

J. Havránek zvaného „horní Havrda“ (v dolní konstrukci byl další Havránek ve skupině plynojemů, a tomu se říkalo „dolní Havrda“). A též na Otíka Kleina, Josefa Pištěckého, Rudolfa Židka ze Zábřehu – Družstva, Josefa Hrušku a na další si už nevzpomenu.

Navázané kontakty mi velmi pomohly při pozdějším vstupu do zaměstnání v roce 1955, ale i v dalších letech mé práce na výrobním úseku závodu 6. To už je ale jiná kapitola mých vzpomínek.



Budovy dřívější „kotlárný“, kolem nich vedla Pohraniční ulice a jezdila tramvaj č. 1. Vlevo v menší budově byly dříve v obou patrech konstrukční kanceláře, nahoře pro parní kotle, dole pro ostatní výrobky. V roce 1955 jsem zde nastoupil do prvního zaměstnání. Budova v popředí zde v roce 1955 nebyla



Správní budova bývalého závodu 6 Vítkovických železáren



Průhled z ulice 1. máje k bývalému závodu 4 – rouravně.

Vlevo kotlárna, vpravo mostárna. Po této koleji se vyvážely trubky do celého světa



Nádvoří mostárny. Před válkou i po ní tady popojížděl tzv. kozový jeřáb pro nakládku a vykládku vagónů. Jako jeřábník na něm do roku 1941 pracoval můj otec Robert



Vzpomínka na pana Rudolfa Kozla, výborného konstruktéra kotlů, poznal jsem jej při své první brigádě v horní konstrukci kotlárně. Fotografie pochází z pozdější doby, kdy jsme se potkali na zájezdu důchodců do Teplic nad Bečvou

Jana Losertová

Vzpomínky na 2. světovou válku

Jmenuji se Jana Losertová a narodila jsem se v Ostravě v roce 1938. Válku jsem prožila v Ostravě, a protože i dnes v některých zemích opět děti prožívají totéž, tak bych vám chtěla sdělit pohled na válku očima malého dítěte. Vzpomínky jsou z části mé a z části pocházejí z vyprávění mých rodičů a příbuzných.

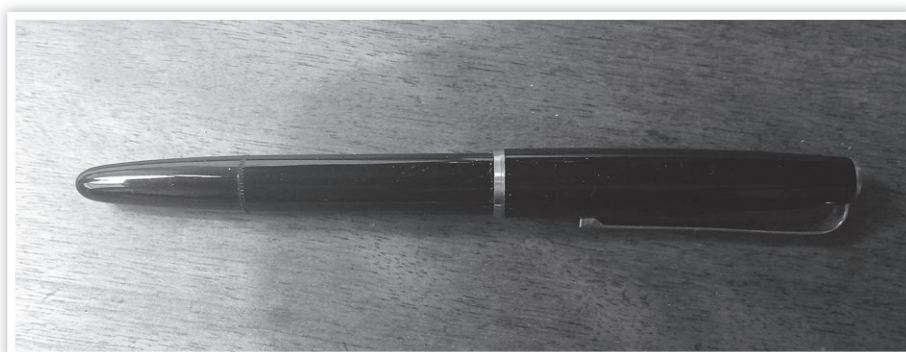
Mí rodiče se vzali v roce 1937 a dostali krásný byt ve Fryštátě, matka pracovala na okrese a otec na finančním úřadě, čekali dítě a vše se zdálo krásné. Pak přišel Mnichov. Otec byl jako voják na hranicích, matku vyhodili Poláci do několika hodin z bytu, jako mnoho jiných pod heslem „Ostravica granica“, a skončila u své sestry v Ostravě. Já jsem se narodila vlivem události jako nedonošené dítě a léčila se v ústavu dr. Lukášové. Dostali jsme v Ostravě na Slezské jednopokojový byt bez příslušenství a otec v Ostravě místo, matka se mnou zůstala doma. Moje babička zůstala v Orlové (tj. v Německu) a mí příbuzní dostali místo v Čechách. Moje babička proto k návštěvě potřebovala povolení, tak si mě předávali v Petřvaldě na hranicích. V roce 1942 byla Ostrava hodně bombardována, tak jsme s maminkou, když se ozvaly sirény 3x a pak 6x následovány hlášením „pozor, pozor“, běžely do krytu, nejčastěji do šachet. Já jsem potom měla asi do 10 let strach z letadel a vojáků. Přesně jak to píše V. Nezval ve Zpěvu míru, „aby tvé dítě nebledlo při pohledu na velké ptáky a netráslo se před vojáky.“ Měli jsme doma připraveno zavazadlo s nutnými věcmi. Vzpomínám si, jak 100 metrů od nás spadla puma a babička leknutím upustila talíř s obědem. Naši poslouchali Londýn a měli strach, aby tříleté dítě nevolalo na ulici: „Volá Londýn.“ Nikdy člověk nevěděl, zda ho nenavštíví gestapo. Potraviny byly na lístky, chodilo se pro ně na Jánskou. Příděly byly malé, mléko jen pro děti (maminka jezdila ke známému sedlákoví), čokoláda 100 gramů na měsíc pro děti atd. První šunku a šlehačku jsem jedla z volného trhu až v deseti letech. Na Vánoce k nám jezdili příbuzní z Čech a nevím, jak jsme se tam všichni vešli a z čeho se peklo cukroví. Dostala jsem jednu vláček, a to bylo něco. Na konci války jsme odešli k babičce do Orlové-Poruby a tam jsme se v malé světnici dočkali konce války.

V březnu roku 1945 postihlo naši rodinu velké neštěstí, zahynula celá rodina sestry mé matky (v domě naproti Domu energetiky). Puma spadla přímo do krytu, byt zůstal nedotčen. Když tam předtím byla má matka na návštěvě, tak osmiletý bratranec Pepíček prosil, ať ho vezme s sebou, že nechce umřít, a nevzala ho. Naši pak hledali rodinu po ostravských márnících. Já jsem tu

tragédii tenkrát úplně nechápala. Po Pepíčkovi mi zbylo jen jeho první plnicí pero, mám ho dosud. V Porubě nás osvobodili Rusové (u nás se chovali slušně) a pak jsme se vrátili pěšky zpět do Ostravy. Po válce jsme se vrátili zpět do Fryštátu, pak jsem bydlela v Opavě, studovala v Praze, pracovala v Ostravě a bydlela v Havířově. Nyní žiji již 55 let v Ostravě.

Nelze říci, že za války nebyly hezké chvíle, že jsme se nesnažili žít obyčejný život. Mí rodiče chodili do divadla, my na dětská představení. Do školky jsem nastoupila až po válce kvůli bombardování Ostravy. Navštěvoval nás Mikuláš, chodily jsme s maminkou do Stromovky (je tam teď ZOO). Měla jsem kamarádky, jezdila jsem k tetě na zabíjačku, děti si to tak někdy moc nepřipouštějí.

Co nejvíc obdivuji, že mí rodiče s námi jezdili na dovolenou do Příbyslavi za strýcem ve vlcích tak přeplněných, že nešlo jít ani na toaletu a malé děti použily okno. To si dnešní rodiče vůbec nedovedou představit. Píši to vše proto, aby si lidé uvědomili, že i teď se to může stát.



Památka na bratrance paní Losertové Josefa, plnicí pero

Milan Lulek

Vzpomínání Karla Sládka: *„Měl jsem se jako Rothschild“*

Rod Rothschildů na severní Moravě a ve Slezsku zanechal hlubokou stopu. Bývalý majitel Vítkovických železáren v Ostravě Salomon Mayer Rothschild založil také černouhelný Důl Šalomoun, po jeho manželce byl pojmenován Důl Karolina s koksovnou. Ve Vítkovicích Rothschildové mimo jiné nechali postavit závodní nemocnici, empírový zámek, Rothschild Palace (bývalý závodní hotel, známý také pod názvem Werks hotel), nebo dělnickou kolonii. Rothschildovy typické stavby z červených pálených cihel dodnes budí obdiv. Sídlem rozsáhlého Rothschildova „království“ byl i zámek v Šilheřovicích. Na sklonku roku 2010 v bytě, který je součástí bývalé jízdnárny Rothschildů, se mi naskytla příležitost si popovídat o dobách dávno minulých s šilheřovickým rodákem Karlem Sládkem, který kdysi sloužil na zdejším zámku.

„Narodil jsem se tam v tom rohu,“ ukazoval Karel Sládek rukou z okna na budovu bývalých Rothschildových koníren. *„S manželkou jsme spolu žili 56 let a pět roků jsem vdovec. Nahoře bydleli sloužící ze zámku, kteří byli ženatí, a otec tam měl kuchyň a světnici,“* řekl mi muž, jehož život byl úzce spjat s šilheřovickým zámkem.

„Můj otec sloužil na šilheřovickém zámku, staral se o koně paní baronky,“ vzpomínal Karel Sládek. *„Než koně odvedl na zámek, aby nebyl divoký a baronku někde nesetřásl, vždycky ho musel projet. Když se baronka vrátila z projíždky, čekal ji v určenou dobu na smluveném místě. Pak zašel do kuchyně, koně odměnil cukrem a mrkví a až poté odvedl zpět do stájí. Dostával měsíčně 583 korun čistého. K tomu denně dva litry mléka, pro které jsem musel chodit do dvora, 40 metrů uhlí na zimu, 20 na léto, 6 kubíků dřeva, 6 pytlů obilí, veškeré oblečení, včetně jezdeckých bot. Na Vánoce ještě zajíce, bažanta, rybu a k tomu třináctý plat. Když jsem vyšel ze školy, domluvil mi na zámku službu.“*

Já sám jsem pracoval v kuchyni. Chodil pro dřevo, zatápěl v kamnech, obědy a večeře tunelem nosil na zámek. Ve sklepení bylo osm kotlů, ve kterých se topilo dřevem. Zámek se vytápěl teplým vzduchem kanálky, které šly ze sklepa a vyústovaly do jednotlivých místností. Pod dvěma kotly se topilo na teplotu vodu.“

Potom jsem se na zámku tři a půl roku učil elektrikářem. Měli tam i svoji elektrárnu na baterie, kabely už tenkrát vedly od zámku až sem. V prvním

ročníku jsem jako učeň dostával tři koruny na den. Ve druhém pět a ve třetím osm. Jako tovaryš jsem vydělával dvanáct korun denně. Když dnes přijdu na zámek, vzpomínám, jak jsem tam před osmdesáti léty v jednom salonu natahoval nové vedení. V Pasekách, Šilheřovicích, Hatí, Dobroslavicích, Darkovicích, Hlučíně, Benešově – všude byly Rothschildovy statky, a tak přesto, že nás bylo šest elektrikářů, práce bylo dostatek.

Moje působení na zámku přerušila až vojenská služba. Od roku 1932 do roku 1935 jsem sloužil v Hodoníně u sedmého dragounského pluku T. G. Masaryka. Poté jsem na zámku pracoval jako sluha. Měl jsem se jako Rothschild, měsíčně vydělával 580 korun. Byt a všechno oblečení – pracovní i sváteční – jsem měl zadarmo. K tomu obuv, kravaty atd.

Ještě i po tolika letech si vzpomenu na paní baronku. Vidím to jako dnes. V roce 1937 přijela a řekla: ‚Chlapi, přišla jsem se rozloučit.‘ Pak jsme šli do zámku, stolaři udělali bedny, a co baronka nařídila, odváželo se pryč. Po odchodu Rothschildů jsem na státním statku dělal elektrikáře.

Snad každého z návštěvníků Šilheřovic zaujmou tzv. Rothschildovy stavby, které jsou typické nejen pro tuto oblast. Vesměs jsou postaveny z režného zdiva a charakteristické svými komíny.

Jižní vstup do zámeckého parku ‚střeží‘ bývalá hájovna s bránou (jedna ze sedmi vstupních bran), od které vedla cesta lesem do Petřkovic. U brány vždycky musel někdo stát, aby ji otevřel, když si baronka chtěla vyjet. V hájence se natáčely některé scény z filmu Jana Svěráka Tmavomodrý svět. Na sklonku roku 2006 tady na památku svatého Huberta postavili lesníci a myslivci z šilheřovické bažantnice kapličku.

Ze dvora do mléčnice se kdysi vozilo a poté tam zpracovávalo mléko. Tu dobu si však nepamatoval ani můj otec. Za Rothschilda ji obýval služebník ze zámku.

Dolní dvůr, který stojí naproti přes cestu, je bývalý pivovar. Rothschild tam postavil chlévy a přestavěl ho na hospodářský dvůr. Ještě dnes místní říkají: ‚Jdu do pivovaru.‘ V roce 1995 byla zahájena jeho rekonstrukce a nyní slouží jako restaurace. Dole ve skleníku pro zámek pěstovali růže.

Na Loveckém záměčku bydlel Rothschildův advokát. Pocházel z Prahy a měl tam i kancelář. Spravoval veškerý baronův majetek, a co řekl, to platilo. Pokud vím, Rothschild žádné hony přímo na záměčku nepořádal. Teď je ze záměčku restaurace.

Výstavba budovy Golf hotel U sv. Jana, který stojí při hlavní silnici, započala v roce 1857 baronem A. S. Rothschildem. V roce 1897 byl dostavěn do současné podoby. Po létech chátrání získal v roce 2002 díky rozsáhlé rekonstrukci svůj původní vzhled.

V rozlehlém zámku služebnictvo bydlelo na samém vrchu. Mezi spoustou místností za jídelnou byla malá jizbička, kde se čistilo zlato a stříbro.

Každý rok jsme v zimě do dolního dvora vozili led. Býval tlustý patnáct až dvacet centimetrů a musel se rubat sekerou. Sklad ledu byl v cihelné stavbě z režného zdiva zapuštěné v břehu, objekt se dochoval dodnes. Navozili jsme sto padesát až dvě stě koňských fůr a každá druhá nebo třetí se drtila nadrobno.

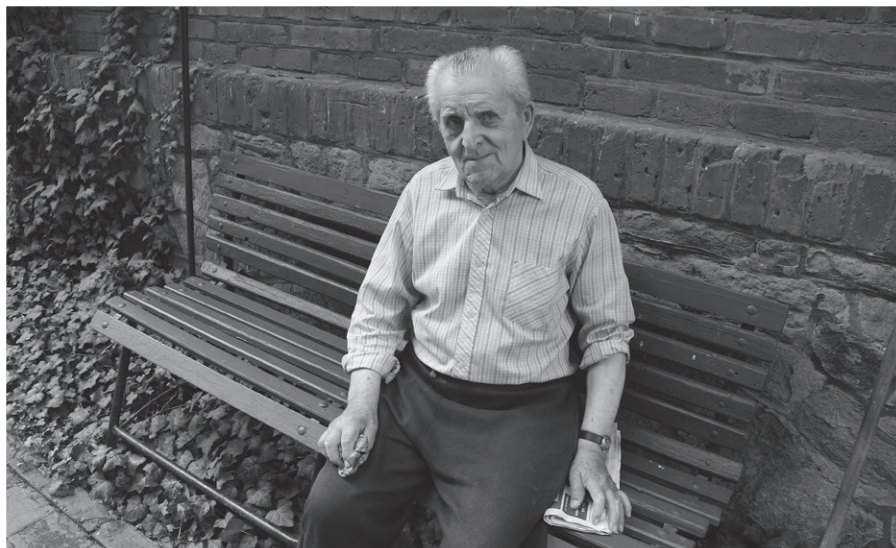
Pan Alfons Rothschild (poslední Rothschild v Šilheřovicích) byl dobrý chlap. Slyšel jsem, že když se v roce 1911 oženil, přijel se svojí manželkou do Šilheřovic. Na prostranství před zámkem se prý sešla snad celá vesnice. Byla tam i moje maminka, která mě nesla v náručí. Baron s manželkou stál v horním okně zámku a mluvil k baronce: ‚Ode dneška, když se podíváš doleva, je to tvoje. Když se podíváš doprava, je to taky tvoje. Když se podíváš dopředu nebo dozadu, všechno je tvoje.‘ Baronka Clarice de Rothschild pak měla na zámku velké slovo.

Vzpomínám si, že jednou jsme měli vzácného hosta. Přijel k nám mahárádza, aby baronce oplatil její návštěvu. Byl to chlap jak hora a přivezl s sebou asi padesát lidí. Baronka vydala lesnímu příkaz, aby na odstřel připravil toho nejkrásnějšího srnce. První den srnec utekl, druhý den se taky ztratil někde v lese. Teprve třetí den ho mahárádza, který střílel z kočáru taženého koňmi, zastřelil. Srnce přivezli z lesa na voze, hrála hudba a večer se na zámku tančilo.

Mahárádza spal v ložnici na zámku a vedle něho na zemi ležel sluha. Pár jeho lidí sedělo ještě venku na chodbě, kdyby něco potřeboval. Zbytek doprovodu pak baronka nechala odvézt do Vídně.“

V závěru našeho povídání jsem poděkoval panu Sládkovi za jedinečnou příležitost sdílet jeho vyprávění. Od mojí návštěvy v objektu bývalých Rothschildových koníren uplynulo několik dalších měsíců. Oslava stých narozenin Karla Sládka v roce 2011 se konala jak jinak než na zámku v Šilheřovicích. K životnímu jubileu mu až z New Yorku přijel pogratulovat a zavzpomínat na své předky potomek Rothschildů baron Geoffrey R. Hoguet s manželkou Anou Luisou Ponti.

Ne nadarmo se říká, že život píše romány. Vzpomínky Karla Sládka by na takový román vydaly. Připomínají dobu, kdy jméno Rothschild nebylo jen symbolem bohatství, ale především součástí každodenního života lidí v Šilheřovicích. Díky jeho vyprávění zůstává zachováno svědectví o časech, které by jinak pomalu zmizely z paměti. Příběhy ze zámku tak dál žijí – v místech, která po rodině Rothschildů zůstala, i v lidských osudech, které formovala.



Karel Sládek



Zámek Šilheřovice

PaedDr. Věra Philippová

O Ostravě s láskou

Narodila jsem se v polovině minulého století – no hrůza pomyslet, na druhé straně ale věk povolává člověka, aby zavzpomínal.

Sedím a přemýšlím, odkud Ostrava vzala své jméno. Název může být odvozen od slova „ostrý – ostroh – ostrý vrch“, ale výkladů je víc. Je také možné, že název dávné osady souvisí s latinským názvem „ostreum“, což česky znamená „ústřice“.

Z jihu na sever (a také opačně) se kupeckými stezkami vozilo přerůzné zboží, naše osada na řece byla křížovatkou stezek, po nichž se možná také vozily ústřice z jihu. Latinské „ostrei via“ (via je latinsky cesta) – by pak znamenalo „cesta ústřic“ – dále „ostra-via“ a z toho dále Ostrava, kdoví. Jde jen o malou hypotézu.

Ostrava je moje rodné a nejmilovanější město ze všech měst, která jsem zatím poznala. Ostravu mám v srdci po celý život.

Muži odevšad přicházeli do Ostravy za výdělkem – do dolů, do hutí. Moje babička, matka mé maminky, měla polské předky, obě se narodily v Michálkovicích – tam máme se sestrou své kořeny po mamince, čtyři generace zpět.

Často jsem se jako děcko s babičkou do Michálkovic vracívala – navštěvovaly jsme rodinný hrob, líbil se mi park pod hřbitovem, seděly tam pod kaštany v trávě dvě veliké kamenné žáby nabarvené nazeleno. To byly moje kamarádky – dnes po nich není ani stopa. Vzpomínám na tehdejší Michálkovic jako na magické místo.

Zvláštní věc: tři kostely – pravoslavný, katolický a husitský, sevřené na malém prostranství pár kroků od sebe. Naproti nim těžní věž dolu Michal, pro mě tehdy udivující a majestátní.

Babička mě vodívala do malého havířského domečku na návštěvu ke své bývalé sousedce, paní Fikáčkové. Pan Fikáček, droboučká a samá vráska, žilnatýma rukama si přidržoval fajfku, vysedával před dveřmi. Babička besedovala s paní Fikáčkovou, já jsem zírala na pec, litinový, kulatý, krásně vypracovaný „vincek“, měl zvířecí nožky, vypadaly jako tlapky – to byl hotový zázrak – a všude na podlaze koberečky upletené ze zbytků barevných hadrů.

A když jsme s babičkou vycházely ze dveří, padlo na nás slunko a všude, všude v celé kolonii záplava kytek, domky se v nich ztrácely – popínavé růže, celé chomáče, a gladioly, gladioly všech barev.

U mne v pokoji visí na zdi babiččina svatební fotografie – drobná krásná sedmnáctiletá dívka, vyučená švadlena a vyšíváčka, v moderních prvorepub-

likových šatech, vedle ní novomanžel – už tehdy nemocný a velice hubený. Věrný svazek na celý život. Brali se v roce 1927 a babička mi vyprávěla, že jejich svatba byla tím slavnostnější, že se konala jako první obřad v právě dostavěném a vysvěceném husitském kostele. V duchu teď vidím ta koňská spřežení a kočáry, jak zrovna přijíždějí.

Babička Marie se o svého muže Josefa Vojvodu obětavě starala – dědeček byl od mládí hodně slabý, havířina pro něj nebyla. Měl žaludek plný vředů.

Děda každé ráno sbalil do tašky černou oválnou bandasku s meltou, přidal kastrůlek s obědem a pěšky, z Michálkovic, v zimě v létě, zkratkou přes Střomovku, docházel denně do Přívozu na koksovnu u dolu František. To samo byla pro něho velká zátěž. Jedl velmi málo – žaludek mu „létali“ podle možností doby. Po operaci mu zůstala jen čtvrtina žaludku, ale naučil se s tím žít. Byla s ním i legrace – když vypil hlt piva nebo malou štamprličku, hned se opil – pak byl až moc veselý.

Dědeček byl šikovný a bystrý. Na koksovně se zaučil jako chemický asistent v laboratoři, kde se připravovala chemická úprava antracitu na koksování. Pan Vojvoda se v tomto oboru velmi vzdělal a byl z něho na slovo vzatý odborník. Měl už dvě děti, dcerku (moji maminku) a mladšího synka, a rodina mohla žít, dá se říct, na přijatelné úrovni.

Dostali také jednopokojový byt v úřednických domech v kolonii u koksovně.

Děda byl jeden z šesti dětí, měl tři sestry a dva bratry – oba bratři za druhé světové války působili v odboji. Jeden se ocitl v Mauthausenu a druhý v Osvětimi. Přežili ty lágry snad jen díky tomu, že to nebyli Židé. Vrátili se v katastrofálním stavu, s podlomeným zdravím a s doživotními následky. Pamatuju se, že ještě jako malé holce v padesátých letech mi vyprávěli při rodinných setkáních, jak to vypadalo mezi životem a smrtí. V důsledku těch různých vzpomínek jsem velmi záhy vyspěla a hodně pochopila. Bratři se vrátili bez zubů, se zdeformovanými kostmi, s obrovskými nateklými břichy, strhávali jim nehty a do ran jim sypali sůl apod.

Je to tak, že rodinné vzpomínky, osobní příběhy a tradice, také emoce a zážitky předávané dál spoluvytvářejí osobnost dětí. Jejich mravnost, pojem o dobru a zlu, jejich citový svět. Je obrovská škoda a chyba, že dnešní děti o historii svých rodin skoro nic nevědí.

Babička vzpomínala, že když gestapo zatkl oba její švagry, mnoho nocí skoro vůbec v pláči nespala. Měla hrůzu z toho, že zabuší i na jejich dveře a odvedou jí manžela. Záchrana snad byla v tom, že K. H. Frank, dozírající na klíčové průmyslové a důlní ostravské komplexy, také na naši koksovnu a důl František, si přece jen vážil odborníků, prostě je potřeboval. To možná mému dědečkovi zachránilo tehdy život.

Ale teď trochu veseleji. Jako děcko jsem u prarodičů na „koksovňě“ prožila hodně času. Byla jsem velmi citlivé a vnímavé děvče, a tak se mi koksovna a samozřejmě celé prostředí kolonie dostaly nadobro pod kůži a do krve a jsou tam do detailů dodnes.

Nosit venku bílý límeček bylo celkem marné – za chvíli byl tmavě šedý. Těžký popílek padal do vlasů, byl úplně všude, oranžový nebo žlutý kouř z komínů, hučení a bzukot koksozny ve dne v noci, typické pachy a smrady, které už člověk skoro ani nevnímal – těmi bylo nasáklé i zařízení v domě, záclony, koberce.

Inu přiznat se to musí – nic tak pěkného nebo zdravého to nebylo. Já do dnes ale cítím tvary, barvy a pachy a s obrysem koksozny a těžní věže vše utvořilo ve mně ucelený obraz mého dětství – byl to život v určité podobě a před životem utéct nikdy nemůžete.

Čas žitý v kolonii byl bezvýhradně pospolitý. Před každým domem byla lavička, besedovalo se, vzpomínalo a někdy i zpívalo. Na každém dvorku pár slepic, někdy i koza nebo králíci. A v zákoně kontrastu s černým ovzduším – všude, ale opravdu všude, kam se člověk obrátil, kytky – na jaře narcisky, šeríky, moře šeríků, které kvetly těsně mezi průmyslovými objekty, skoro u paty těžní věže. A všude gladioly, které babička tolik milovala.

Zdrojem tepla v bytech byla kuchyně – babička zatopila v šedomodrých kachlových kamnech a dveře do ložnice se nechávaly otevřené. Bílé lakované dveře se „zlatými“ mosaznými klikami. Vedle kuchyně byla ještě spižárna s okýnkem. Žádná koupelna, žádná vana. Žádná věda s mytím – musel stačit lavor a „vaštrok“. Zaměstnanci koksozny měli dovoleno i s rodinami používat jednou týdně sprchy v závodě.

Ani záchod nebyl původně v rámci bytu. Každá rodina měla svůj záchod vedle dveří na chodbě – dřevěný záchůdek s okrouhlým otvorem a kulatým deklíkem s červenou kuličkou uprostřed, vedle natrhané kousky starých novin. Smrad nesmad, jaká poezie pro mne! Mně se na takovém záchodě strašně líbilo!

Takové bedýnky se ale musely pravidelně vybírat. A tak čas od času do každého domu přijel „guvňoř“ (inu jsem havířská děvucha, snad to mohu takto říct), řeklo by se „hovňář“, který nosil sebou šufánek na dlouhém držadle a zvesela tak obsah záchůdků kydal do nějaké plechové nádoby na vozíčku. Žertoval a prozpěvoval si a u každých dveří mu nalili štamprličku. Nu a potom s kymácejícím se vozíkem šněroval o dům dál.

V kolonii se nezamykalo. Sousedé vzali za kliku, posadili se za stůl v kuchyni a povídali si, co kdo věděl nového. Paní Lokšová zrovna pekla bramborové placky, vonělo to po celém domě, a hned nabízela: „*Tuž, děvucho, vem se placek, aji dva!*“ To bylo samozřejmostí. A babička na oplátku dávala ochutnat nasmažené koblihy nebo „chrusty“.

Chodili jsme s babičkou nakupovat do konzumu, bylo to pár kroků, zvonek brknul nad dveřmi – byla jsem najednou uprostřed ráje. Na pultě veliká homole cukru jako atrapa, vedle seřazené skleněné bubliny, z nichž se plechovou lopatičkou nabíraly do kornoutů bonbony, fialková cukrátka nebo malinová či mentolová. A když jsem byla hodná (no, to skoro vždy), dostala jsem pendrek a mejdlíčka, která v puse trochu štípala na jazyku.

A vůně mléka, chleba a pečiva. Pamatuji si na velmi zvláštní bochánky, které babička skoro denně kupovala. Byly moc chutné. Byly tmavé, vypečené, velké jako běžné housky. Říkalo se jim „koňská síla“, pekly se čistě jen z otrub, měly velkou výživnost. Hospodyňky je kupovaly havířům. Pro mne to byla velká dobrota se zvláštní obilnou chutí.

Víte, já jsem možná trochu blázen a snílek, ale někdy si jako ve snu představuji, že chodím Ostravou pekařství od pekařství a s prosebnou nadějí se ptám: „*Neprodáváte náhodou koňskou sílu?*“ Neprodávají. Nikdo ani neví, co to je. Koukají na mne jako na mimozemšťana. Není už kolonie, není už konzum, ani ten velký vzrostlý strom, co stál vedle, s huňatou sytě zelenou korunou.

V kolonii žili velmi prostí, upracovaní, laskaví a upřímní lidé, ale také někteří velmi zvláštní, kteří mi připomínali malostranské figurky z nerudovských povídek. Černooký ježatý švec Mitnik, který měl jen jednu nohu a kterého jsem se doopravdy bála, i jeho ukřičeného maličkého černého psíčka. Bláznivá Kalembka, která se toulala Přívozem v bizarním oblečení, v rozbitých střevících a s obrovským kloboukem na hlavě, plným třešní, hrušek a hroznů. Bandy drátěníků a brusiců nožů a nůžek, hadry, kosti, papír!!! Staré kůže, staré koberce, králíčí kožky!!!

Přistěhovalá Bulharka, která vlastnila malou zelinářskou zahradu (chodili jsme k ní pro zeleninu), ta měla ruce i nehty od hlíny tak černé, že snad bylo vyloučené je umýt – a já jsem v duchu dumala, jak ta naše Bulharka večer ulehne pod peřinu s tak strašlivě špinavýma rukama?

Anebo pobožňůstkářka, byť laskavá paní, o níž šlo Přívozem veřejné tajemství, že si s manželem o svatební noci nedokázali poradit, a tak milá novomanželka zůstala prý ještě tři měsíce po svatbě pannou a milý manžel panicem.

A byly další a další postavičky, které si dosud vybavuju, ale z nich je už teď jen stín.

Dědečkovi se později zdravotně dařilo relativně obstojně, a tak získal časem místo mistra v provozu, v tzv. „prádle“. „Prádlo“ byl proces fyzické přípravy antracitu před dalšími úpravami ke koksování. Uhlí se muselo přebat, očistit od všelijakých příměsí, nečistot, kamení, zkrátka od hlušiny, také někdy od kusů pyritu (kočičího zlata, jak se také říkalo). Pak se uhlí takřka doslova „pralo“, čistilo od drobných úlomků a prachu.

Možná se trochu podivíte, když se vám přiznám, že jsem značnou část průběhu koksování antracitu viděla na vlastní oči. Děda, i když mistr v prádle, si dovolil dost, to se tedy musí říct. Mne, tehdy asi třináctileté děvče, propašoval do provozu, provedl mě, všechno mi popsal a vysvětlil. Dnes by něco takového vypadalo jako sci-fi, ale i tehdy, v 60. letech, děda hodně riskoval. Ale jeho odvaha byla odměněna mým absolutním nadšením a úžasem, protože mě, kromě uměleckých oborů, technické věci také hodně zajímaly. Dodnes vidím před očima, jak se skoro u mých nohou valí pásy naložené uhlím, cítím pachy a slyším hluky kolem mne. Viděla jsem baterie, jak se z nich vytlačovaly hranoly pekelného rozžhaveného koksu, s ohlušujícím sykotem chlazeného, v chuchvalcích páry. Doživotní zážitek.

A toto byly okamžiky, jimiž Ostrava a její mohutný uhelný život vstoupily do mého krevního oběhu.

Prarodiče „z kolonie“ oba pěkně zpívali, děda rád hrával na foukací i tahací harmoniku. A protože to byl trochu „ranař“ (jak jsme ho už poznali) a skutečně moderní muž, jako první v kolonii si pořídil rozhlasový přijímač. Dveře se u nich netrhly, jak sousedé dychtili poslechnout si muziku z bedýnky.

Od prarodičů z obou stran a od mých rodičů jsem dostala hudební nadání a celoživotní lásku k hudbě.

Rodiče mého tatínka, Novákovi, pocházeli z Dětmarovic. Tatínek hezky zpíval a hrál dobře na mandolínu. Narodil se v roce 1921, což byl „ten“ nešťastný ročník za Hitlera totálně nasazených. Otec pracoval v Německu ve zbrojovce, muži byli podvyživení, v halách se netopilo a prsty jim přimrzaly ke kovovým součástkám. Po válce se vrátil podvyživený a s těžkým revmatismem. Tři roky uběhly, než se zotavil, pak se s maminkou roku 1948 vzali.

Když jsem se narodila, získali rodiče podnájem na Myslbekově ulici v bytě paní Gillové – strašlivě v noci kašlala a nesvlékla ze sebe černý květovaný župan, který se mi z duše protivil, později, už jako čtyřleté holce. Představte si, tato paní Gillová, ze srdce ovšem dobrá paní, byla teta památného Miloše Sýkory, který za války pro osvoboditele zachránil za cenu života most přes Ostravici.

Za kinem Odeon, pár kroků z Myslbekovy ulice, bylo hřiště, za hřištěm byl starý, docela honosný cihlový solitérní dům se zahradou. Tam už prarodiče Novákovi za mého raného dětství žili. Děda Novák byl zaměstnancem známého ostravského stavitele Schindlera, který se zaměřoval na stavbu studní. K obytným částem domu byla připojena autodílna (děda udržoval Schindlerova auta) a kovodílna. Už jako batole jsem poznala „střeva“ automobilů a miluji auta dodnes, zvláště veterány. Tam byly další zdroje mé poetické duše. Stejně v kovodílně, kde mě okouzlovaly kovoobráběcí stroje, a duhové špony jsem nosila kolem krku jako závoj princezny.

Bohužel nesplnil se mi jeden z životních snů – řídit auto. Měla jsem postižené oči. Ale my všichni víme, že naše osudy jsou naplněny vždy jinak, než jak jsme si v dětských snech přáli.

Dědeček Novák vyráběl pro stavitele Schindlera tzv. „zlaté korunky“. V tom byl pověstný. Nešlo samozřejmě o žádné zlato, ale bylo to vžité označení pro mimořádně ostré ocelové hroty vrtných souprav pro hloubení studní.

Špatně se mi o tom mluví, ale život milovaného dědečka, naplněný mistrovskou prací, skončil tragicky. Dědeček podlehl smrtelnému úrazu – nešťastnou náhodou se zřítíl do pivovarské studny v centru Ostravy. S babičkou byli oddaná dvojice – babička manželův odchod psychicky neunesla, byla hospitalizovaná na psychiatrii v Opavě a tam skončila sebevraždou.

O těchto tragédiích jsem se dozvěděla už jen z vyprávění. Moji rodiče se rozvedli, když mi bylo šest let. Maminka se znovu vdala, později se mi narodila sestřička, o třináct let mladší, kterou jsem v podstatě vychovala, a dosud jsme nerozlučné.

A nerozlučná jsem i já sama se svým milovaným městem. S jeho dějinami, s jeho duchem a jedinečnou atmosférou, s jeho slávou i proklínáním, s krví všech dělníků a havířů, kteří zde nechali životy.

Celou svou profesní dráhu jsem prožila v Ostravě a za to, že byla úspěšná, vděčím celým srdcem ostravské Pedagogické fakultě, která mi poskytla na konci 60. let obrovský základ pro další a další studia. Ráda vzpomínám na své učitele a pozdější kolegy z katedry češtiny, ale snad ještě vřeleji na muzikanty z hudební katedry – ti jsou nezapomenutelní – Josef Schreiber, Antonín Tučapský, sbormistr Lumír Pivovarský, Vladimír Gregor, Rudolf Bernatík a mnoho jiných, spolu s celou plejádou dalších kulturních osobností.

Jejich hluboká odbornost, lidskost, obrovský životní nadhled jsou mi dodnes vzorem – z jejich kvalit jsem žila ve své práci se studenty na Ostravské univerzitě a na Janáčkově konzervatoři v Ostravě.

V současnosti je celá uhelná historie Ostravy už jen snem. Tím spíš jsou vzpomínky na prošlá desetiletí barevnější. Podívám se na Landek a na haldu Emu, což oboje jsou pro mne tajemná a magická místa – a vím, že právě v obou, uvnitř jejich zemitých těl, je ukryto všechno, čím Ostrava byla.

A řetěz barvitých obrazů, které se mi v paměti vynořují – tramvaje, které Vítkovicemi projížděly jen pár metrů od vysokých pecí, obzory, v nichž čnely jako bizarní stromy těžní věže, odpich na pecích, který mě uváděl v úžas svým účinkem – nepozemská záře a žár, rudé moře na temném nebi, gejzíry jisker, nezapomenutelná polární zář nad Ostravou.

Zákon je takový, že když něco končí, něco nového se začíná. To platí i pro moje město. Stojím na vyhlídce na radniční věži a 360° malebného obzoru opět a znovu, snad už postě, proudí do mé mysli a do mého srdce.

Přeji svému rodnému a životnímu městu jen to nejlepší. A prosím všechny, kteří se o naši Ostravu starají, aby o ní vždy rozhodovali nejen rozumem, ale také srdcem. A všem Ostravanům, současným i těm budoucím, přeji dobré naděje a pevné zdraví.



Pamětnice v Komenského sadech

Mgr. Helena Prochovnicková

Za katedrou v Ostravě – vzpomínky ostravské učitelky

Narodila jsem se v Podkrkonoší v roce 1940 a prožila jsem tam své dětství a mládí až do maturity, kterou jsem úspěšně složila v roce 1957. Poté jsem si podala přihlášku na Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, kde jsem chtěla původně studovat němčinu a ruštinu, ale nakonec to byla čeština s ruštinou. Studentská léta pro mě byla nezapomenutelná, protože Olomouc je nádherné, starobylé a hlavně studentské město, ani na fakultu nedám dopustit, i když poměry na ní byly přísné. Olomouc ve mně zůstává jako jeden z nejsvětějších bodů mého života, ráda na svá studentská léta vzpomínám, i když je moje studium dávnou minulostí.

Po promoci jsem dostala umístěnkou na vesnickou školu v Troubelicích. Nikdo s námi tehdy nediskutoval, nemohli jsme si vybrat pracoviště, na kterém bychom chtěli působit. Umístěnka se musela podepsat a 1. září nastoupit do zaměstnání. No nelituji toho, i když to byla malá vesnická škola a já se svou aprobací jsem spíš pomýšlela na střední školu. Hned první rok jsem dostala 9. třídu jako třídní. Moji žáci tak byli jen o pár let mladší nežli já. Ještě dneska mi někteří z nich piší přání k Vánocům. Součástí práce na této škole byla také odpolední výpomoc v mateřské škole, pokud některá z učitelek onemocněla. Škola měla také závazky k JZD. Chodili jsme tak jednotit řepu, což pro mě a mé dvě kolegyně, které jsme tam byly nové, bylo něco hrozného či nepochopitelného. Ani jedna jsme nepocházely ze zemědělské rodiny, takže jsme v této činnosti nebyly vůbec zběhlé. Starší kolegyně měly hotové již dva až tři řádky a my jsme byly na začátku toho prvního. Prostě jsme byly v tomto ohledu nešikovné, ale líbilo se mi, že starší kolegyně nám pomohly, protože viděly, v jakém jsme šoku, kam jsme se to dostaly. Dnes na to ale ráda vzpomínám.

V Troubelicích jsem učila rok a pak jsem se přesunula do Ostravy. Jednak jsem tady měla kamarádky a potom se mi naskytla příležitost nastoupit zde jako pedagog na průmyslovku. Když jsem přišla, situace byla trošičku jiná, nebyla to průmyslovka, ale učňovská škola. Chodili zde učni, kteří se většinou učili pro OPBH, tedy Obvodní podniky bytového hospodářství. Škola sídlila ve Vítkovicích na Zengrově ulici. Já jsem ale ještě začínala na Moravské. Škola sídlila ve starých dlouhých, nízkých německých „barácích“ se dvěma vchody. Až po nějaké době jsme se stěhovali na ulici Zengrovu. Ve škole se daly studovat obory malíř-natěrač, písmomalíř, opravář kancelářských strojů, truhlář, zámečník, zedník, pokrývač, tesař. Zajímavý byl obor sklenář nebo kulič, což byl brusič skla. Byla to zajímavá a cenná pracovní zkušenost, i když z počátku

se mi to moc nelíbilo, protože jsem počítala s něčím jiným. Nakonec jsem tam zůstala 12 let. Hodně mi zde po profesní stránce dala zejména spolupráce s mistry odborného výcviku, kteří učili odborné předměty.

Na gymnázium jsem nastoupila v 70. letech, konkrétně v roce 1974. To byla doba všelijakých přesunů. Přebírala jsem tehdy třetí ročníky po jiné kolegyni, která byla hodně nábožensky zaměřená a vedla výuku takovým diskuzním způsobem, což se některým rodičům studentů nelíbilo. Já jsem nastupovala v březnu. Výuku jsem vedla trochu jiným způsobem. Byla jsem vždycky přísná a chtěla jsem korektní jednání, chtěla jsem pořádek, a když jsem zadala nějaký úkol, tak muselo být splněno. Studentům se to mnohdy zajídalo, nelíbilo se jim to a pochopili to až zpětně, když jsme se setkali několik let po maturitě. Na gymnáziu jsem učila 21 let.

Když se ohlédnu za svou učitelskou kariérou, tak nejhorší pro mě byla 70. léta. V období normalizace nebylo jednoduché učit, vyjadřovat volně myšlenky a názory. Víte, všechno bylo propojené, a když jste někde řekli něco proti a student se potom zmínil doma, mohl to být důvod vašeho propuštění z pracoviště. Několika kolegyním se to stalo. Např. proběhla relace ve školním rozhlasu, kolegyně to nějak nešťastně komentovala, a musela odejít. Myslím, že nakonec emigrovala. Probíhaly prověrky učitelů a různá politická školení. Byly i časté represe vůči kolegům, nemuseli odejít ze školy, ale pocítili to jinak.

Těžké pro mě také bylo, když někteří vynikající studenti nebyli doporučováni ke studiu medicíny, práva, filozofie nebo třeba architektury. Prostě na takové prestižnější obory. Byli to většinou studenti, kteří již na gymnáziu měli hluboké znalosti v oboru, kterému se dále chtěli věnovat. Důvodem bylo, že třeba rodiče neprošli prověrkami či nesouhlasili s tehdejším režimem. Bylo to náročnější i díky tomu, že studenti mohli podávat pouze jednu přihlášku na vysokou školu, a pokud se nedostali, tak prostě šli na školy, které nabízely volná místa, např. Vysoká škola báňská a její hornické a hutní obory. Tam vydrželi půl roku, rok a pak se znovu hlásili na obor, který chtěli studovat.

Kromě interních studentů jsme na gymnáziu v polovině 70. let přivítali i externí studenty z řad Sboru národní bezpečnosti. Příslušníci bezpečnosti si tak mohli dodělat středoškolské vzdělání s maturitou, kterou potřebovali k výkonu služby. Většina členů Sboru byla vyučena a maturitu neměla. A tak došlo k dohodě mezi Ministerstvem školství a vnitra na vzniku tzv. praporčických tříd pro příslušníky SNB na některých gymnáziích. Naše gymnázium právě mezi takovéto školy patřilo. Studium bylo koncipováno na dva roky s tím, že tito studenti docházeli do školy na odpolední vyučování dvakrát týdně, tuším, že to bylo v pondělí a ve čtvrtek. Já jsem učila maturitní předměty češtinu a ruštinu, to se muselo odučit opravdu poctivě, aby studenti maturitní zkoušku zvládli. I když byla učební látka pro studenty praporčických tříd

opravdu hodně zredukovaná, mnozí ji i tak měli problém zvládnout, i když se hodně snažili. Je pravdou, že věděli, jak je studium obtížné, a vážili si toho, že jsme měli tolik trpělivosti. První maturity studentů praporčických tříd proběhly v roce 1977, poslední poté v roce 1983.

Ve druhé polovině 70. let k nám přicházeli externí učitelé odborných předmětů, kteří studenty vyučovali tzv. ZOP (Základy odborné přípravy). Byli to odborníci z různých ostravských podniků, JZD či úřadů. Na konci školního roku byly tyto odborné předměty zakončeny praxí v příslušném podniku.

V polovině 80. let již častěji probíhaly diskuze o politické situaci u nás i ve světě a začalo se říkat, že se blýská na lepší časy. Potom přišel rok 1989, studenti diskutovali, chodili na různé demonstrace. Změnily se společenské poměry a změny přišly i do oblasti vzdělávání. Naše gymnázium se postupně vyprofilovalo jako osmileté. Najednou jsem v primě nebo v sekundě učila dvanáctileté děti, takže výuku jsem jim musela přizpůsobit. Tito studenti byli ještě hodně hraví, měli chuť do učení, zúčastňovali se nejrůznějších soutěží, vymýšleli různá kulturní pásma apod. Když jsme první hodinu začínali v sedm hodin ráno, tak někteří ještě pospávali v lavicích. Zazpívala jsem si s nimi písničku, a tím je naladila do učení.

Myslím si, že studenti našeho gymnázia byli velmi úspěšní nejen v samotném gymnaziálním studiu, ale také na vysokých školách. Hodně se zapojovali do nejrůznějších aktivit – sportovali, vytvářeli literární pásma nebo vedli rozhlasový kroužek. Přípravovali také různá kulturní pásma pro kluby seniorů. Sami si připravili scénář, zrežirovali jej, vytvořili si kulisy i kostýmy. Myslím, že seniory vždycky představením potěšili, mělo velký úspěch. Ráda jsem učila literární semináře, kde se dalo se studenty více diskutovat o literaturě, o novinkách. Život třídy nebyl pouze o učení, ale taky trochu o zábavě, jezdili jsme na výlety. Když jsem byla třídní, tak jsem nechala studenty vybrat, kam pojedeme, taky vše naplánovat a zařídit. V maturitním ročníku potom proběhl týdenní pobyt v Praze.

Každá doba má své plusy a mínusy, záleží na tom, jak se k tomu jedinec postaví, a každá doba je náročná něčím jiným.

S Ostravou jsem se ale seznámila mnohem dříve, než jsem nastoupila jako pedagog na učňovské škole. Bylo to ještě během studia na vysoké škole, protože jsem na koleji měla spolubydlící Květu, která odtud pocházela. Jednou mě pozvala k nim domů, myslím, že to bylo ve druhém ročníku, v roce 1959. Přijely jsme na nádraží do Přívozu a odtud jsme putovaly na Slezskou, kde Květa bydlela. Když jsem vystoupila z vlaku, působila na mě Ostrava temně a syrově, až jsem si říkala, kde jsem to proboha vystoupila, v pekle? Navíc mě upoutal všudypřítomný zápach. Svěřuji se s tím Květě a ona říká: „*Tak smrdí Ostrava, to je železo, víš.*“ Aby toho nebylo málo, tak mi něco pořád padalo

do očí, to byl popílek. Velmi záhy jsem zjistila, že jsem se na návštěvu Ostravy moc dobře neoblékla. Měla jsem na sobě světlý baloňáček, který byl tenkrát v módě, ale po dni stráveném v Ostravě jsem na něm měla černé tečky od sazí, až jsem vypadala jako beruška. Na Slezskou jsme kousek popojely tramvají a vzduch v ní byl prosycen alkoholem a cigaretami. Kamarádka mi na to povídá: *„To víš, chlapi, jak jdou ze šichty, musí se někde uvolnit, tak jdou do hospody na pivo nebo něco ostřejšího. To je takový místní kolorit, stejně jako hrubý slovník. Hrubá práce, hrubá slova nese.“* Takže takové bylo moje první setkání s Ostravou. Jak vidíte, neodradilo mě to.

S manželem jsem se seznámila až tady v Ostravě. Manžel byl o 9 let starší. Vystudoval Univerzitu Karlovu v Praze, obory psychologie a filozofie, později ještě sociologii. Působil na Vysoké škole báňské. Seznámili jsme se tak, že jsme měli pronajaté pokoje ve stejném domě a potkali jsme se na chodbě. Slovo dalo slovo, porozuměli jsme si a po roce měli svatbu.

Bydlení, ve kterém jsme do té doby bydleli, však začalo být dlouhodobě nevyhovující. Přihlásili jsme se tedy do bytového družstva, čtvrtého stavebního družstva v Porubě. Každou sobotu, pokud nebyla pracovní, jsme se chodili dívat, jak stavba pokračuje. No a do roka jsme měli postaveno a bydleli. Je to byt, ve kterém žiju už 61 let.

Doc. PaedDr. Miriam Prokešová, Ph.D.

Koblov: Život pod Landekem

Narodila jsem se v roce 1960 a pocházím z Koblova, kde jsem prožila i celé své dětství – na Žabníku, u řeky Odry, na klidném, téměř romantickém místě. Dnes už to není tak poklidný koutek, nedaleko je postavená dálnice. Celá má rodina jsme rodáci z tohoto místa pod Landekem. Jsem v podstatě koblovský patriot a vždycky mě rozesmutní, že se o Koblovu moc neví. Koblovská část Landeku je také významná a je spojená se spoustou pověstí, mýtů a příběhů.

Bydlím v domě, který v roce 1894 postavili tatínkovi prarodiče Žofie a František Žebrákovi, a ten dům po celá léta, po celé století patří naší rodině. Ve svých zdech má historii našeho rodu. Během svého života jsem bydlela v centru Ostravy. Žila jsem i v Praze a vypadlo to, že tam možná zůstaneme. Nakonec jsme se však vrátili zpátky a od 90. let žijeme v Koblově.

Tatínek pracoval jako stavební technik v chemičce v Hrušově a zabýval se i odhady nemovitostí. Odpoledne maloval plánky a rozpočítával, měla jsem takového pracovitého tatínka u psacího stolu. Maminka byla v domácnosti. Mám o pět let staršího bratra, který žije na Slovensku. Moje o tři roky starší sestra zemřela v době covidu. I tatínek zemřel na následky covidu. Tatínek měl takový cíl, narodil se v roce 1926 a chtěl se dožít 100 let. Měl pěkné stáří, psychicky i mentálně byl v plném zdraví, jenom mu nesloužily nohy. Jako sedmnáctiletý kluk, který musel bojovat ve wehrmachtu, si psal vzpomínky. Jeho deník jsme našli v jeho starých věcech na půdě, psal si ho německy. Požádala jsem ho, ať ho přeloží do češtiny, ale měl tam samé germanizmy, některým větám jsem skoro nerozuměla. Chodila jsem za ním, ať mi řekne česky, co tím myslel. Strávili jsme nad tím spoustu času, než to dostalo nějakou podobu. Vydali jsme je poté jako knihu s názvem Život pod Landekem aneb Byl jsem vojákem wehrmachtu. Sepsali jsme spolu i další knihu o Koblově, Koblov a hrad Landek z pohledu staletí, která má skoro 250 stran. Při psaní jsem poznala tatínka i z jiné strany, byl velice pečlivý, puntičkář. Za války byl v ženijní jednotce a potom byl v americkém zajetí. Lidé z Koblova toho zažili hodně. Vzpomínám si, že když jsem byla dítě, věděla jsem o ženách, kterým ve válce padli synové. A jak si to nesly celý život. I my jako děti jsme to vnímali.

Na druhý stupeň základní školy jsem chodila v Hrušově. A tam nám i dávno po válce spolužáci dávali znát, že jsme z Pražské. Pražská patřila k Německu a naši rodiče byli nacisti a bojovali ve wehrmachtu a kdo ví, co se všechno povídalo.

Gymnázium jsem studovala na Hladnově a pak jsem v Praze nastoupila na

Univerzitu Karlovu, kde jsem studovala klínopis a arabštinu. Měla jsem ráda historii, doma jsme o ní měli spoustu knih a bratr se o ni také zajímá. Na klínopis nás bylo ve skupině asi jenom šest studentů a na arabštinu asi patnáct. Bylo to pěkné studium, ale nedostudovala jsem. Narodilo se mi první dítě a zůstala jsem s ním doma. Skončila jsem v devátém semestru, studium trvalo deset semestrů. Bylo to specifické studium, kde jsem nemohla mít individuální plán. Svůj sen vystudovat vysokou školu jsem ale nevzdala a přihlásila jsem se na pedagogiku a psychologii. Dodnes se mi zdají sny, že jsem u zkoušky a mám číst klínové písmo a překládat. Nebo mívám někdy takový divoký sen, že mám před sebou text v arabštině a nevím, co s ním. Náš profesor říkal, že arabština je řehole, je logická a systematická, a když z toho jednou vypadnete, horkotěžko naskočíte. Dodnes přečtu písmo, ale nerozumím významu.

Manžela jsem poznala v Ostravě. Napoprvé jsem se nedostala na vysokou školu, hlásila jsem se na psychologii. Musela jsem si najít brigádu a nastoupila jsem do knihovny. Můj manžel pracoval v té době jako knihovník v knihovně, která se tehdy nacházela v budově banky na Benešově náměstí.

Pedagogiku jsem začala studovat dálkově v Praze. Během sedmi let se mi narodilo pět dětí. Myslím si, že v těhotenství děti vnímají, čím člověk žije. Nasávají to v nitroděložním životě a s mateřským mlékem. Při studiu mi pomáhal s dětmi manžel, maminka už nežila. Přes den jsem byla s dětmi a učila jsem se většinou v noci. Dnes nechápu, jak jsem to zvládala, ale člověk byl mladý a měl na to ještě sílu. Když si s mými dospělými dětmi povídáme o jejich dětství, jsem někdy v šoku, jak má každý jiné vzpomínky. Stejně to mám i se svým bratrem. Když jsme vzpomínali na rodinu, na dětství v našem domku, tak jsem mu říkala: „*Prosím tě, bydlel jsi tam, kde já?*“ Někdy mám pocit, že ty naše vzpomínky jsou pro mě úplně nové. Bratr si pamatuje z dětství jiné věci než já. Maminka byla těžce nemocná a já jsem od malička žila se strachem o ni. Byla po operaci srdeční chlopně, jezdila každý rok do lázní. V Hrušově na nádraží pro mě v dětství končil svět. Pamatuji si cestu z vlakového nádraží zpátky přes Hrušov do kostela najednou bez maminky, jak bylo pusto a prázdno. A když se o tom bavím s bratrem, on si vzpomíná, že někam odjížděla. Ale on tu úzkost, ten strach, tu hrůzu nepociťoval. Ne že by se o maminku nebál, ale nepoznamenalo ho to tolik. Když se říká, že dítě nemůže zažít úzkost, tak to vůbec není pravda. Úzkost dětí je mnohem větší, dospělý člověk ji dokáže nějak zpracovat. V dnešní době trpí úzkostí stále více lidí a podle mě je to tou dobou, ve které žijeme. Na Ostravské univerzitě učím skoro 30 let a je zajímavé, že když si povídáme se studenty, tak říkají: „*Dneska ty děti, to je hrůza, ony nemají žádné dětství. My jsme běhali venku, hráli fotbal, my jsme ještě měli dětství.*“ A já to od studentů slyším 30 let.

Zažila jsem krásné dětství, chovali jsme ovečky a slepice, měli jsme tako-

vé malé hospodářství. Jako malá holčička jsem si hrávala s panenkami, měla jsem je poskládané před sebou a dodnes vím, na kterém místě seděly. Každá panenka měla svůj sešitek a já jsem jim dávala známky. Pamatuji si, že po maturitě jsem si šla pro vysvědčení a spolužáci se mě ptali, kde jsem byla u moře. A já jsem jim odpověděla, že jsem byla „ve cvikli“.

Po ukončení studia a rodičovské dovolené jsem nastoupila na soukromou střední školu Ahol. Učila jsem dějepis a psychologii. Pak jsem učila krátce na základní škole Matiční. A odtud jsem přešla na Ostravskou univerzitu. Byla jsem přijata na katedru pedagogiky, dnes je to katedra pedagogiky a andragogiky. Přednášela jsem teorii výchovy, didaktiku a pak jsem se dostala k filozofii výchovy. A tak se stalo, že to, po čem celý život toužíte, máte jako svůj hlavní obor. A je zajímavé, kam vás život zanese. Pokud něco opravdu chcete, tak jdete různými cestičkami, ale nakonec se k tomu dostanete. Učím zde skoro 30 let a pořád mám pocit, že jsem někde na začátku. Studenti o mně říkají, že jsem hodně energická, vitální a je vidět, že mě má práce baví a mám z ní radost. Když učím dějiny pedagogiky, tak jsem nadšená z J. A. Komenského, mám ho čím dál raději. Čím víc ho poznávám, tím víc zjišťuji, jaká to byla hlava otevřená. A také si začínám uvědomovat, že chci říct úplně něco jiného, a zase se dostanu k němu.

Dnes se hodně říká, že mladí lidé jsou povrchní, nemají o nic zájem a jsou materiálně založení. Já se setkávám s lidmi, kteří takoví nejsou. Ale v posledních letech začínám pociťovat, že naši studenti přestávají umět česky. Nevím, jestli je to tím, že málo čtou. Když opravuji bakalářské a diplomové práce, nacházím zde často hodně pravopisných chyb. Problém je, když za ně práci napíše umělá inteligence. Někdy to poznáte, někdy ne. Je riziko, že se může stát, že lidé přestanou myslet, nebudou umět vyřešit ani banální věci a budou se na všechno ptát umělé inteligence.

Pro studenty mám putování na internetu, blog, který se jmenuje Tohu va-bohu. Každý rok tam pro ně dávám otázky do filozofie nebo dějin pedagogiky. A studenti se mě ptají, kdy jsem se začala zabývat filozofií. A já nemůžu odpovědět kdy, protože mě zajímala od malička.

Vnoučatům jsem před spaním četla knihu Děti z Bullerbynu. Vzala jsem knížku a šestiletý vnuk mi říkal, že si to můžu pustit na mobilu. Já jsem mu odpověděla, že umím číst. Při čtení knihy Deník malého Minecraftáka jsem k tomu přidávala své průpovědky a vnuk se synem mi řekli, že mě nahrají, že to mělo úplně jinou úroveň a moc se jim to líbilo.

V současné době jsem „pracující senior“ a práce mě pořád baví. Založila jsem spolek Balónek a vydali jsme zde publikaci Mia – landecká holčička. V Hrušově za kostelem máme pronajatou farní zahradu, kde pořádáme programy pro děti, které jsou zaměřené na bylinky a rostliny. Na Landeku

míváme dětský den, programy o landeckých pověstech a jezdí k nám školy z celé Ostravy. Dělat program pro děti je něco úplně jiného než přednášet pro dospělé studenty. Snažíte se udržet pozornost dětí, které často věří tomu, co jim říkáte. Jsou to dobří posluchači, a když se jich pak zeptáte, o čem jsem jim povídala, tak vám to převypráví celé znovu. Chtěla bych napsat knížku o mém dětství v Koblově. Další nápad, který nosím v hlavě, je kniha pro děti – příběhy o květinách. Knihy, které jsem našla na toto téma, jsou napsány moc odborně a složitě.

Podařilo se nám zachránit kostel v Hrušově, který postihla povodeň. Voda sahala do tří a půl metru a spousta věcí byla poničena, kostel byl v katastrofálním stavu. Kamarádka mě požádala o pomoc, když mám zkušenosti s granty a dotacemi. A já jsem se do toho ponořila a napsala žádost o dotaci na opravu varhan. A pak jsme s panem farářem viděli další věci, které je třeba opravit. Věž byla zničená, bortila se, padaly z ní cihly. Poničená byla i vitrážová okna, vstupní portál byl úplně černý. Díky nám byl kostel roku 2010 vyhlášen jako kulturní památka a mohli jsme dostávat větší dotace. V roce 2009 jsme začali opravovat vstupní vitráž a jako farnost jsme se dostali do velkých problémů. Řemeslníci vyndali vitrážové okno a pískovec kolem se rozpadl. My jsme měli dotaci na opravu vitrážového okna, a neměli jsme ho do čeho vložit. Zrovna v té době se opravovala i věž, jenomže rozpočet byl původně 94 tisíc a najednou vzrostl na 320 tisíc. A my jsme neměli ty peníze odkud vzít, navíc to bylo v době restitucí. Navštívila jsem i tehdejšího biskupa a ten mi řekl, že farnost je jako rodina a musíme si pomoci sami. Psala jsem žádosti o sponzorské dary na všechny možné i nemožné lidi a instituce a cítila jsem se úplně jako žebrák. Dostála jsem svému jménu za svobodna, už bych to nechtěla znovu zažít. A pak nám přišla pomoc opravdu shůry. Pomohla nám zpěvačka paní Marie Rottrová, která pochází z Hrušova a v tomto kostele začínala zpívat. Její tatínek tam hrál skoro 50 let na varhany. Uspořádala v Petřkovicích benefiční koncert a ještě nám poskytla peníze. A potom nám jeden kněz přímo z Říma poslal 250 tisíc. Pomohl nám Řím, naše biskupství ne. Prvních 8 let se pořád sháněly peníze na opravu. Mám i potvrzení od památkářů, že bez těch prvních investic, bez té opravy, by ten kostel asi už vůbec nebyl. Dnes máme v Hrušově mladého kněze z Ukrajiny, jako řeckokatolík se mohl oženit a má pět dětí. Dokáže do kostela přivést lidi, o Velikonocích byl kostel úplně plný.

Přemýšlela jsem, že by bylo dobré udělat maketu bývalého Hrušova nebo napsat knihu o lidech, kteří jinak zůstanou zapomenuti. Ale když o nich napíšete, tak tady budou pořád. Když je Noc kostelů, tak vyprávím o historii kostela. Mám tam vymezeno 20–30 minut, a když se sejdou lidé a poslouchají, tak mluvím i hodinu. A najednou se pak vzpomínají, že mluvím dlouho, je to profesní deformace.

Můj život je pevně spjatý s Koblovem, místem, odkud pocházím a které formovalo moji identitu. I když jsem poznala různá města i místa a prošla mnoha životními etapami, vždy jsem se vracela ke kořenům – k rodině, historii rodného kraje a k příběhům, které nás obklopují. Dodnes stále cítím radost z práce a hlavně z toho, že mohu předávat zkušenosti a vzpomínky dalším generacím. Věřím, že když si člověk snaží plnit své sny, vždy si najde cestu – a já jsem ji našla právě tady, pod Landekem.

Mgr. Eliška Retková

Učitelkou řeckých dětí

Narodila jsem se roku 1936 v Ludgeřovicích. Svě vzpomínání bych ráda začala v roce 1949, kdy jsem po nemoci strávila dva měsíce v ozdravovně v Jetřichovicích na Děčínsku. Ve vedlejší budově byly umístěny řecké děti. Tehdy jsem poprvé zjistila, že se u nás v Československu řecké děti nacházejí. Zatím jsem vůbec netušila, že se můj život protne s řeckými dětmi znovu, a to přímo osudově.

Učitelská profese mě od dětství velmi zajímala, tak nebylo nic zvláštního, když jsem dělala vše pro to, abych ji mohla vykonávat. Po ukončení studia na ostravské Pedagogické fakultě jsem začala učit v Hlučíně a v roce 1958 jsem nastoupila jako učitelka matematiky do školy v Šilheřovicích. Byla jsem ráda, že jsem dostala umístěnku právě zde. Prostředí školy bylo velmi zajímavé, po roce 1945 se do Šilheřovic vrátili učitelé, kteří v roce 1938 museli odejít. A právě v Šilheřovicích mi podruhé do života vstoupily řecké děti, které byly umístěny od roku 1951 na zdejším zámku.

Zámek Šilheřovice původně patřil rodu Rothschildů. V 19. století jej koupil Salomon Rothschild, pak zde žil Anselm, který předal zámek svému synovi Alfonsovi. Ten zde žil se svou rodinou až do roku 1938. V tomto roce musela rodina jakožto Židé uprchnout před Hitlerem. Jejich putování je nakonec zavedlo do USA, kde našli svůj nový domov. Následně byl zámek rodině zkonfiskován a během 2. světové války přeměněn na polní nemocnici. Po válce již nebyl rodině Rothschildů majetek na základě Benešových dekretů navrácen, připadl státu a tak zámek našel využití jako domov mládeže.

V Řecku probíhala v letech 1946–1949 občanská válka. Mnoho dětí řeckých komunistů bylo evakuováno ze země a hledalo pomoc v zemích východního bloku. Děti byly naloženy do vlaků, často se jednalo o celé třídy, celou školu i se zaměstnanci, a vydaly se přes Rumunsko a Bulharsko do dalších zemí. Často se stávalo, že v průběhu cesty byl odpojen vagón a rodiny, sourozenci se tak rozdělili a později, když docházelo ke slučování rodin, se rodinní příslušníci těžko dohledávali. Spolu s dětmi se k nám v první vlně dostali také učitelé a pouze v omezeném počtu rodinní příslušníci dětí, kteří ve škole v Řecku pracovali. V domově pak našli práci např. jako kuchařky či uklízečky.

Když přišli uprchlíci do naší republiky, tak hned nenašli ubytování. Hledaly se ubytovací kapacity, kam je umístit. Děti, které přijely, neznaly jazyk. Děti byly po ošetření umísťovány do dětských domovů, které byly po celém Československu nouzově zřizovány např. z rekreačních objektů či zámečků. Děti v domovech zůstávaly po celou dobu školní docházky, tedy maximálně

do 15 let. Jak děti postupně vyrůstaly, počet dětských domovů se snižoval. Jelikož byl pobyt Řeků v Československu považován za dočasný, ubytovávali se zejména v pohraničí, kde byla volná ubytovací kapacita po odsunu Němců. V šilheřovickém zámku děti spaly nejprve v pokojích po šesti či sedmi, sociální zařízení bylo na chodbě. Jídelnu měly děti mimo zámek, chodily spojovací chodbou, která byla vybudovaná ještě za Rothschildů, aby se pach jídla nedostal na zámek. V této budově se vařilo i jedlo. Vařila se česká i řecká jídla.

Školství také nebylo připraveno na tak obrovský příval dětí. V Šilheřovicích se žáci prvního stupně učili v Rothschildově budově, která byla původně zamýšlena jako starobinec. Žáci druhého stupně se učili v budově, které se říkalo „kravín“. Byla otevřena v roce 1952 a je zajímavé, že se využívá ve školství dodnes. Mnohé děti nevěděly, kdy se narodily, kde se narodily, kolik je jim let. Žáci do školy chodili od první třídy, dokud neměli ukončenou školní docházku. A protože mnozí nevěděli, kolik let chodili do školy, tak někteří chlapci se už i holili, a pořád k nám docházeli. Polovinu třídy tvořily řecké děti a polovinu děti tvořila majorita, byly to děti ze Šilheřovic a okolních obcí. Děti k sobě měly velmi hezký vztah a byla jsem mile překvapená, že čeština řeckých dětí byla na velmi dobré úrovni a komunikovaly rovnocenně. Dokonce mnohé lépe než děti z této oblasti, kde převládal německý jazyk. Po absolvování školy někteří žáci pokračovali ve studiu na gymnáziu v Hlučíně nebo na učebních oborech.

Řecké děti měly daleko více předmětů než české děti. Učily se kromě běžných předmětů podle českých osnov také řečtinu, makedonštinu a dějepis řecký i makedonský.

Vychovatelé v domově byli řečtí, makedonští a čeští. Žáci byli velmi talentovaní na sporty, zastupovali školu a vyhrávali závody v celém okrese. Také byli výtvarně nadaní. Fungoval zde pěvecký a taneční soubor. Děti měly vyučování i v odpoledních hodinách. Probíhaly také povinné odpolední vycházky, chodilo se pěšky třeba až do Darkoviček. Během jedné vycházky se stala smutná událost, nehoda. Chlapec z deváté třídy spadl při prohlídce bunkru a zahynul. Všichni jsme se pak zúčastnili obřadu rozloučení, a tak jsem poprvé viděla, jak probíhá řecký pohřeb.

Většina řeckých imigrantů si uchovala řecké národní vědomí a hrdost na to, že jsou Řekové, a silnou citovou vazbu k zemi původu. Mnozí Řekové se vrátili zpátky do Řecka, když jim to politická situace umožnila. V Československu prožili mnoho let bez kontaktu s řeckým prostředím, mnozí po návratu zjistili, že nejsou schopni se přizpůsobit mentalitě, podmínkám a řeckým tradicím. Vrátili se tak zpět do Československa. Stále udržují kontakt s bývalou žákyní Konstantinou Zduku. Maminku měla v Řecku, tatínek zahynul během revoluce. S babičkou žila tady u Krnova a obě se pak společně vrátily do Řecka.

Mezi absolventy šilheřovické školy patří známé zpěvačky Marta a Tena

Elefteriadu a zpěvák Stasis Prusalis. Pořádají se setkání bývalých žáků, kterých se účastní i Řekové, kteří sem přijíždí až z Řecka.

Měla jsem různé koníčky. Organizovala jsem tzv. „EXODy“, exkurzně vzdělávací činnost pro pedagogy. Organizace byla založena už za první republiky, na podporu vzdělávání učitelů. Například francouzštinář na gymnáziu se rozhodl, že pojede na dva měsíce do Francie zdokonalit si jazyk. Přihlásil se, zaplatili mu cestu a tam už „ukaž, co umíš“. Dva měsíce pobýval ve Francii, měl na pobyt nějakou dotaci, ale sám si také něco platil. Pobyty jsem organizovala od A do Z, zajišťovala ubytování, stravu, dopravu.

Mimo to jsem dělala průvodce v Čedoku a po roce 1989, když jsem odešla do důchodu, jsem si založila svoji cestovní kancelář se zaměřením na učitele. Do roku 1989 se mohlo jezdit jen do zemí RVHP. Jako průvodce jsem jezdila do Asie, do pobaltských republik, krymských republik. Poznala jsem mnohé sovětské průvodce, bez nich by to nešlo. Byli jsme na Ukrajině v době asi šest týdnů po výbuchu elektrárny v Černobylu. Sama jsem organizovala pobyty v Německu, v Itálii. Zajišťovala jsem zájezd na svatořečení Anežky České do Říma. Získala jsem kontakt na poutní dům a od té doby jsem věděla, kde je možné se ubytovat, znala trasy a začala jsem jezdit v Itálii. O tyto pobyty byl velký zájem ze strany studentů i učitelů. Hodně jsem procestovala Řecko, Peloponés. Řecko je nádherné. Na území Turecka je také spousta památek, skoro více než v Řecku.

Dříve byli kronikáři, kteří zapisovali vzpomínky, děti vyrůstaly s babičkou a dědou a ti jim vyprávěli, co zažili. Příběhy řeckých dětí jsou nejen svědectvím o historických událostech, ale také o lidskosti, solidaritě a schopnosti překonávat kulturní a jazykové bariéry. Vzpomínky na jejich pobyt, školní léta i jejich osobní příběhy ukazují, jaký vliv měly tyto události nejen na ně samotné, ale také na nás učitele a místní komunitu. Dodnes zůstávají živé kontakty, přátelství a vzpomínky, které dokazují, že i v těžkých dobách může vzniknout něco pozitivního a obohacujícího. A právě tyto příběhy je důležité uchovávat – jako připomínku minulosti, ale i jako inspiraci pro budoucnost.

*Zámek Šilheřovice
(Zdroj: Kronika Šilheřovice)*





Vzpomínka na žáky šilheřovické školy



Školní fotografie, tradiční vzpomínka na školní rok



*Budova školy, bývalý Anselmův ústav
(Zdroj: PLAČEK, Vilém: Šilheřovice
v historii a současnosti)*



*Nová budova školy otevřená v roce 1952
(Zdroj: Kronika Šilheřovice)*

Miroslava Staníčková

Střípky válečných vzpomínek Boženy Staníčkové

Chtěla bych vzpomenout na střípky z dětství své tchýně, paní Boženy Staníčkové. Paní Božena se narodila v roce 1930. Její nejtěplejší dětství tedy bylo ovlivněno zejména událostmi 2. světové války.

Vyprávění bych ráda začala v roce 1939, kdy byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, což zasáhlo i rodinu malé Boženky. Rodina tehdy žila v Ostravě-Svinově. Ihned po záboru se Boženčini rodiče rozhodli Svinov okamžitě opustit. Tatínek, zaměstnaný na dráze, proto vzal rodinu do Ostravy-Prívozu, kde jim železnice poskytla alespoň provizorní přístřeší: prázdný nákladní vagón.

Ani si nedovedete představit, jak se v takovém vagónu bydlelo, zejména když zde rodina musela strávit zimu. Zima byla krutá, vagón nevyhříváný a vše působilo provizorně. Ale tatínek si věděl rady. Díky známým u dráhy se mu podařilo tajně získávat uhlí z německých vagónů. „*Krást jej Němcům pod nosem,*“ jak Boženka vzpomínala. Bylo to velmi nebezpečné a tatínek i jeho kolegové se vystavovali velkému riziku. Díky tomu bylo zajištěno uvnitř vagónu teplo a rodina tu dokázala přežít nejtěžší týdny. V tomto provizoriu žili asi dva měsíce.

Poté jim byl přidělen čtyřpokojový byt. Životní podmínky rodiny se mírně zlepšily, ale nepředstavujte si, že měli najednou velký prostor pro bydlení. Velký byt byl totiž sdílený. Musely v něm žít pospolu hned čtyři rodiny – každá obývala jeden pokoj. Byli to všechno sice tatínkovi kolegové, takže se všichni znali, přesto bylo soužití mnohdy náročné, nikomu do zpěvu nebylo. Vánoce v takto stísněných podmínkách zkrátka nikoho netěšily.

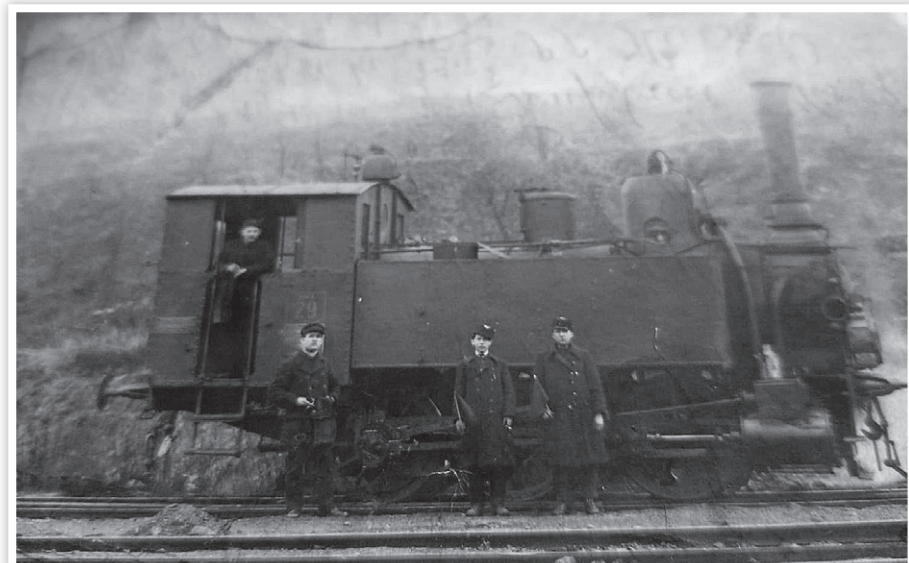
Po určité době získala rodina finský domek budovaný v rámci poválečné pomoci UNRRA.

Boženka vzpomínala, že byli vlastně šťastní, když Svinov opustili. Tatínek totiž věřil, že tím zachránil Boženčina bratra Ládu před odvlečením do Německa. Později, i v Přívoze, se ho pokusili povolát znovu. Pomohl tehdy rodinný známý pan Otáhal – vystavil bratrovi potvrzení o srdečních potížích, díky kterému už Láda do Německa nemusel. Rodina se nikdy k nacismu a Německu nehlásila, a tak „z toho vyvázli s čistým štítem,“ jak Boženka podotýká.

Válečné vzpomínky se točí také kolem tety Anny, která žila ve Smolkově. Za války se obec nacházela na německém území. Tam se měli o něco lépe. Když k nim Boženčina rodina přijela na návštěvu, vždy dostali na cestu zpět výslužku. Teta jim dávala máslo a další potraviny, kterých byl v protektorátu

nedostatek. Přejchod přes hranici však nebyl jednoduchý. Probíhaly kontroly, ale rodině se vždy podařilo zásoby nějakým způsobem přepravit.

„Tolik jsem toho zažila,“ říká dnes Božena. „Mám na co vzpomínat.“



Tatínek paní Boženy Staničkové u dráhy

Jarmila Strauchová

Ostrava v mém životě, já v jejích ulicích

Narodila jsem se roku 1941 v Zábřehu paní Edeltrude Lyčkové z Martinova jako nemanželské dítě. Svého biologického otce jsem nikdy nepoznala. Když mi bylo pět měsíců, dostala jsem se do kojeneckého ústavu a později k adopci. Právě tehdy si mě vybrali moji budoucí rodiče – maminka, která nemohla mít vlastní děti, a tatínek, který mi později vytvořil jistotu domova. Tatínek často s úsměvem vyprávěl, že když mě poprvé uviděli, byla jsem to nejhubenější, nejzanedbanější miminko. A přesto si mě vybrali.

Moje nová rodina byla skvělá, hlavně pokud jde o péči a materiální zajištění. Bydleli jsme v tzv. Josefské kolonii, která se nachází za dnešním městským stadionem u Rudné ulice. Byly to domky o čtyřech bytech. Vybavené byly skromně, ale to tehdy bylo běžné. V přízemí byla kuchyň, malý pokoj a záchod, nahoře malinký kabinet, kde bydlela babička s dědečkem. Většina rodinného života se odehrávala v kuchyni, tak to tehdy bylo.

Naši mi koupili dokonce tříčtvrťové křídlo, protože jsem od pěti let hrála na klavír – i když, jak se později ukázalo, velký talent jsem neměla. Nemyslím si, že by si naši mohli všechno snadno dovolit, ale snažili se mi dopřát. Měla jsem kolo, lyže, no prostě všechno, co tehdy dítě potřebovalo a chtělo. Maminka neměla žádné vzdělání, tatínek byl původně vyučený zámečník. Později ale pracoval ve Vítkovicích jako vedoucí interní pošty a pomáhal organizovat poštovní provoz i v nově vznikající Nové huti. Na naše poměry to bylo docela významné místo a tatínek měl určité postavení.

To, že jsem adoptovaná, v kolonii všichni věděli, jen já ne. Kluci na mě pokřikovali, že moje maminka není moje. Já chodila domů s pláčem a maminka mě uklidňovala: „*Kdybys nebyla naše, nenosila bys přece naše jméno.*“ A měla pravdu. Krátce před nástupem do školy mi změnili jméno z Lyčková na Kropáčová. Jenže já jsem to nevěděla. Pravdu jsem se dozvěděla až v osmnácti letech, u soudu, kde se adopce stala nevratnou.

Často jsem pobývala u babičky v Hrabové na Šídlovci. Maminka po válce nastoupila do práce – pamatuji si, že pracovala ve Vítkovicích, v závodě 2 v zásobování. Nechodila jsem do družiny, ale každý den jsem jezdila tramvají č. 7 – Komárkem – na oběd k babičce. Někdy jsem tam i přespávala, a tak jsem v Hrabové měla spoustu kamarádek.

V roce 1955 jsme se odstěhovali do Hrabůvky, kde jsme dostali byt. Pro nás to znamenalo velkou změnu – poprvé jsme měli byt s koupelnou. Dříve jsme se koupali jen v plechové zinkové vaně, v takzvaném škopku.

U starého domu v kolonii jsme mívali i zahradu, chlívek a zvířata. Dokonce i ovečku, kterou jednou na Velikonoce zabili – dodnes si pamatuji, jak moc jsem tehdy jako dítě plakala. Babička se o zahradu vždy starala s láskou, pěstovala zeleninu a opečovávala květiny. Maminka na to nebyla. Dnes tam místo zahrady stojí garáže a místo altánku už není nic. Když jsem tam jela se synem, úplně mě zamrazilo, jak moc se vše změnilo. Altánky zmizely, na jejich místě se vystavěly garáže.

Na obecnou školu jsem chodila ve Vítkovicích. Pak jsem nastoupila na měšťanku v Zábřehu, ale po roce ji zrušili, a tak jsem přešla do 7. třídy na základní školu v Hrabůvce u kostela. O kousek dál se na domě nacházela pamětní deska spisovatele Vojtěcha Martínka. Později byla škola zbourána.

Později jsem nastoupila na vyšší hospodářskou školu, což byla ekonomická škola nacházející se poblíž Dolu Jindřich. Dal se tam vystudovat buď dvouletý obor bez maturity, kde se učil hlavně těsnopis a psaní na stroji. Absolventky poté většinou pracovaly jako zapisovatelky u soudu. Já jsem vystudovala čtyřletý obor s maturitou. To byla vlastně klasická ekonomka. Mohla jsem pracovat třeba jako účetní, ale nikdy jsem se tomuto povolání nevěnovala.

V roce 1959, hned po maturitě, jsem nastoupila na umístěnku do Vítkovic. A tím začala moje profesní cesta. Přijímal mě tehdy Albert Kučera. Albert Kučera byl v době působení ve funkci ředitele Nové huti odsouzen za zpro-
nevěru svých podřízených. Funkci ředitele poté již nemohl vykonávat, a tak působil jako vedoucí kádrového oddělení ve Vítkovicích, kde jsem k němu nastoupila jako sekretářka. Poznala jsem ho již jako starého, velice slušného pána před důchodem. Když odešel do důchodu, na jeho místo se dostal pan Fajkus. Ten byl mladší a měl jiný přístup k vedení. Když jsem se stěhovala do Prahy, pomohl mi sehnat místo na Ministerstvu hutí a rudných dolů. Pracovala jsem na investičním oddělení. Nebyla to ale práce, která by mě naplňovala, byla plná složité terminologie a odborných výrazů.

Manžel Karel byl z Ostravy, jako já. Po svatbě jsme se přestěhovali do Prahy a manžel studoval vysokou školu ekonomickou. Velmi brzy po svatbě jsem otěhotněla. Manžel tedy přerušil studia, a aby nemusel nastoupit vojenskou službu, začal pracovat v Kladně na šachtě. Každý den dojížděl do práce na Důl Nejedlý v Kladně, což bylo velmi náročné. V Praze jsme zůstali čtyři roky a narodil se nám tam syn. Poté jsme se vraceli zpátky do Ostravy. V Ostravě manžel nastoupil na Důl Rudý říjen v Heřmanicích, kde pracoval až do důchodu v roce 1992. Při práci si musel dodělat hornickou průmyslovku. Byl vzdělaný, složil dvě maturitní zkoušky, nejprve na gymnáziu, poté na průmyslovce a také měl čtyři semestry na VŠE.

Já jsem nastoupila na vítkovické učiliště. Tam jsem měla na starosti zásobování učebnicemi. Tehdy studenti učebnice fasovali. Byla to příjemná

a přehledná práce. V roce 1967 jsem odpověděla na inzerát na Národním výboru. Hledali tam někoho k počítačovému stroji do účtárny. Do výběrového řízení jsme se přihlásily dvě. Nakonec vzali druhou uchazečku, protože už se strojem pracovala, zatímco já ho viděla poprvé. Nabídli mi ale volné místo sekretářky u předsedy. Jmenoval se Vladimír Uhlář a já jsem se tedy stala jeho sekretářkou. Děla jsem zápisy z jednání rady i z plenárních zasedání. Psala jsem těsnopisem, protože tehdy žádné diktafony nebyly. Je pravda, že právě zde jsem si těsnopis pořádně procvičila. Dnes už bych se těsnopisem nejspíš ani nepodepsala, člověk to bez praxe zapomene, ale tehdy jsem ho ovládala výborně.

Na sekretariátu jsem pracovala asi čtyři roky a pak jsem přešla na Výbor lidové kontroly neboli VLK. Tam jsem byla kontrolorkou – kontrolovali jsme podniky v našem obvodu a byli jsme v úzkém kontaktu s městem. Občas jsme prováděli i kontroly ve školkách, například společně s hygienou, kde šlo o dodržování hygienických norem ve stravování. Hygiena kontrolovala receptury a celkové podmínky, my jsme dělali zbytek. Prováděly se třeba také kontroly poctivosti v obchodech.

Když se tenkrát chodilo do obchodu, všechno se muselo pečlivě počítat ručně. Nebylo to jako dnes – pípnete u pokladny a máte hotovo. Každá položka se zapisovala, přepočítávala a muselo to sedět na halíř. A když náhodou něco nesedělo, třeba i jen o pět halířů, hrozil postih. Všechny zjištěné nedostatky se posílaly na podnik Pramen, tam to zvážili a rozhodli, jestli bude sankce, nebo ne. A my jsme o tom dostali oficiální zprávu.

Naše komise dělala pravidelné kontroly. Posílali jsme do obchodů pověřené lidi, přesně jsme jim řekli, na co se mají dívat. Jednou jsem stála u salámů a pokladní jsem spíš ze srandy řekla: „*Měřte to pořádně.*“ A hle – hned tam byl o deset halířů rozdíl.

My jsme sice nemohli nikoho přímo postihovat, ale výsledky jsme odevzdávali podniku. Ten už si s tím většinou poradil. Takže když jsme přišli na kontrolu, personál moc radost neměl, ale tak to prostě bylo. Postupně jsem poznala, jak náročné je najít chybu v práci, kterou sami neděláte. Můžete znát zákony, předpisy, ale realita je často složitější. Byla to práce, kterou jsem dělala nepřetržitě několik dalších let. Po revoluci v roce 1989 Výbor lidové kontroly zanikl. Já jsem poté přešla na odbor sociální. Tehdy se začala řešit ve velkém problematika nezaměstnanosti. Zabývala jsem se výplatou podpory v nezaměstnanosti. V začátcích nám chyběly informace, školení. Bylo to náročné období, ale zajímavá práce, která je dnes vlastně agendou Úřadu práce. Z tohoto zaměstnání jsem potom odcházela do důchodu.

S životem před rokem 1989 se pojily také různé povinnosti, muselo se chodit do průvodů, účastnit se voleb. Na prvního máje se tehdy nechodi-

lo dobrovolně. Na Národním výboru panovala přísná kontrola a nikdo si nemohl dovolit nepřijít, podobně jako v jiných zaměstnáních. Tajemník obcházel a dělal si čárky, kdo je přítomen. Kdo by chyběl, přišel by o odměny. Podobně to bylo i u voleb, kde zaměstnanci často fungovali jako zapisovatelé. Vlastně stejně jako dnes, jen s tím rozdílem, že tehdy o účasti rozhodovala spíš povinnost než ochota. Dnes dostávají i peněžní odměnu.

Vzpomínám si také na povinné pokládání věnců. Dnes je v Zábřehu u Rudné ulice moderní nákupní centrum Avion, ale tenkrát tímto místem vedla jen blátivá cesta k památníku (Památník rudoarmějců). Zatímco „pohlaváři“ přijeli autem až skoro k pomníku, my zaměstnanci jsme se brodili bahnem v gumákách, kterým se tehdy říkalo „šedý mor“. Neexistovalo, abychom tam nešli. Pohlaváři položili věnec, zase nasedli do auta a odjeli. My mezitím stáli v řadě a tajemník si zapisoval přítomné.

A nebylo to jen při výročních dnech. Když někdo významný zemřel, všichni jsme se museli podepsat do kondolenční listiny. Kdo by nepřišel, měl problém. Někdy se tyto akce konaly v pracovní době, jindy odpoledne, podle toho, jak se to hodilo. Často přijela i televize, aby všechno zaznamenala. Prostě i toto bylo součástí běžného života.

V roce 1964 jsme díky manželově práci na Dole Rudý říjen dostali od OKD krásný třípokojový byt na Volgogradské ulici v Ostravě-Zábřehu. Byt byl dobře vybaven, ale když jsme se tam stěhovali, žádná okolní vybavenost nebyla. Říkala jsem si, že se stěhujeme na konec světa. Z okna jsem se dívala na pole, lány obilí, otevřený prostor a ticho, které dneska mezi domy už neuslyšíte. Když se člověk dnes podívá na vysoké domy, obchody, školu nebo na kino Luna, těžko uvěří, že to všechno vzniklo až později. Tenkrát tam skutečně nestálo nic. Také dopravní infrastruktura se teprve budovala. Zpočátku tam nejezdily tramvaje ani autobusy. Většinu pochůzek jsem musela obstarat pěšky. Dokonce i do práce jsem z Volgogradské ulice dlouho docházela pěšky, než tam začal jezdit autobus, ať už to bylo na učiliště do Hrabůvky nebo na Národní výbor.

Když shrnu svůj život, vidím v něm především mnoho dobrého. Přestože moje cesta nezačala jednoduše, obklopili mě lidé, kteří mi dali domov, lásku a jistotu. Každá etapa – dětství, práce i rodina – mi přinesla zkušenosti, které mě posílily a obohatily. Žila jsem v době plné změn, ale dokázala jsem se jim postavit a najít si své místo. Dnes už zůstává jen vzpomínka, která časem mění své kontury, ale podstata zůstává stejná: žila jsem obyčejný život v neobyčejné době. A i když se mnohé kolem nás proměnilo k nepoznání, hodnoty jako rodina, poctivost, práce a vzájemná pomoc mají váhu stále.



Pamětnice s maminkou



Vzpomínka na dětství

Jilja Tomečková

Vzpomínky na dětství ve Svinově

Narodila jsem se v roce 1934 ve Svinově a s rodiči jsem bydlela v ulici Polanecká, na místě dnešní restaurace Na Skok. Maminka pocházela ze staré Poruby, chodila do rodinné školy. Brzy se vdala a po svatbě pomáhala mému tatínkovi v obchodě. Tatínek pocházel z Horní Suché, jejich rodina inklinovala spíše k Polákům. Provozoval řeznictví a v domě měl tři dílny. V kotlích vařil výborný jelitový prejt, udil maso, salámy. Jezdil po vesnicích a vykupoval dobytek.

Mé nejranější vzpomínky se vztahují k období války. Pobývala jsem v Klimkovicích u mé tety, která provozovala restauraci na náměstí. Ještě dnes mě mrazí, když si vzpomenu na sraz sdružení Hitlerjugend. Kluci pochodovali ve stejnokrojích, bubnovali u toho a šla z nich taková hrůza.

V Klimkovicích jsem se také dozvěděla, že se naše rodina musela vystěhovat z domu a nastěhovali do něj německého řezníka Hirta. Byla jsem vyděšená, kam půjdu, kde najdu svou rodinu. Rodiče byli naštěstí přestěhovaní do domu, který byl na místě dnešního parkoviště vedle restaurace Na Skok, takže to nebylo daleko. Nahoře v domě bydleli Fridrichovi. Pan Fridrich byl ředitel školy. Byli to moc slušní lidé. My jsme bydleli v přízemí, dům nebyl podsklepený a bylo tam mokro. Chodívala jsem si hrát s jejich vnukem, který byl o rok mladší.

Maminčini rodiče bydleli ve staré Porubě, ale ne ve vesnici, dům stál úplně v poli, na samotě. Kousek vedle byl les, dnes tam vede Rudná. Před koncem války, když přecházela fronta z Opavy, jsme se vraceli domů do Svinova. Bylo šero, vezla jsem kočárek se sestrou a proti nám utíkali němečtí obyvatelé.

Později, když přecházela fronta, jsme se museli schovávat tři dny v krytech. Svinov bombardovaný nebyl, jenom jeden dům dostal zásah a zahynuli tam lidé. Bylo to děsivé, ta vzpomínka je stále živá.

Za války jsme hodně přebývali u stařenky ve staré Porubě. Prarodiče měli pole, dvě kravky a od nich mléko. Pamatuji si, jak stařenka zadělávala v díži těsto na chleba a na snídani bývala často černá káva a v ní nadrobený chleba. Dům byl i ostřelovaný a prarodiče tu dobu přečkali ve sklepě. Říkali, že okénka ucpávali kyselým zelím, aby jim tam nešel kouř.

Smutnou vzpomínku mám na dobu, kdy mého tatínka zavřeli na dva a půl roku do vězení (v letech 1941-1943). Někdo ze zákazníků ho udal, že prodal maso bez lístků. Zpočátku byl vězněn ve Svinově, v místě, kde býval obecní úřad. Byla to nízká zástavba s okýnkem a já jsem tam chodila a mávali jsme

na sebe. Pak byl nějakou dobu v Opavě a potom v Německu, nevím, kde přesně. Tatínek byl malý, drobného vzrůstu, a když se vrátil z vězení, byl hrozně zesláblý, vážil 60 kilo.

Po válce jsme se vrátili do našeho domu a tatínek zase provozoval řeznictví, až do roku 1948. Pak přišlo znárodnění majetku a z tatínka se stal zaměstnanec masny. Pracoval v obchodě v Porubě u Oblouku. Maminka prodávala také v masně, v ulici pod parkem, který je u zámečku. V roce 1953 proběhla měnová reforma a lidé přišli o své úspory. Teprve když je člověk dospělý, tak mu dochází, co všechno museli rodiče prožít. Nikdy si přede mnou nestěžovali, brali to tak, jak to je.

Od jedenácti let jsem chodila do skautu, zpočátku jsem byla světluška a o rok později jsem se stala skautkou. Měli jsme výbornou vedoucí, paní učitelku Světlou. Scházeli jsme se v dřevěné klubovně ve Svinově. Třikrát jsme byli na táboře, dvakrát v Kyjovicích a jednou v Zálužné. Byli jsme rozdělení na tři skupiny, sami jsme si nakupovali, vařili, starali se o sebe. Ve stanu jsme byly po dvou, večer bývaly táboráky, zpívalo se. Skauting mi dal skutečně hodně do života. Já už si nepamatuji to desatero, ale byly tam samé pozitivní věci. Aby byl člověk pracovitý, vstřícný, udělal každý den nějaký dobrý skutek. S děvčaty ze skautu jsme se scházely i poté, přátelství nám vydrželo.

V patnácti letech jsem začala chodit do Souboru slezských písní a tanců, který založila ve Svinově paní Bohušová. Hodně děvčat ze skautu přešlo do souboru. Zúčastnila jsem se i první spartakiády, na které byly soubory z celé republiky. Moc ráda jsem lyžovala a bruslila. Lyžovat jsme jezdívali i později s rodinou na Gruň.

Na základní školu jsem chodila ve Svinově, ve škole bylo hodně dětí. Chodili jsme do deváté třídy, byl to takzvaný „Juk kurs“. Učila jsem se dobře, povinně jsme měli němčinu, tu jsme ale ignorovali. Po válce jsme se zase učili ruštinu. Dnes mám na to úplně jiný náhled, protože kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem.

Po základní škole jsem šla na Střední zdravotnickou školu ve Vítkovicích. Studovala jsem na všeobecnou sestru a ve třetím ročníku jsme měli praxi. Měla jsem píchnout injekci malému kojenci a tehdy jsem zjistila, že to nedokážu.

Pracovala jsem v rourovně ve Svinově a potom jsem přešla do závodu čtyři ve Vítkovicích. Byla jsem sekretářka u hlavního inženýra a po mateřské dovolené jsem pracovala v jiném oddělení, ve Vítkovicích jsem byla až do důchodu. V té době jsme museli mít brigádu socialistické práce, ale byli tam samí rozumní lidé a měli jsme vynikající kolektiv. Dodnes se s bývalými kolegyněmi scházíme. Vítkovice měly rekreační střediska, jezdívali jsme tam na víkendy.

Nedlouho před důchodem jsem dostala poukaz do Rakouska, musela jsem jet sama, bez rodinných příslušníků. Byli jsme týden ve Vídni a prošli jsme si všechny památky.

Náš dům, řadovku, jsme stavěli svépomocí v osmdesátých letech. Pracovali jsme hlavně o víkendech a ve volných dnech. Dům jsme postavili během tří let. Manžel ovládal řeči, což v té době nebyla samozřejmost. Věnoval se překladům z angličtiny a němčiny. Učil jazyky i děti v kroužcích.

A můj život? Manželka mého vnuka se mě ptala: „*Babi, jak jsi prožila svůj život?*“ Já jsem se zamyslela a odpověděla jsem: „*Lenko, pracovně, nic jiného než práce.*“

Dnes jsem ráda, že můžu vyjít na zahradu, mám i posezení na balkoně. Mám dvě děti, dceru a syna. Syn bydlí ve Valašském Meziříčí a dcera v Ostravě. Učila na prvním stupni na základní škole Dětská, měla výtvarný kroužek a děti z kroužku vyhrávaly soutěže. V současné době mi dcera, syn a zeť hodně pomáhají s domácností.

Mám vnoučata a pravnoučata, která mi dělají radost. Baví mě luštit křížovky, poslední dobou neposlouchám zprávy. Ráda čtu a chodím do knihovny, kde bývá jednou měsíčně posezení nad novými knihami, což se mi moc líbí a jsem ráda, že tam mají takové akce.



Pamětnice ve skautském oddílu

Blažej Varmuža

Z jižní Moravy do Nové huti v Ostravě

Jmenuji se Blažej Varmuža a můj život je pevně spjatý se Svatobořicemi, Novou hutí a s lidmi, kteří mě provázeli – rodinou, kolegy i těmi, které jsem potkal jen na chvíli, ale přesto ovlivnili můj osud.

Moje kořeny

Rodokmen naší rodiny je rozsáhlý a sahá hluboko do historie. Můj děda pocházel z Lanškrouna a přistěhoval se do Svatobořic, kde si našel manželku. Moje matka Filoména se narodila v roce 1900. Všechny ty staré dokumenty – rodné listy, křestní listy, vysvědčení – jsem postupně shromažďoval. Některé pocházely z rodiny, jiné z archivů, ale největší zásluhu má můj bratr. Ten chodil po hřbitovech a matrikách, zjišťoval jména i data. A protože v matrikách tehdy platilo, že člověk směl získat jen jediný údaj, naučil se na to chodit po svém: vyrobil sekretářce malou dřevěnou misku na soustruhu, dal jí ji jako pozornost – a ona ho pustila k záznamům, aby si mohl vybrat, co potřeboval. I díky tomu jsme se dopátrali až do 17. století.

Já sám jsem pak vše zpracoval na počítači, rozmnožil a rozdal rodině. Bylo v tom hodně práce, ale stálo to za to – takové kořeny člověk jen tak nemá.

Dětství ve Svatobořicích

Narodil jsem se ve Svatobořicích a tam jsem strávil celé dětství. Obecnou školu jsem vychodil také tam, ale na měšťanku jsem dojížděl do Kyjova. Byl jsem součástí prvního ročníku tzv. devítiletky za ministra Nejedlého – tehdy se školství reorganizovalo a my jsme jako první dělali závěrečné zkoušky po deváté třídě.

Po škole jsem byl přijat na průmyslovku do Gottwaldova, ale maminka by zůstala sama. A protože jsem se cítil být za ni zodpovědný, s brekem jsem školu odmítl. Na obecním úřadě jsem si pak vybíral učební místa. Líbilo se mi místo zámečnicka v Lískovci. Bratranec Láďa povídal, že je to někde u Brna, tak jsem si říkal – to není daleko. Jenže to byl Lískovec u Frýdku-Místku. To už začala moje životní pouť.

Učiliště v Lískovci – nejlepší dva roky života

Dostal jsem dopis z učiliště státních pracovních záloh ve Frýdku-Místku – Lískovci, na které jsem měl zanedlouho nastoupit. Když jsem tam přijel, zjistil jsem, že to je místo uprostřed lesa, schody nahoru jako do tábora. Ale byly to

nejhezčí dva roky mého života. Měli jsme všechno – jídlo, ubytování, uniformy a dokonce 53 korun kapesného měsíčně. Na pivo jsme ještě nechodili, ale na sodovku a bonbóny to stačilo. Mohli jsme si užívat.

Po vyučení jsme dostali umístěnky. Já jsem šel na Novou huť Klementa Gottwalda v Kunčicích, na provoz měřicí a regulační techniky. Už během posledních tří měsíců v učení jsme na nové pracoviště docházeli na praxi a dostávali jsme první výplatu – 600 korun na knížku a 600 do ruky. Za ty peníze jsme se cítili jako páni.

Teprve až mnohem později jsem zjistil, jak je to s tím mým vyučením a umístěnkou. Že za to zaopatření na učilišti se platilo závazkem – čtyři roky práce na umístěnce. A vojna se nepočítala. Čtyři roky jsem pak musel pracovat na té Nové huti.

Vojna – tanky, Milovice a Vojenská politická akademie

Ve Svazarmu nás školili už před wojnou. V Hlučíně jsem poprvé seděl v tanku. Na wojnu jsem narukoval do Milovic – tehdy obrovského vojenského areálu, který později obsadili Sověti. Díky výcviku mě rovnou zařadili jako řidiče tanku. V této funkci jsem dostal hodnost četaře a poslali mě do poddůstojnické školy. Dokonce jsme jako první útvar dostali nové tanky T-56.

Měl jsem šanci stát se „vzorným vojákem“. Ale jednou, když jsem měl hlídku a bylo krásně teplo, udělal jsem tu nejhorší věc – usnul jsem. Velitel mě našel a poslal na tři dny do basy. A bylo po ocenění.

V Milovicích jsem dělal nástěnky, a jednou si mě kvůli nim zavolali dva plukovníci z Prahy. Krátce nato přišel rozkaz: mám nastoupit na Vojenskou politickou akademii. Byl to rok 1958, desáté výročí Února, všude oslavy. Jako voják jsem měl volný vstup na Pražský hrad a nejvíc mě okouznil Vladislavský sál. Chodil jsem tam často – ta historie na mě na tomto místě působila silně.

Po roce a půl jsem se ptal náčelníka, jestli bych si při armádě mohl dodělat průmyslovku. Řekl mi: „*Nedělej to. Jakmile podepíšeš prodloužení, převelí tě.*“ Tak jsem dal armádě sbohem a vrátil se do Ostravy.

Návrat na Novou huť

Po wojně jsem se vrátil na Novou huť, na měřicí a regulační techniku, tam, kde jsem začínal. Práce byla náročná – vysoké pece se každých šest let kompletně bouraly a stavěly znovu, takže jsme pořád montovali nové přístroje. Automatizace postupovala, a tak jsme nahrazovali ruční ventily regulačními systémy.

Chtěl jsem mít průmyslovku, takže jsem si ji dodělával při zaměstnání. Chodil jsem na průmyslovku na Zengrově ulici ve Vítkovicích. V pondělí, středu a pátek jsme měli odpoledne vyučování. Začínali jsme ve dvě hodiny, čili

z práce jsme odcházeli v půl druhé. Měli jsme studijní volno, to jsme dostávali jako zaplacené. A k tomu jsme měli, myslím, na měsíc jeden nebo dva dny studijní volno na to, abychom se mohli připravovat. No a tam jsem udělal maturitu strojní. Bylo to takové úsměvné. Já jsem byl nejlepší žák z celé školy, i z toho denního studia, protože jsem měl tři jedničky a jednu dvojku z češtiny. Nikdo jiný, ani z těch denních, to neměl.

Později mě na Huti přeřadili do automatizační skupiny, kde jsem dělal parťáka a kolem třicítky už mistra. Nakonec jsem se stal i zástupcem vedoucího provozu. V hutích jsem strávil celý život – od vyučení až po důchod v roce 1998.

Lásky, ztráty a rodina

Měl jsem před vojnou milou z Mistřína, ale když mě později natočili v televizi, jak tancuju na čaji o páté s jinou slečnou, viděla to celá vesnice a ona se se mnou rozešla. Brečel jsem jak želva.

Později jsem poznal svou budoucí manželku z Ostravy. Bydleli jsme spolu u jejích rodičů v malém bytě. Byt se nacházel na ulici Ruské. Dneska už nestojí. To byly byty pro zaměstnance Vítkovických železáren. Byt se skládal z kuchyně a ložnice, společný záchod a vodovod byl na chodbě. Po svatbě nám manželčini rodiče přenechali ložnici a sami bydleli v kuchyni. Byt jsem z počátku nemohl z práce dostat, protože jsme neměli s manželkou děti. Později se mi podařilo díky známostem získat družstevní byt na Opavské v Porubě.

Manželka však měla nemocnou srdeční chlopeň. Každý rok pobývala na ozdravném pobytu v lázních. Jednou během cesty vlakem ze Svatoboríc ji postihla mrtvička. V Hodoníně zjistili, že její srdce je ve špatném stavu, a poslali ji do Brna. Tam jí nakonec vyměnili chlopeň – americkou, v té době za padesát tisíc. Operace se povedla a žila s ní dalších dvacet let.

Ale jednou jsem přišel domů a našel ji ležet na gauči. Měla krvácení do mozku. Pět dní jsme za ní jezdili do nemocnice, pak nám lékař oznámil, že zemřela.

Zůstali jsme s dcerou sami

Dcera vystudovala gymnázium, chtěla na chemii do Prahy a tam ji také přijali. Trvalo jí to déle, první rok se nezdařil, ale nenechala se odradit a Vysokou školu chemicko-technologickou úspěšně dokončila. Po ukončení školy jsem jí pomohl sehnat práci u nás v závodě, na Nové huti. Děla v laboratoři na koksovňě, která patřila výzkumnému ústavu. Ale táhlo ji to zpátky do Prahy. Dnes je úspěšná inženýrka a pracuje v akreditované laboratoři Ministerstva zemědělství, která dělá rozborů pro celou Evropskou unii. V Praze se i vdala.

Chalupa, přátelé a druhý vztah

Po smrti rodičů jsem zdědil ve Svatobořicích dům, ale manželka tam nechtěla. Proдали jsme ho a já jsem chtěl chalupu tady na severu. Díky známému faráři jsem brzy našel dům v Neplachovicích u Opavy. Měli jsme tam chalupu deset let. Věnoval jsem se zahrádkaření a chalupaření.

Můj kolega Rudolf, skvělý člověk, zemřel. S jeho manželkou jsem se znal také – chodili jsme k nim hrát karty. Nakonec jsme oba zůstali sami. A tak jsem se jednou stavil... a už spolu jsme víc než dvacet let.

Domov pro seniory a nový život

Před lety jsem si podal žádost o byt v domě s pečovatelskou službou. Po letech čekání se místo uvolnilo. Nejdřív jsem ho odmítl, ale dcera mě přesvědčila, a tak jsem ho nakonec vzal. Stěhovali jsme se s pomocí dcery a zetě, všechno šlo hladce.

Dnes jsem tu třetí nebo čtvrtý rok. A musím říct – žije se mi dobře. Chodím na cvičení, na tréninky paměti, zpíváme s kytaristou, děláme průvody na 1. máje. A protože jsem jediný chlap ochotný to dělat, stal jsem se Mikulášem. Už třikrát. Vždycky obejdu dvacet babiček, každá řekne básničku a já jim předám dárek. A naposledy – u těch nejstarších – jsem dostal dokonce šamprii. Mám tu i malý kousek zahrádky před domem. To je moje radost.

Když se ohlížím zpět, vidím život plný práce, setkání, náhod i rozhodnutí, která mě dovedla až sem. Nebylo to vždy jednoduché, ale všechno, co jsem prožil – dětství ve Svatobořicích, učení v Lískovci, vojnu v Milovicích, roky na Nové huti, chvíle radosti i bolesti – mě formovalo a dalo mi sílu stát pevně na vlastních nohou. Vždycky jsem chtěl žít poctivě, pracovat tak, aby se za mě nikdo nemusel stydět, a být oporou pro ty, kteří stáli po mém boku.

Měl jsem štěstí na rodinu, kolegy i přátele – a i když jsem o některé přišel, nikdy jsem nezůstal opravdu sám. Dnes žiju klidně a spokojeně. Pořád se snažím být aktivní, být mezi lidmi a přinést trochu radosti tam, kde je jí potřeba.



Pamětník v kroji



Z Moravského Slováka se stal ostravský chachar

JUDr. Petr Vrchlabský

Život zachycený ve verších

Narodil jsem se ve Zlíně, tehdejším Gottwaldově. Bydleli jsme na náměstí a můj první životní zážitek jako dítěte, který si pamatuji, byl tento prostor potažený černým sukem, plný černě oděných lidí, zemřel Stalin. Jinak jsme ve Zlíně bydleli do mých pěti let, posléze můj otec získal místo v Ostravě a dostali jsme byt v ikonické budově „Oblouku“ v Porubě. Moje maminka se tak po brněnských a gottwaldovských letech vrátila do města, kde od svých šesti let vyrůstala. A teď zřejmě paradox, ke svému rodišti necítím nic, žádné vazby, žádná nostalgie, naopak.

Dědeček – muž, který mi otevřel dveře do světa kultury

Můj dědeček, Lev Bartoš, byl ročník 1878. Byl to muž, který se celý život pohyboval mezi kulturou, vzděláním a světem umění. Pamatuji si, že vystudoval gymnázium, což tehdy mělo váhu. Poté pracoval jako zapisovatel u soudu v Uherském Hradišti. Seznámil se se svou první ženou, mlynářkou v Kudlovicích, a počal mlynařit. Po nešťastné brzké smrti jeho první ženy se jeho životní cesta stočila jinam – do Vídně. Tam působil asi dvanáct let jako jednatel a pokladník Družstva Českého domu. V době rakouskouherské monarchie to byla významná pozice, která mu otevřela dveře k lidem z celého světa. Dnes v budově sídlí hotel Post.

Za první světové války narukoval na italskou frontu. To již ale byl ženat s mojí babičkou, kterou mu rodina našla na Moravě na inzerát, měli spolu čerstvě narozenou dceru, moji maminku. Samozřejmě v bojích trpěl každý, ale dědeček měl klinicky popsanou zátěž, které se říkalo Heimwehe – stesk po domově. Ten byl tak intenzivní, že nadřízení po doporučení komise usoudili, že takový voják by v boji nic nepřinesl, naopak, a převedeli ho zpět do Vídně, kde měl rodinu. Jeho služba spočívala v tom, že nosil každý den plukovní korespondenci. Tak prožil válku, byť vzpomínal na nesmírnou bídu, doma. Zvláštní příběh, který v dnešním světě působí poněkud neuvěřitelně.

Poté se v roce 1921 vrátil s rodinou na Moravu do domu manželčiny rodiny do Vítkovic a stal se pokladníkem v Karlově huti v Lískovci. Byl prvním českým úředníkem této huti, měl přidělen vůz s řidičem a služební pistoli, pro mzdy se jezdilo do banky. Když přišel Hitler, tak jako přesvědčený Čech byl „přeložen“ do penze, kde vydržel, jsa obdařen bystrým rozumem a životním přehledem, dalších třicet let.

Dědeček měl doma obrovskou knihovnu, vzhledem ke svému vídeňskému

pobytu zhusta německou. Díky svému velmi širokému okruhu přátel a známých si dopisoval s lidmi z celého světa, zejména s židovskými pomnichovskými emigranty. Dopisy putovaly do Izraele, Argentiny, Brazílie, Švédska, Jugoslávie, Severní Ameriky. Mezi jeho korespondenty patřil svého času i Max Brod či rodina Weinsteinova, spojená s textilní firmou Breda-Weinstein. Psával si s malíři, intelektuály, lidmi z uměleckého prostředí z Moravy. Podporoval výtvarné umělce sdružené ve SVUM v Hodoníně a okruh kolem ostravského Domu umění. Byl pověstný tím, že dvakrát denně chodil na hlavní poštu. Ráno odeslal dopisy napsané večer, po poledni odpovídal na poštu, která mezitím přišla. Doma měl také sbírky starožitností, ex libris, signovaných básní, obrazů, starých hodin. Jeho byt byl malým kulturním stánkem, byť věci měly různý osud. Dodnes se snažím jeho sbírky tříbit.

Od svých třinácti do osmnácti let jsme bydleli spolu – rodiče, dědeček s babičkou a já – ve vile v Komenského sadech. Bylo to pro mě období, kdy dospívající člověk všechno kolem intenzivně vnímá a formuje se tak. Jelikož dědeček byl penzionován, trávil čas veskrze doma, a tak jsme si hodně povíдали, hovor byl pochopitelně jednosměrný. Nasával jsem jeho svět – monarchii, kulturu, umění. To bylo rozhodující. Kdyby dědeček nebyl, asi bych se vydal úplně jiným směrem.

Básnická a esejistická tvorba

Moje první knížka *S pamětí v zádech*, vydaná v roce 2013, vznikala postupně od roku 2002. Obsahuje eseje a zamyšlení, které původně vycházely jako příspěvky v časopise Protimluv, do kterého přispívám stále. Texty doprovázejí osobní fotografie – vzpomínky na místa, která dnes už často neexistují. Na snímcích najdete například zámek v Kunčicích, bývalé vinárny, hospody a kavárny, kina nebo historii, zkázu a znovuzrození kostela sv. Kateřiny v Hrabové. Snažil jsem se zachytit stopy historie, které mizí před očima.

Sbírka obsahuje také část Židé v Ostravě, připomínající zaniklé synagogy, které se nacházely v Přívoze a v místech obchodního domu Laso. Podstatná je fotografie největší moravské synagogy ve Vítkovicích, zachycená (spolu s domem prarodičů) těsně před jejím barbarsky systematickým vypálením v roce 1939. Fotografie zachycují i stavby zatopené přehradou Slezská Harta nebo oblast Karolíny před zbořením. Hodnota těchto snímků je dnes nevyčíslitelná – vše, co zobrazují, už zmizelo.

Jedním z nejsilnějších a stále dosud bezvýsledně opakovaných motivů mých příspěvků do Protimluvu je osud sochy sv. Jana Nepomuckého, nacházející se za kostelem sv. Václava – nejstarší na Moravě. Socha je nakloněná, bez atributů, které někdo ukradl. Smutně hledí zpoza zdevastovaného plůtku na hromady nezpracovaného materiálu určeného k úpravě okolí kostela, sou-

sedem jsou Janu odporné tři kontejnery na odpad. Přestože vlastník (Telepace) slíbil přes vykonaný dozor Památkového ústavu nápravu, dodnes se nic nezměnilo. Boj ale nevzdávám.

Poslední příspěvek, který vyšel v Protimluvu v roce 2025, je Procházka nedělní Ostravou. Objevil jsem Heřmanice v celé jejich rozloze, tamní barokní kostel a pěkně upravené prostředí před ním. Další zastávkou je obnovený zámek v Rychvaldu, který je nádherně citlivě opravený. Ze zbořeníště vstal z mrtvých. Pak Michálkovické náměstí, kde se jako rarita nacházejí tři kostely různých konfesí a navíc židovský hřbitov. Zajímavý je i hotel Jan Maria, který je přebudovaný z cinného dolu. Procházku končím mým oblíbeným zámkem v Zábřehu, který je také krásně opravený. Původně sídlil v zámku podnik Bytostav a jeho závod O7. Když se podnik po privatizaci rozpadl, začal úplně chátrat. Zbyla ruina. Nicméně jej potkalo štěstí, našli se dva lidé, kteří jednak měli peníze, zájem a cit pro památky a zároveň respektují památkovou péči, která opravy dozorovala. To je šťastná kombinace.

Vydavatelem knížky esejů *S pamětí v zádech* je Nakladatelství Protimluv. Na jejím začátku stál Herbert Procházka a Jiří Macháček, ostravský publicista, hudebník a básník, šéfredaktor literárně-kulturní revue Protimluv. Knize se kritikou vytýkalo, že tam nemusely být různé osobní dovětky a příběhy, že měla být věnována jen pochůzkám po Ostravě. Dávám tomu sice za pravdu, ale nicméně jsem přesto rád, že to tam je. Je to taková má zpověď.

Další knížka v pořadí, *Prostory za prahem*, je sbírkou výhradně básnickou. Obsahuje 25 básní, které jsou různorodé, jako celek nemá jednotící linku. Vždyť se v ní vracím do osmdesátých let a pokračuji až do dnešní doby. Naleznete v ní témata, která mě v životě ovlivnila – lyrika, láska, surrealismus, sarkasmus, Praha. Sbíрка je doprovázena fotografiemi kamaráda Jiřího Bárta jako vzpomínka na něj.

Mou oblíbenou básní je zejména *Slavia*, která je spojena s mým pobytem v Praze.

Slavia

*Trháš mě na kusy
Daguerotypí mého (s)vědomí
pohazuješ k svým opukovým botám
jako koláž
A šlapeš na ni rozmařile*

*Živá masa přece ještě
nedávají vcelku člověka
a duše je efemérní společník*

*Jen růžové vnitřnosti lze jako vánoční
kapry
s mlaskotem nasypat do vykradeného
trupu lidského vraku
a zasypat pilinami
a zašít
na kovovém stole
s mrtvou vodou*

*Napichuješ si mou hlavu
postupně
na každou ze svých věží
a zvoníš k tomu vychloubačně
když klečím před tebou na sliveneckém
mramoru
na bílém popravčím špalku
a čekám exekuci...*

*Kruté město
líbám Tě jak oběť svého vraha
jako papír v koši sešlapávaný botou
Praskám ve svých slabých vláknech
a dusím se zvrátky svého mozku
a oharky cigaret
Živen rybími kostrami odloženými
po kočkách
a zhltnou zeleninou
vyhlížím Spasitele*

...a do toho jsi ještě přišla Ty

Ještě k té Slavii. Jak je nejen pražským známo, tento název patří kavárenskému podniku na rohu Příkopů a nábřeží, panoramatický výhled počíná Národním divadlem, dále přes řeku a most vedoucí na Újezd a konče Pražským hradem. Tradiční místo bohémy, povalečů, intelektuálů, herců a starých vdov, to ovšem platilo ještě za mé éry v sedmdesátých letech. Podnik poněkud sympaticky omšelý, ještě nepředražený a prost turistického balastu. Prostě ikonický podnik. Na stěně proslulý obraz nahé dívky sedící na stole od Viktora Olivy, do jejíhož těla hledí zasněný umělec. No aby taky ne, obraz se jmenuje Píják absintu. Po převratu nějak v rámci rekonstrukce zmizel, ale opět byl

vypátrán a vrácen tam, kam patří. Ještě musím dodat, že báseň se stejným názvem, jen s čárkou nad a, napsal i Jaroslav Seifert, ale přísahám, že jsem to v době mého pražského snění nevěděl. A tak jsem ještě já po pozření nápoje za oknem neviděl Seinu a Eiffelovku jako on.

Pak mě poutají pařížské katakomby. O nich jsem také napsal báseň. Jejich návštěva pro mě byla obrovským zážitkem. Báseň vznikla na základě dvou reálných příhod, které jsem velmi sugestivně prožíval. Katakomby mě fascinovaly množstvím a úpravou ostatků. Procházel jsem se v nich posléze sám, bez průvodce, ostatní nějak zmizeli. Pohltl mě tam takový zvláštní klid. Když jsem z katakomb vycházel, uviděl jsem stovky metrů dlouhou chodbu vylámanou ve skále, prasklinami byl slyšet provoz na bulváru nade mnou. Uviděl jsem na zemi kaluž krve. Chtěl jsem ji vyfotit, měl jsem ještě foťák s expozimetrem, ale nějak se mi to nepodařilo. Druhý den jsme jeli večer z Prahy autem a u Lipníku jsem v šeru zahlédl dopravní nehodu cyklisty. Viděl jsem na silnici ležet kolo, kaluž krve a sítovku s chlebem. Tak se mi tyto dva zážitky nějakým zvláštním způsobem v básni *Les catacombes de Paris* propojily.

Les catacombes de Paris

*Oblečen v rubáš, označený černým číslem
sto dva*

*a postaven v zástup živých sestupuji
k ponorné řece*

*Je nás zde šest milionů et cent deux
avec moi*

*Úhledně uspořádaných
Kloub na kloub, spojeni jen po spáncích
švy lebek*

*(„podle velkých kostí“..., říkali jsme
ještě jako živí...)*

*Mrtvý s mrtvými
mrtví s mrtvými
mrtví s mrtvým*

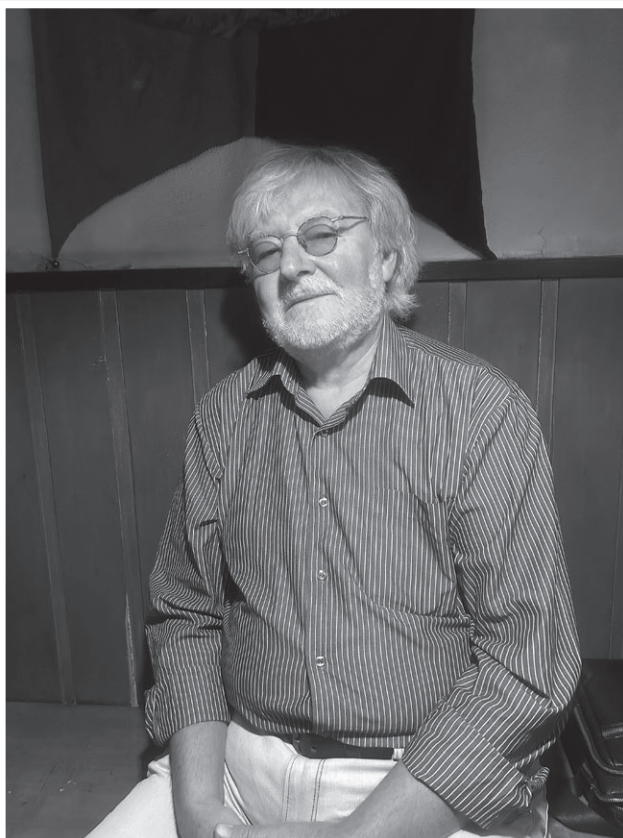
*Z Avenue d'General Leclerc sem stékají
praménky živých osudů
Všichni tu mlčíme latinsky a sníme
francouzsky*

a jeho úkolem bylo jej umělecky zpracovat a pojednat. Výstava samozřejmě proběhla v muzeu. Z dalších jmenujme kupř. Imaginativní obranu I. a II.

V roce 1995 došlo k názorovému rozkolu mezi členy a ostravská pobočka Společnosti Karla Teiga se rozpadla. Na troskách kromě uskupení Stir up poté vznikla Skupina 1742. Původní dogmatický koncept jsme nechali někde v dáli, převzali jsme z něj pouze některé metody tvorby a přístupy, nikoli ideologické prvky. Byli jsme nicméně stále nějak spojeni se surrealismem, který vnímám jako inspirační způsob, jak uchopovat a přetvářet realitu do uměleckého výrazu. V roce 2003 přišel útlum činnosti Skupiny 1742 a budu-li chtít být vtipný, trvá dosud.

Skupinu tvořilo pět „kmenových“ členů. Naše vnímání tvorby bylo naprosto konzistentní. Jednalo se o kolektivní práci v tvůrčím duchu surrealismu. Jedno zapadalo do druhého, rozuměli jsme si, i když jsme se věnovali různým formám umění (malba, fotografie, texty atd.). Osobně to považuji za velký úspěch. Scházeli jsme se ve vinárně U Bielase téměř každý týden, abychom konzultovali téma a zachycovali náměty. Tematicky jsme se opírali o předchozí teoretickou přípravu a dále cílený a promyšlený výlet do nějaké lokality, ve které se hledaly inspirační zdroje a reálie. S tímto se potom třeba dva roky pracovalo, až vznikl materiál pro výstavu. Inspirační zdroje byly různorodé – hrad Fulštejn, pobyt o samotě v nočním lese, historické osobnosti jako hrabě z Hodic na Slezských Rudolticích apod.

Co závěrem? Život se dá prožít různě. Ale pokud vás potká takové štěstí, že vám osud postaví do cesty takového dědečka jako mně, bylo by přímo zločinem tento dar nezúročit, nepředat všechno to krásno, které život tak nějak přese všechno to trápení a ubíjející obyčejnost přináší. Jen je třeba vnímat, vidět a radovat se z toho, že mohu obdarovat také jiné a bytí na tomto světě učinit naplněným. Pravda, taky se dá sedět, nadávat, rádoby vtipně vše komentovat a trousit chytrosti.



Pamětník Petr Vrchlabský

Jan Zajíček

Vzpomínky z mých hornických let

Hornické učiliště

Základní školu jsem dokončil v roce 1977, a protože jsem měl špatný posudek, tak mě ani s vyznamenáním nevzali na učební obor zedník. Řekli mi, že nemají zájem, že už mají plno. Cílem bylo dostat mě na šachtu, což se povedlo. V posudku jsem měl napsáno, že jsem z fanatické katolické rodiny, a tím mi bylo znemožněno studovat nebo se vyučit nějakému lepšímu učebnímu oboru. Do mého rodného města Jevíčka přišel náborář a ředitel školy mu o mně řekl. U nás doma si promluvil s rodiči. Moje maminka plakala, že nechce, abych šel na šachtu. Na konci deváté třídy, v květnu, jsem slavil patnácté narozeniny a v září jsem se ocitl v Ostravě, pro mě v úplně neznámém městě, a nastoupil jsem na učiliště v Ostravě-Porubě. Byla to moje první nejdelší cesta z domova. Jezdil jsem domů každý víkend a zajímavé bylo, že jízdenka s rychlíkovým příplatkem stála 27,50 Kč. Cesta trvala osm hodin a čtyřikrát jsem přestupoval. Jezdil jsem čtyřmi vlaky. Každý víkend. Osm hodin domů a osm hodin zpátky do Ostravy. A když jsme ve druhém ročníku mívali ranní a odpolední, tak pokud jsem po odpolední směně nestihl vlak, mohl jsem jet až ráno. Takže jsem na víkend strávený doma cestoval šestnáct hodin. A musel jsem jezdit, protože jsme na víkend byli nuceni opouštět internát. Jenom lidé z východního Slovenska mohli zůstat na internátě. Pondělí až pátek jsem bydlel na internátě, byli jsme na pokoji po čtyřech. Kluci byli z celé republiky od Košic až po Karlovy Vary. Na tom jednom patře snad byly zastoupeny všechny části (tehdy ještě Československé) republiky.

Ve školním týdnu jsme chodili do tříd, které byly označeny klasicky jako áčko, béčko atd. V pracovním týdnu jsme byli rozděleni podle tzv. učebně výchovných skupin (UVS). A ty byly značeny čísla 61, 62, 63, 64, tzn., těch šedesát lidí bylo rozděleno v těchto čtyřech skupinách (zhruba čtrnáct patnáct lidí v jedné skupině) a celé tři roky jsme mezi sebou soutěžili. O čisté, uklizené pokoje, o nejlepší morálku na pracovišti atd. Za první místo jsme každý měsíc získávali nějaké peníze. Za tři roky strávené na škole jsme nikdy nebyli horší než druzí a za ty peníze jsme potom jeli na nějaký zájezd, který jsme si vybrali. Bylo to motivační.

Na učilišti byl bazén a velká tělocvična. Já jsem chodil běhat a střílet ze vzduchovky a malorážky, hodně jsem sportoval. Aspoň jsem ze sebe vykašlal to, co jsem nadýchal v dole. Někteří kluci chodili po hospodách, někteří za zábavou. Celkem nás bylo na učilišti asi 1500 učňů. Ordinovali tam dva lékaři

a tuším jeden zubař. V podstatě jsme všechno měli v areálu. Pochopitelně zde pracovala spousta personálu, vychovatelky, kuchařky. Co bylo hrozné, už dopředu jsme věděli, že ve středu budou kolínka. To bylo notoricky stejné každý týden, někteří spolužáci už v určité dny vůbec nechodili na jídlo.

Učební obor

Absolvoval jsem tříletý učební obor, na tento obor nás brali bez přihlášky. První půlrok jsme byli na šachtě Stachanov, která se nacházela v Ostravě-Hrušově, dnes už ta šachta neexistuje. Pak jsme byli na Urxu, což je dnešní Hornické muzeum. Tam jsme byli na povrchových dílnách, kde jsme se učili zámečnickinu a práci s ručními obráběcími nástroji. V prvním ročníku byly tyto povrchové dílny a ve druhém ročníku jsme začali fárat. Měli jsme týden školu, tři dny jsme fárali a tam jsme se učili v přípravě, tzn. ražení chodeb, vrtali jsme, chystali, nosili hajcmany. Když jsme šli do práce, tak jsme vstávali ve čtyři hodiny deset minut. V pět hodin odjížděl autobus od učiliště. To byly naplněné autobusy a rozvážely nás po šachtách, protože jsme vlastně fárali s horníky, kteří pracovali v dole.

Na Urxu bylo učňovské pracoviště, pracovali tam vysloužilí havíři, kteří nás zaučovali, ať už to bylo v přípravě, nebo později v rubáních. Takže jsme vlastně kopali uhlí nebo stavěli chodby od šestnácti let. Ve třetím ročníku už byly ranní a odpolední směny. Týden jsme měli školu, týden práci. Během třetího ročníku jsme ještě měli soutěže. To byly učebně výchovné skupiny (UVS), skupiny přibližně po patnácti lidech. Tři roky jsem byl „předák“ jedné skupiny (šedesát jedna) a vyhráli jsme celorevírní soutěž o nejlepší skupinu v tom posledním roce 1979-80. Dostal jsem nějaké vyznamenání a letěl jsem si pro něj letadlem na Ministerstvo paliv. Tam jsme byli oceněni ministrem energetiky Ehrenbergerem. Takže jsme letěli letadlem tam a zpátky. V té době to bylo největší ocenění. Závěrečné zkoušky byly teoretické i praktické.

Když jsme se vyučili, tak jsme měli tzv. vyřazení, z internátu jsem se přestěhoval do brigádního domova na Cihelní ulici. Druhý den jsem nastoupil na šachtu v Koblově a hned od prvního dne jsem šel kopat rekord jako havíř.

Učni, kteří se vyučili, tak zpravidla ve velice krátké době museli narukovat na vojnu. Ti, kteří nechtěli narukovat na vojnu, tak podepisovali závazek, že do třiceti let svého věku zůstanou na šachtě. A to je vyvázalo z vojny. Zároveň bylo snazší dostat se k bytu, to byla výhoda. Ale i ti, kteří měli smlouvu na tři roky, se dostali k bytu. Nevím, za jakých podmínek, protože já jsem byl ta první varianta.

My jsme se v podstatě učili pro určitou šachtu. Např. já jsem se učil pro Vítězný únor, který se po revoluci přejmenoval na Odru. Vítězný únor měl závod jedna v Přívoze, pak měl závod Koblov v Antošovicích, pod to spadal

Urx v Petřkovicích a ještě Vrbice ve Vrbicích a Stachanov v Hrušově. To byla součást toho jednoho velkého podniku, v rámci kterého by se měl člověk pohybovat na těchto šachtách. Já jsem ale fáral pouze na dvou šachtách (pracovně, nikoli na praxi) – na Koblově a na Urxu. Ale třeba kluci, kteří se se mnou vyučili pro stejný podnik, pracovali i na té Vrbici. Takže jsme byli spolužáci, scházeli jsme se na tom jednom baráku, ale ve skutečnosti každý pracoval jinde, tzn., že jsme měli i jiné směny.

Na Cihelní ulici bylo asi 15 velkých ubytovacích dvoupatrových domů, kde bydleli noví brigádníci nebo horníci, kteří neměli rodiny a bydlení. Po vyučení jsem bydlel v jednom z těchto domů. Jezdil jsem do práce a po práci? První den po vyučení jsem šel kopat rekord a bylo to tak, že jsem ráno vstal po čtvrté hodině a jel jsem na šachtu. Přijel jsem ze šachty a byl jsem tak vyřízený, že jsem padl do postele a až ráno mě vzbudil budík. A takhle to bylo třeba šest dní v týdnu, protože se kopalo šest dní v týdnu. A v neděli jsme byli rádi, že žijeme, a v pondělí jsme zase čekali na budík. Já jsem potom udělal přijímačky na průmyslovku, pak jsem byl jeden semestr na vysoké škole, ale to už jsem měl rodinu a nedalo se to zvládnout. Na šachtě jsem strávil dohromady patnáct roků.

Známkovna

Když jsme přijeli autobusem na šachtu, šli jsme nahoru do tzv. známkovny. Tam jsme museli říct svoje číslo a dostali jsme známku. Když jsem byl učeň, měl jsem známku číslo 8415. Později jako technik jsem měl známku číslo 6027/7 a pod tou známkou jsme dostávali všechno. Můj respirátor měl číslo 6027/7, můj interferometr na měření metanu, moje maska, moje lampa. Když jsem potom fáral a hlídal jsem složení ovzduší, aby nedošlo k výbuchu, tak detektor a všechny věci, co byly spojeny s mojí osobou, měly stejné číslo. Zároveň to sloužilo jako kontrola. To znamená, když tam po každé směně byla ta známka, tak zkontrolovali, jestli je vrácena lampa, maska, interferometr, respirátor a všechno ostatní. Byl to signál, že jsem vyfáral. Tam byla pětinašobná kontrola toho, jestli jsem zůstal v dole, nebo ne. Lampu na přilbě jsem dával do stojanu a nad ten stojan jsem věšel svoji známku. Když tam byla lampa a byla nad ní známka, znamenalo to, že jsem na směně, ale ještě jsem nesfáral. Když jsem si vytáhl lampu, bylo jasné, že jsem sfáral. Když jsem přišel pro masku, tak jsem řekl svoje číslo a oni tam pověsili moji známku, takže to byla druhá kontrola. Známkou jsem měl jednu, ale oni už tam měli kopie známky a značili to. To znamená, vyzvedl jsem si respirátor, řekl jsem svoje číslo, a tím, že chyběl, věděli, že jsem šel fárat. Protože ten můj respirátor byl pod mým číslem, to bylo napsáno na tom regálu. Byl už nachystaný s čistou vložkou a já jsem řekl: „*Dejte mi ještě dvě vložky.*“ Ty jsem si dal za košili, protože jsem

si je chtěl vyměnit, nechtěl jsem dýchat ten prach. Když jsme byli v horkém prostředí, tak za půl hodiny to bylo úplně propocené a už se přes to nedalo dýchat. Takže jsme si museli sundat respirátor, rozebrat ho, vytáhnout zpoza košile nebo kapsy čistou vložku, nasadit ji, a když jsme vystřídalí dvě náhradní vložky, tak už nebylo přes co dýchat. Dýchali jsme naplno ten prach. Takže lampa, maska, respirátor, a když jsem byl technik, tak k nim přibyl ještě interferometr a detektor na CO. A ještě je zajímavé, když jsem byl převlečený, nafasoval jsem si třeba vykované nové špice, ostrou sekeru. Svačinu jsme si brali zdarma nebo polévku do hospodských püllitrů. Byly tam stojany jako v bufetu. Polévka se pila nahoře, svačinu jsme si brali s sebou dolů a vodu jsme si tankovali. Buď čistou, nebo se sirupem, která tekla přímo z kohoutku. Pak se šlo za technikem, ten měl šichtovnici. V ní bylo číslo známky, jméno a počet kolonek podle počtu kalendářních dní. Když bylo šestnáctého a byla ranní, technik udělal v kolonce svislou čárku, když byla odpolední, tak dvojku, a když byla noční, trojku. Z toho se poznalo, jestli jsem byl šestnáctého v práci a jakou jsem měl směnu. Když jsem byl později technikem, tak jsem si těch svých sto padesát nebo dvě stě lidí pamatoval jen podle čísel známek.

Šatna, záchranáři

Na Urxu viselo všechno oblečení na hácích, na řetízkách, a na Koblově byly čtyři patra skříněk. Ten barák byl rozdělený na dvě půlky dvěma chodbami a ta levá část byla čistá. Měl jsem např. skříňku 185, svléknul jsem se donaha a průchodem přešel do špinavé části, ve které jsem měl skříňku 185 s pracovním oblečením. Když jsme vyfárali, šli jsme do špinavé části. Svlekli jsme se donaha, vzali jsme si mýdlo, houbu a šli do koupelen. Bylo nás tam třeba sto, umyli jsme se během pěti až sedmi minut, protože všichni spěchali. Buď na cigaretu, nebo na pivo, někdo na autobus, to už bylo jedno. Hlavně aby člověk co nejdříve odešel. Největší problém měli kuřáci, ti už si různé schovávali cigarety a sirky cestou na povrchu, protože je s sebou nesměli mít v dole. A když vyfárali, tak bylo vidět, jaký mají absták, jak rychle hledají svoje cigarety. Naštvaní, když jim je někdo sebral. Dělníci se oblékli do čistého oblečení a šli do kantýny, na autobus, do hospody nebo domů. Hodně lidí jezdilo i auty. Bylo tam docela velké parkoviště a při těch dvou směnách bylo většinou úplně plné. Přesto autobusy jezdily naplněné. V krátkém čase to byla obrovská kumulace lidí.

Jídelnu jsme neměli, jenom kantýnu, a obědval jsem až doma. Ale v té kantýně se dala koupit třeba polévka. Ale popravdě řečeno, to využívalo tak pět procent lidí. Při tom počtu to ani víc nešlo. Nehledě na to, že každý opravdu spěchal pryč.

Zdravotníci na šachtě nebyli, ale měli jsme oddělení, kde byli záchranáři

pro případ nějakých větších průšvihů. A každý předák osádky si přinesl lékárníčku. To bylo jediné, co bylo k dispozici při lehčím úrazu. Jinak se volal dispečer a okamžitě záchranáři. Např. když to někomu urvalo ruku nebo nohu. Důlní záchranáři pracovali na povrchu a měli čtyři po pěti lidech, nesměli se rozdělit. Měli různé úkoly, např. doplňovali prachové uzávěry, bezpečnostní, hlídali nebo stavěli hráze. Pochopitelně museli být pořád ve spojení, aby se co nejrychleji v případě neštěstí dostavili na místo. Na šachtě byl také závodní lékař. My konkrétně jsme měli lékaře pro všechny závody v Hrušově. Havíři mohli jezdit do lázní, hodně oblíbené bylo Podbanské. Já jsem za celých patnáct let nebyl v lázních ani jednou. Nebylo to povinné a hlavně ne všichni se tam dostali.

Spaz mládeže jsme neměli, ale právě ty kolektivy si dělaly občas zájezdy. Byli jsme na několika zájezdech, např. společně s ženou na víkend v Mikulově.

Práce v dole

Při ranní směně jsme kolem šesté hodiny sfárali, kolem půl druhé odpoledne jsme vyfárali. Umyli jsme se a šli jsme do kantýny, tam jsme si něco dali a autobusem jeli domů. Takže šest hodin čisté práce, protože hodinu trvala cesta v dole. Šli jsme třeba tři kilometry, pak byla svačina a potom už žádná pauza až do konce směny. Svačinu jsme dostávali na povrchu. Všichni stejnou. Třeba anglickou slaninu nebo šunku mezi dvěma chleby v papírovém sáčku, s tím jsme došli až na pracoviště. Na chodbě, ještě než se vešlo do rubání, všichni posvačili. Byl to čas diskusí, vtípků nebo nám předák říkal, co je potřeba udělat nebo co bylo na nějaké poradě. Tam se všechno snědlo, co se nesnědlo, sežrali potkani. V dole bylo hrozně moc potkanů, takže bylo dost riskantní cokoli tam nechat nebo, nedej bože, kousnout si do svačiny, kterou potkan okusil. Do dolu se sváželo obrovské množství dřeva na výztuže a potkani byli schovaní v tom dřevě. Dole se množili a dostatek potravy jim zajišťovaly právě nedojedené svačiny. A bylo to také nebezpečné na infekce. Proto člověk, když něco osahával, nesměl dávat prsty do pusy. Bylo to velice riskantní a říkalo se, že pět procent kousnutí potkanem v dole znamenalo smrt. Jednou se mi stalo, že jsem ležel a potkan mi přeběhl přes obličej. Byl to jeden z nejhorších zážitků.

Denní postup rubání byl metr sedmdesát a v podstatě se kopalo tak dlouho, až se to vykopalo. Směny se střídaly, bylo to na spodní pás, tzn. ruční sbíječka, lopata, kladivo, sekera. Ručně se kopalo uhlí, lopatou se přemisťovalo na pás, budovalo se to do dřeva a vždycky dvě směny kopaly uhlí a třetí směna překládala pás a čistila. Byl to pás, který se překládal na pilíř. Absolvoval jsem všechny pracovní technologie, které se tady na té ostravské části daly absolvovat. Ať už fyzicky, nebo potom jako směnový technik. Byl

to spodní pás, „vestválka“, čili práce na šikmině, nebo na škrabák, pluhy nebo kombajn KSV1, KSV2. A co bylo zajímavé, že všechny ty uhelné sloje měly lidská jména. Hlavně ženská jména. Názvy slojí byly původně německé, mapy byly z 19. století. Byly to sloje Ludmila, Bohumila, Tereza, Fany, ale třeba taky František, Albert. Sloje jsou pod dolem. A jsou tam určitá patra, např. šesté patro se jmenovalo Ludmila, Bohumila, sedmé patro Tereza, deváté Albert. Nebo na šachtě Urx byla v sedmém patře vzadu Fany, to byla šikmina. Tam bylo velmi kvalitní a tvrdé antracitové uhlí. Naposledy ho dobývali zajatci za Hitlera. Potom ho desítky let nikdo nedobýval, až my, protože mělo velkou cenu. Nevyužívalo se k topení nebo v těžkém průmyslu, ale v lékařství, na záchranářské filtry a v chemickém průmyslu. V ostravské části revíru bylo více antracitového uhlí, v karvinské části bylo uhlí koksovatelné, ale nebylo tak kvalitní. Proto se vyplatily i ty nízké ostravské sloje. Kdyby se těžba v Ostravě brala z hlediska efektivity, tak by neměla vůbec smysl.

Většinu svého profesního života jsem pracoval na šachtách v Koblově, v Antošovicích a jenom na čas jsem se vrátil na Urx. Bylo zajímavé, že jsem potom dělal šéfa chlapům, u kterých jsem se učil. Na jednu stranu to bylo hezké, ale na druhou stranu takové zvláštní. A také nebyly jenom úsměvné věci, protože to byl takový docela tvrdý polovojenský režim. Vzpomínám si, že jsem byl hodně často degradovaný do dělnického stavu právě proto, že jsem se zastával těch lidí. Tam se děly věci, se kterými jsem vnitřně nesouhlasil. Takže jsem vždycky dostal degradaci na měsíc nebo na dva. Tak jsem s těmi, které jsem vedl, zase kopal uhlí. Ale díky tomu, že jsem byl vyučený, nevadilo mi to, protože jsem věděl, co to obnáší. Pro mě to nebyl trest, spíš odpočinek od té, když to řeknu natvrdo, buzerace, která byla na povrchu.

Také jsem se potkal s významnými předáky. Některé pracovní kolektivy byly lidsky málo vedené, a pak byly kolektivy, které měly vysokou disciplínu. Např. kolektiv Čestmíra Václavíka nebo Josefa Hešnauera, Josefa Kubného nebo Josefa Kašíka. Předáci uměli pracovat s hydraulikou, dokázali stroje na místě opravit. Hlavní předák byl šéf celého kolektivu, ve kterém bylo třeba osmdesát lidí, kteří byli rozděleni do tří směn. Ranní a odpolední směna byly těžní směny, noční směna byla buď překládková, nebo údržbová. Nebo se dělaly opravy, aby ranní a odpolední směna mohla vytěžit maximum. A když bylo ruční rubání, tak zase ranní a odpolední kopala uhlí v daném úseku. Noční směna překládala technologii, aby byla nachystaná na ranní směnu, ať můžou jít zase do tzv. plného pilíře. To znamená, aby mohli zajistit postup.

A to bylo všude stejné mimo třeba škrabák, to byla taková nádoba, kterou táhl nekonečný řetěz. Jezdila nahoru a dolů, neměla přímou linku. Měla tzv. bachor, protože vlastně řetěz přitahoval tu nádobu, která měla zuby. A jak jezdila, tak těmi zuby škrábala, nabírala do nádoby a dole se uhlí vypouštělo

na pás. A nebo vestválka. To byly šikminy a tam byl odborně řečeno talířový brzdič. My jsme tomu říkali vestválka, protože to pocházelo z Rakouska. A to bylo velmi náročné na překládání, protože se trhalo po dvoumetrových žlabech a ty se musely zase složit, aby to fungovalo. Tím, že to bylo na šikmině, tak se všechno tahalo ručně do kopce a bylo to náročné na břišní svaly a na záda. Všechna práce, ať už to bylo jakékoli rubání, byla velmi náročná na fyzickou, na výdrž a hlavně na prašnost. Když byl plný provoz, tak jsme viděli třeba na 30–40 cm. Měli jsme světla, vzadu byla baterka, na opasku musela být maska pro záchranu ZP-4. Kdyby vznikl požár, tak abychom se neudusili. A tu jsme nesměli nikde odkládat, museli jsme ji mít pořád v takovém kulatém koženém pouzdru vzadu na opasku. V baterce byl louh a často se stávalo, že třeba netěsnila a nám to popálilo záda. Jak se člověk potil nebo o něco zavdil, tak se stalo, že se pootevřela. Tím pádem světlo hned zhaslo, protože ztratilo kontakt.

Všechno se větralo průvanem. Člověk byl zpocený, pořád v průvanu a ještě v prachu. Když jsme dělali přípravy, když jsme razili chodby, bylo někdy takové vedro, že jsme měli jen přilbu, opasek a gumáky. Jinak jsme byli nazí, protože se to nedalo vydržet. Pořád jsme byli mokří. Byl tam kamenný prášek, kterým se vysypávaly chodby, aby se ten uhelný prach smísil s kamenným, aby to nebylo tak výbušné. A my jsme se tím práškem sypali, a tak vzniklo takové bílé bahýnko, a dokud jsme ten prášek měli na sobě, tak nás trochu chladil. Takže jsme si ho házeli na záda, po celém těle, a tím jsme se ochlazovali.

V té době v podstatě na dole žádné záchody nebyly. To znamená, že když byl člověk na té velké chodbě, tak si někde dřepnul a udělal, co potřeboval. Ale když už byl horník v rubání, tak obě potřeby, velká i malá, probíhaly vleže. To znamená propnout se, sundat kalhoty, v tom propnutí se dokázat vyprázdnit. Pak se přetočit na bok, ať si do toho člověk nelehne, a utřít se kouskem uhla. A když tam za ním lezl někdo další, tak si to rozetřel po těle. To už se stalo stokrát. Někteří, když chtěli ty lidi hodně potrápít, tak vzali rozpálenou špici a nimrali se v tom. Strašně to smrdělo a všichni ostatní to dýchali. Někteří v tom měli hobby.

Někdy byl tzv. čtyřsměnný provoz. Jedna směna přišla na šest hodin, další na dvanáct a pracoviště jsme si předávali na místě. Jeden horník odcházel a druhý už byl připravený, tzn., že stroje se ani nezastavily. A pak na osmáct hodin přišla třetí směna a na půlnoc čtvrtá, která pracovala do rána do šesti, než jsme zase přišli. Takže to byl takový non-stop provoz s předáváním na místě. To bývalo, když se například jel rekord nebo když byla celá šachta v nějakém průšvihů. Říkalo se tomu, že měla velké manko. Bylo zajímavé, že vždycky jsme jeli do práce autobusem a ten byl tak natřískaný, že člověk mohl klidně zvednout nohy a nespádl by. Autobus měl třeba cedulku Koblov

a tam jeli jenom Koblováci. Nebo Vítězný únor a to jeli všichni na jedničku. Když už jsme byli v Antošovicích, přešli jsme most přes řeku a tam byl takový průsmyk, průhled. Tak jsme se vždycky dívali na špičku těžní věže a na ní byla velká hvězda. Ta hvězda signalizovala, jestli se ten den plnil plán, nebo ne. Když svítila, tak to znamenalo, že šachta plnila plán, a když nesvítila, tak byl problém. A my jsme si říkali, to zase bude hrůza, to se po nás budou všichni vozit, křičet na nás a rozčilovat se. Dispečer na dispečinku měl za úkol rozsvítit, nebo nerozsvítit. To už jsme věděli, jestli jedeme do pohody, nebo do průšvihů. Takže to byl takový první signál toho, co nás čeká.

Na šachtě byly sloje a těžební pole. Třeba první úsek, těžební pole, obsluhovalo šesté a sedmé patro, druhé pole obsluhovalo jiné patro, deváté pole obsluhovalo sloj František. A pak byl úsek příprav – pracovníci, kteří razili chodby. Úsek dopravy, který obsluhoval všechno zásobování, vozíky pro uhlí, dřevo, elektromotory, prostě veškerý materiál. Zvlášť byli dělníci, zvlášť technici a každý patřil pod nějaký úsek, který měl svoje vedení, svoje pracoviště a svoje techniky. Ti dohlíželi na zaměstnance a na práci. Takže dohromady bylo třeba na ranní směně tisíc pět set lidí.

Velkou část roku jsme pracovali i šest dní v týdnu. Pravidelně bývaly tzv. výluky, kdy se nefáralo. Probíhala údržba klecí, lan, těžních strojů. V sobotu jezdily autobusy, které nás svázely, a bylo na nich napsané „Zájezd UTPR“, aby do něj nenastupovali cestující. Takže to byl takový zájezd na šachtu. Bylo to zároveň komické i provokativní. On si člověk pod pojmem zájezd představuje úplně něco jiného.

Horníci

Myslím si, že vyučených horníků byla maximálně polovina. Většinou to byli brigádníci nebo lidé, kteří chtěli odejít dřív z vojny, tak podepsali šachtu. Přišli do provozu, dostali nějaké bezpečnostní poučení a to ostatní se museli naučit. A taky to bylo poznat. Když jsem fáral, viděl jsem kluky, kteří byli třeba na první nebo desáté směně. Vůbec nevěděli, jak to uhlí kopat. Nerozuměli tomu, že uhlí má také nějaká léta. Strašně moc se nadřeli a padaly jim takové malé oříšky. A nikdo se jimi v podstatě v praxi nezabýval. Často jsem jim říkal a ukazoval, co mají dělat. Mnozí mě už z dálky zdravili, protože jim konečně někdo poradil a pomohl. A bylo to pro ně důležité. Když jsme se s některými bývalými kolegy potkali i po letech, kdy už jsme na šachtě nepracovali, tak mě zdravili a bylo vidět, že to pro ně něco znamenalo.

Starí havíři nám říkali, není umění se nadřít. Umění je vydělat a nenadřít se. A oni nás to učili a bylo to znát. Jak člověk lezl tím rubáním, tak viděl, že někteří horníci byli v půlce, někteří měli otočenou lopatu a spali, protože byli hotoví. A nikdo jim nemohl nic říct, protože oni tam byli proto, aby vykopali

ten úsek, který byl napsaný. A nejhorší bylo, když bylo ruční rubání, tak ten pás se přeložil až k tomu plnému uhlí a ze začátku se jenom tím pásem potáhl. Havíř ležel mezi těmi dvěma pásy a musel si vykopat pro sebe díru. Takže kdyby se ten pás potáhl trochu víc, tak by ho to uhlí z vrchního pásu celého odřelo. Takže vleže a ten šlepr (pomocný dělník) ležel až za ním a tou lopatou to odebíral. Potom bylo jeho úkolem, když se vykopala díra pro havíře, aby přes ten pás házel uhlí do té doby, než bylo místo i pro něj. A po nějaké době se shora začalo pouštět dřevo k tomu budování, aby to nezavalilo. Tak ten šlepr musel přelézt, nachytat tolik dřeva, kolik jsme měli naměřených těch par, tomu se říkalo polůvek, odkorů a stojek.

Uhlí jsme rubali jenom vleže. To bylo zhruba od těch čtyřiceti centimetrů do metru. Když byla extrémně nízká sloj a někdo tam vlezl, zalezl čtyřicet metrů a pak zjistil, že má naopak lopatu, tak musel těch čtyřicet metrů zpátky. Otočil si lopatu a znova zpátky, protože by jí nemohl házet. To byla jedna dírka, 120 metrů dlouhá, a každý dostal úsek třeba 8 metrů, vykopat a zabudovat. Celou šichtu vleže.

S kombajnem to bylo stejné, jenom tam nebyl spodní pás, ale byly tam tzv. hřeblové dopravníky. On po tom jezdil a ten kombajn měl takovou šroubovitou hlavu s kulatými noži, a jak se to otáčelo, tak na té fréze byl šnek, který to nahazoval na dopravník. Byl tam tedy kombajnér, tzn. ten, který s tím pomalu lezl rychlostí toho kombajnu a měl možnost to zastavit, dát zpětný chod, dopředný chod, nebo aby to stálo na místě, protočit frézu. Měl pomocníka, který za ním hlídal elektrický kabel, aby se o něco nezahákl a neurval se. Tam se to nikdy nebudovalo do dřeva. To se vždycky budovalo do hydraulických železných stojek, které byly hodně těžké, a muselo se s nimi manipulovat vleže. Zároveň ten dopravník, který byl hrozně těžký, měl hydraulické válce, které ho posouvaly na ten pilíř. Čili tam už se všechno dělalo pomocí hydrauliky. Jak k budování, tak k přemísťování se zpravidla používaly ocelové železné stojky a železné stropnice a botky. To znamená – byla stropnice, uprostřed se podbudovala stojkou, zaháklá se druhá a tou botkou se to zajistilo. Protože ta visela až nad ten dopravník a tam se nemohla dát stojka, takže to držela ta železná botka. A až se ten dopravník posunul, tak se postavila pod tu poslední stropnici stojka a ta botka se vykopla, sekyrou se sklepla a zase sloužila pro další jízdu.

V KSČ jsem nebyl, byl na mě ale vyvíjen tlak. Když jsem potom dělal vedoucího úseku, tak jsme jednou ročně museli jít tzv. obhajovat výsledky na KSČ. Vedle kantýny byla společenská místnost. Vzpomínám si, jak mě jednou kritizovali, protože jsem odpovídal za těžbu. A jak jsem se zamyslel, tak říkám: „A víte co, já vlastně nevím, co tu dělám. Já nejsem komunista, a proč se vám tedy zodpovídám, když k vám nepatřím? Já vám něco řeknu, já jsem tu na-

posledy," a zvedl jsem se a odešel. Následoval řev. Vedoucí závodu mi volal, co to má znamenat a že mám jít okamžitě zpátky. A já jsem mu odpověděl, že pokud nebudu ve straně, tak tam nepůjdu. A nešel jsem. Popravdě řečeno, o tu lopatu by se se mnou nikdo nerval. A právě za tohle jsem byl třeba degradovaný na dva měsíce a šel jsem kopat. Odmítl jsem poslechnout něco, v čem jsem neviděl smysl.

Já jsem byl nejdřív revírník, tzn., že jsem fáral ranní, odpolední, noční směny vždycky s tou jednou skupinou lidí. Spolu jsme sfárali, oni šli kopat a já jsem měl za úkol obejít chodby a změřit plyn. Zjistit, jestli je dost dřeva, podívat se, jestli budují bezpečně, aby nevznikl úraz. Jestli jsou dobře vyčištěné pásy a ti, co je obsluhují, tam neleží. Jestli není riziko požáru nebo zadření převodovky. Když byl problém, tak jsem volal buď elektrikáře, nebo zámečníky, referoval jsem na dispečink, co se stalo. Jak dlouho asi budeme stát, co se děje, to všechno bylo úkolem revírníka.

Potom jsem byl manipulát, to znamená šéf revírníků. Chodil jsem zase na tři směny, ale na odpolední a noční už jsem měl na starosti celý úsek, třeba šest revírníků a všechna rubání toho pole, tzn., oni mi dávali informace a já jsem volal, jestli všechno funguje. Na ranní směně býval vedoucí toho pole.

Později jsem byl směnový technik, na odpolední směně jsem měl na starost celou šachtu. To znamená na odpolední nebo na noční 800 lidí. A zase ve spolupráci s dispečerem, který měl před sebou takový panel, kde bylo všechno napojené a svítily tam kontrolky. Viděl, že tady v tom rubání jede dopravník, tady rubací stroj. Kde se nějaké rubání zastavilo, tam mu to zhaslo a on tam volal a ptal se, co se děje. Technik třeba odpověděl: „*Napouštíme dřevo, takže teď budeme jenom potahovat*," nebo „*máme tu velký kámen, potřebujeme ho rozbít*“ atd. Dispečer v podstatě viděl, co se děje dole, a technici mu to měli upřesnit. Nebo v případě úrazu koordinovat pomoc.

Byl jsem u posledního vozíku na šachtě Urx, který se později stal Hornickým muzeem Landek. A pod kaštiny se sedělo a svačilo. Až pak se sfáralo, na rozdíl od jiných šachet, kde se svačilo přímo na pracovišti v dole. Svačit na povrchu, to byl takový luxus. Bylo to něco výjimečného.

Hospoda tam ještě nebyla, ale byla tam kantýna. Když jsme jako učni fárali, tak jsme museli jít po směně do kantýny, nafasovali jsme půl litru mléka a ten jsme museli vypít. Aby se prach z plic navázal na mléko. A také se tam prodávala osmička pivo.

Když jsem fáral na Urxu, fascinovalo mě, že tam byly některé chodby, které byly celodřevěné. Bylo tam místo, setkání několika chodeb, a tomu se říkalo paryzol. Několik chodeb se scházelo v místě s celodřevěnou výztuží, které vypadalo jako otevřený deštník. To bylo naprosto fantastické místo, které jsem nikdy v životě předtím ani potom už neviděl. Protože to bylo v podstatě

umělecké dílo. Místo bylo původní, z těch úplně nejstarších dob. Celé ručně vyskládané ze dřeva, a to stálo celou tu dobu v nezměněné podobě, v té nádheře. Člověk viděl jenom segment toho kuželu světla. Bylo to fantastické a mě to naplňovalo obdivem. Vždycky jsem se tam zastavil a kochal jsem se, jak je to krásné.

Anebo jsme fárali ve sloji Fany, tu vlastně rozfárali zajatci za války a spousta jich tam zahynula. A tam byly tzv. zetkové hajcmany, tzn., měly jiný profil než potom v té pozdější době, protože pak byly káčka, zetka... Byly tam velké silné pískovcové lávky, to znamená, že tam bylo hodně hutné nadloží, takže to drželo. A ty hajcmany, protože tam tekla slaná voda, tak na té chodbě byly ty oblouky vyztužené dřevem. Normálně tomu zespodu z každé strany půl metru chybělo, a pořád to stálo. Ta torza stála, ale chodba nebyla vůbec deformovaná. Zatímco mnohé nové chodby byly úplně zdeformované, pomačkané, ale tam v té Fany ne. Bylo to tím nadložím, které bylo v pískovci, který nepadal. Tohle bylo například na pohled hezké, ale na práci velmi nebezpečné. To byla šikmina, kterou jsme dobývali právě na tu vestvátku. Ušli jsme třeba třicet metrů, a to se vždycky buduje na dva metry. Dva metry, dva metry, dva metry a to poslední dřevěné stojkořadí se lany vytrhlo. To, co bylo nad tím, se zabořilo a nadloží spadlo. Díky tomu se ten tlak přenesl na uhlí, aby bylo měkčí a dalo se kopat. Ale tam to třeba třicet metrů stálo. Takže bylo riziko, že se to najednou stříhne u toho pilíře a zabije to všechny, kteří jsou pod tím, protože ty stojky to neunesou. Takže my jsme to trhali tím lanem, ale to nepomáhalo. Tak jsme museli do stropu uvrtat dlouhé vrty, to se v noci střílelo trhavinami. Udělalo to takové kopečky, vůbec to zase nespadlo. Takže aby to nespadlo, tak jsme museli z dubových prachů u těch chodeb stavět souvisle jednu hrač, do čtverců dávat ty hranoly, aby se zvýšil odpor. Aby se to nezlomilo až na tu hranu a nezabilo to lidi. Hledaly se způsoby jak posílit bezpečnost, protože nikdy ta jistota nebyla. Někdy se ozývaly takové hrozné rány a nikdo nevěděl, jak to dopadne. A pak se třeba stalo, naštěstí přes sobotu nebo neděli, že se ten pískovec po mnoha metrech prolomil a normálně všechny ty stojky byly tím tlakem do kosočtverců. Je až neuvěřitelné, co unesla ta dřevěná stojka. Takže těch zážitků byla spousta. Když se zalamoval první zával, šlo tam doslova o kejhák, protože jak to bouchlo a zvířil se prach, tak člověk nevěděl, kdy to skončí, a nic neviděl. Byl jenom odkázaný na to, že to buď dopadne, nebo ne.

Když se dnes ohlížím zpět, vidím dlouhou cestu, kterou jsem prošel – od patnáctiletého kluka, který musel kvůli posudku opustit domov a nastoupit na učiliště, až po technika odpovědného za stovky lidí v dole. Byly to roky tvrdé dřiny, prachu, potu, ale také kamarádství, disciplíny a zvláštní hrdosti, kterou může pochopit jen ten, kdo někdy fáral. Důl člověka naučil pokoře, odpovědnosti i odvaze říkat věci nahlas, i když to nebylo pohodlné.

Hornictví už na Ostravsku skončilo a mnohé šachty dnes žijí jen v paměti těch, kteří tam nechali kus života. Ale právě proto je důležité, aby se na to nezapomnělo. Byli jsme součástí světa, který dnes už neexistuje – světa hluku, tmy, potkanů, nebezpečí, ale také soudržnosti, humoru a chlapské hrdosti. Každý, kdo tehdy fáral, ví, že to nebyla jen práce. Byl to způsob života.



Pracovní kolektiv Dolu Vítězný únor

27

OKR - DŮL VÍTEZNÝ ÚNOR, koncernový podnik, OSTRAVA
nositel Řádu Vítězného února • Řádu práce • Řádu rudého praporu práce
podnik 25. z 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou

NA POČEST 35. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA RUDOU ARMÁDOU,
NA PODPORU VÝZVY XV KSČ - 35 DNŮ KVALITNÍ A ÚDERNICKÉ PRÁCE
A K NADCHÁZEJÍCÍMU XVI. SJEZDU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA



PODNIKOVÝ REKORD VE VÝKONU 6,57 t/sm

V RUBÁNÍ O MOCNOSTI DO 100 cm
RUČNÍM DOBÝVÁNÍM

* 16. 6. - 26. 7. 1980

Kolektiv BSP
vedený předákem
s. SIEGFRIEDEM SOBALOU

Pamětní list k podnikovému rekordu



Horníci po šichtě

Bohuslav Žárský

Očima poválečných dětí

V Ostravě po válce jako všude jinde poprvé zakřičel celý houf, kupa, celá armáda dětí. Lidem odlehlo, nadechli se míru a porodníci měli ze všech doktorů největší frmol. Chlapečků a děvčátek přibýlo požehnaně a v centru města byl tento náhlý příliv snad nejvíc na očích „ve fenixakach“. Prapodivný výraz? Místní jiný neznali, protože čtyřblok mezi Českobratrskou, Bráfovou a Hakenovou (nyní Herodovou) ulicí s pozdější kopulí hvězdárny nahoře na střeše vystavěla firma Fénix, která hlavně zanechala snad nejznámější ostravskou kavárnu u Divadla Jiřího Myrona, co si v ní dávali rande hosté z Chebu i z Košic. Kdysi, a není to zas tak dávno.

Onen čtyřblok byl v třicátých letech postaven jako město ve městě, uprostřed s dvorem a houpačkami, pískovištěm, fontánkou a lavičkami, co na nich vysedávaly maminky, klábosily spolu anebo třeba štrykovaly a měly své ratolesti na očích. „*Paní sousedko, dohlédnete mi na toho mojeho rošťáka?*“ ptaly se, aby si mohly odskočit za nákupy. Zdaleka ne daleko, obchůdky zdobily celou Českobratrskou jako korálky, takže se po nákupu zašlo domů, navařilo, aby měl táta po návratu z práce pohodu domova.

Takovou idylku už poválečné děti nezažily, poklid prostřednímu dvoru nějak vzala válka. Jeslí, školek nebylo nazbyt, a proto se vyrůstalo většinou s mámou, davový útok zatímních předškoláků na klidnou tišinu tohoto koutu města měl teprve přijít. A pořádně a notně. Dosud se děti nanejvýš navštěvovaly, přecházely třeba z 1. etage do 3. etage, jak bylo napsáno v poschodích. Německy, stejně jako doma v koupelně kalt a warm na kohoutcích a besetzt, když se odešlo na záchod. Čtyřblok byl zjevně původně určen nechudobné německé menšině, až po válce tu bydleli pouze Češi.

Taky si doma hrály děti s hračkami, po nichž by mezi dnešní drobotinou ani pes neštěkl, anebo chodily s mámou do Velkého parku (dnes Komenského sady), kde bylo i nevelké koupaliště poblíž tenisových kurtů.

„*Ne, nemůžeš se jít koupat, ta voda je špinavá a děti do ní čurají!*“ stíraly maminky žadonícím dětem slzy a vedly je dál, k pomníku osvobození, kde stál velezejímavý okrášlený stánek s dobrotami. Takové eskymo, jo! A potom se šlo do růžového sadu hned vedle, kde to omamně a opojně a svůdně vonělo a báječně se procházelo pod girlandami z růží.

Taky se mířovalo do Malého parku (Husův sad) s houpačkami, velikánským pískovištěm, které každý den zaplnil nový metrák hradů a báboviček. A s kulatým pódiem uprostřed parku, na němž hlavně pro mámy hrály kapely

převážně dechovku. Samozřejmě chodívaly děti s maminkami i na nákupy, přece by doma samy kdovíco ztropily. Ó, jak náramně to vonělo kůží hned za vchodem u Bati, jak rády se nechaly děti vyvézt u Bachnera (pak Horník) až nahoru ve výtahu pro hromadu lidí a s liftboyem u kliky, jak se to jezdilo po pohyblivých schodech v obchodním domě ASO (Hutník) a pak pelášilo dolů, aby zas mohl jeden, jedna vyjet do patra. Ale ten pro kluky nekonečně dlouhý čas u máminy kloboučnice, modistky. Hu! Ale v Textilii (Ostravica)? Jeden, jedna se věru s rozkoší rozhlíželi z galerií v patrech, ale hlavně: „*Mamí, a co bufet?*“ Nemohl se samozřejmě vynechat a v něm chlebiček a „zodovka“.

Kdo měl to štěstí a bydlel na Bráfově 4, nedal dopustit na domovníka pana Kučeru. Chodilo se za ním až nahoru do 5. etage, protože děti nemohly samy jezdit výtahem. Jak taky, když byl na klíč nebo pro cizí na vhozenou korunu. Pan pošťák vždycky za tu korunu obešel dolů všechny partaje i se svou objemnou taškou a všude dostal nějaké všimné. Anebo koláč, bublaninu.

Při troše štěstí se ale dalo svézt právě s panem Kučerou. Protože chodil o holi, vždy si sedl na pohovku v rozměrném výtahu, a cesta do toho pátého patra trvala parádně, znamenitě dlouho, lift nikam nespíchal. A pak to začalo. V úžasu a zkoprněle se přecházelo mezi akvárii, pan domovník jich měl celý pokoj. Pak se chodilo sem a tam po dlouhatánské terase, která zdola z ulice vypadá jako paluba na parníku, však tomu prvku prý architekti říkají nautismus. A šmajchlovalo se s želvou, které se přistrkovala zeleninová bašta. Jenže vrcholem návštěvy bylo vyměňování známek (ty bylo třeba „vybuchat“), kterých měl pan Kučera několik alb. A nevadilo mu, když mu prcek-filatelista nabídl k výměně poškozený exemplář. „*Ja vim, že je to fledra,*“ říkal a dal capartovi hned tři jiné známky.

Společný a mnohahlavý šik děvčat a chlapců se začal rodit pro většinu 1. září 1952. Přivítala je Bílá a Červená škola na ulici 30. dubna (dnes do Červené mnohdy chodí jejich vnoučata i pravnoučata). Zabydleli je důkladně, jen si vezměte, že později na gymnáziu Šmeralova se vytvořily třídy od A až po G po pětatřiceti studentech! Na prvňáčky a vůbec národní školu tenkrát čekala škamna se zabudovanými kalamáři, protože se první písmenka a slova rodila perem namáčeným do inkoustu. Těch kaněk, co si nezačaly s Máchovým jezerem! Nejen pokárání od přísné paní učitelky následovalo. A postesknout, postěžoval si doma? „*Tumáš ještě z druhé strany!*“ a dostali jste druhou facku. Úcta ke škole a učitelům byla tehdy ještě namouduši jasná. Jak facka!

Po vyučování rychle zhltnout oběd a honem honem ven. V tom věku jedni i druzí zvlášť, dost na tom, že museli být ve třídě pohromadě. Holčičky brebentily nad svými kočárky a panenkami, případně se tísnily kolem té, co měla na starost malého brášku nebo sestřičku, a kluci hráli kuličky. Na Bráfově ulici, tehdy ještě nezastavěné nalevo od ulice Českobratrské, byl umně vyhlouben

celý růženec důlků, takže mohlo být k vidění několik skupin hrajících i čumilů-kibiců. Anebo hráli kluci veleoblíbený „nuž“. Na dvoře, co je tam dneska průjezdní spojka s auty jedno vedle druhého, ani místní tam nezaparkují. Tehdy kdepak, z obou stran bránily brány přístup. Vždycky se tu našel kus desky, aby se nuž dal hrát. Anebo ještě raději „vyhryzak“, škála různých deseti zapíchnutí kudly, rybky do písku. A kdo prohrál, musel vyhrýzt sirku do toho písku zapíchnutou.

Děti byly paf z pana Morkese, stolaře. Vonělo se k hoblinám, co jich měly doma už ranec, slibovalo se, že hoblík a jejich budoucnost jedno jsou, prostály se tam hodiny. Dnes se tamtéž prosedí hodiny v hospodě U Richarda. A leckdy se kouká na mače zdejšího týmu s přespolním soupeřem, neboť se hraje jakási liga v šípkách.

Stávalo se ovšem, a pohříchu nejednou, že nestačilo po vyučování zahodit brašnu a zhltnout oběd. „*Skočíš mi nakoupit!*“ zavelela maminka. Naštěstí šlo většinou o jediný obchod s potravinami na Českobratrské ulici. Ale fronta po čertech zdržovala, oddalovala hromadu plánovaných odpoledních alotrií. Navíc to tlachání paní prodavačky se zákaznicemi a sousedkami v jednom! Přesto jedna vzpomínka uvízla v dětech napořád. Na obrovitý hrnec s mlékem a sadou konviček od jednoho deci po dvoulitrovou. Jimi se plnily bandasky a venku pak následoval majstrštyk: nejdřív rozhoupaná a pak roztočená bandaska na napnuté paži vedle těla, aniž by ukápla jediná kapka. Veleřídlo akrobacie! Prodejnu vystřídala vinotéka U Kusaly a leckterý bývalý špunt z „fenixaku“ ji milerád navštěvoval. Jako inženýr, lékař, docent, však se tu říkalo „na intelektuální výspě“.

Na rohu, kde jsou nyní potraviny Hruška a pořád plno, býval poklidný krámek s cukrovinkami. Vládla tu paní Klimčíková a laskavě, však její dcerka byla spolužačkou malých klientů. Takový špalek nebo cukrkandl vydržel v puse celé odpoledne a pořád šmakoval.

„*A nechceš ještě mydelko?*“

„*Ja už nemam penízky.*“

„*Však mi je dáš příště,*“ řekla paní Klimčíková snadno konflikt či zápletku a dítě pak pilně hoblovalo pochutinu zoubky.

Na opačném rohu měl temný, ponurý a zatuchlý krám pan Kupčík a šel z něho děs. Jen opatrně tam kluci vcházel, když potřebovali „flastry“ na duši kola nebo se jim pokazila hustilka. Buďsi, ale za trest, že jim bylo tak úzko a báli se, pořádali trestné výpravy. S klackem přejeli po roletě na výloze a rachot ještě dozníval, když hopem a horempádem pelášili pryč. Však jim pan Kupčík už nedůtklivě hrozil a láteřil. Kolo ovšem bylo zas v pořádku a dalo se na něm závodit. Až artisticky, protože šlo většinou o tátův bicykl a nevelký cyklista se musel vklínit pod rám, „pod rulku“, a vyvěšen do strany dokázal jezdit i náročný cyklokros.

Fotbal se zprvu hrál na už zmiňovaném dvoře, kde byla brána brankou. Jakkoli vysoká, dařilo se ji v zápalu hry překopnout. Jednou došlo ke karambolu a všichni se pak dušovali, že už nebudou kopat „svičky“. Úplně nová „dvojpaska“ („trojpasky“ byly profesionální míče), která taky stála nemálo korun, přeletěla bránu a přímo pod projíždějící Tatru 111. Rána jak z kanonu a balon na padrti. „*Tych facek doma!*“ štkal majitel bývalého míče, ale ostatní ho utěšovali, ba zašli s ním domů a hučeli do rodičů, že jejich syn za nic nemůže. Na nedostatek sounáležitosti, pospolitosti, soudržnosti si najisto dětské „fenixaky“ nemohly stěžovat.

Později se už s fotbalem vyráželo dál. Nejdřív spíš neblaze, první mač na hřišti „podhaldáku“, kluků co bydleli u haldy Jindřiška, skončil katastrofální porážkou, však tamní byli i o dvě hlavy vyšší. Za rok za dva už je ale fenixákový mančaft drtil. Měl vlastní hřiště „na travě“ za radnicí, kde dnes z vyasfaltovaného parkoviště nevykoupne ani travička, ale tehdy se to tu mělo za pažit jako někde na Letné. Nikoli zbůhdarma, vždyť tu vyrostli hned tři hráči Baníku. Hlavně Luma Mochel, levý bek, přes kterého se nedalo přejít. Zkrátka a dobře byla komanda „z fenixaku“ neporazitelná. V době, kdy ještě plácky k čutání sloužily po celém městě.

S hokejem se začínalo hnedle v předstihu, už někdy v říjnu. S tenisákem, na sníh a puk se čekalo i nějaký ten týden. A pak nastal zákaz „nadhozek“, střel nad úroveň kolen, neboť žádné brnění se nenosilo a zásah pukem safra bolel. Hrál se na Bráfově ulici, stačily dvakrát dvě cihly jako branky a hřiště bylo rozšířené i na chodník. Stejně s ulicí splýval, tolik popílku se nahromadilo. Hráče hodně sužovalo, ba rozčilovalo a hněvalo, když jednou za hodinu projelo auto: „*Kura, to nemožeš jet inudy?!*“ Dnes v těch místech parkuje jeden vůz za druhým...

S mrazy přišla změna nakvadrát. Kde nyní stojí budova univerzitní knihovny, býval školní dvůr pajdáku. S vysokou ohradou, jež ovšem nečinila nižádný problém. „*Hazej!*“ zavelel ten, co byl jako první na druhé straně, plot přeletěly páry bruslí a hokejky a vzápětí ho překonali ostatní hráči. Čekali na ně kluziště, které každoročně vysokoškoláci připravili a udržovali. Jojo, to už byl skoro hokej, jaký kluci znali z Kotasova stadionu, kam s očima navrch hlavy chodili obdivovat Mikoláše, Kaspera, Vlacha.

Ale i jiných, dnes už naveskrz neznámých kratochvílí se užívalo. Všechny hry vždy jistojistě přerušil průjezd modrého poštovního vozu na balíky, taženého koněm. Na jeho klapklap kopyt nastal úprk. Jen jeden vítěz naskočil na zadní stupátko a ostatní závistivě unisono spustili: „*Za vozem, za vozééém!*“ Kočí čili zaniklý poštovní panáček švihal dozadu bičem, jakože se zlobí na nevíтанého pasažéra. Vždycky ale pozorně a pečlivě, aby ho nedejbože nezasáhl.

S věkem se děti odvážně a směle vydávaly pořád dál. Eldorádem pro ně byla halda u šachty Jindřiška, jejíž těžní věž je stále rozkročena nad ruchem Nádražní třídy. Halda byla zarostlá zelení a zabydlená, nahoře trůnila i škola (jejím pokračovatelem je základní škola Ostrčilova na ulici, která se zrodila v rovině po odklizeném odvalu). Tehdy se tu ovšem řádilo a vyvádělo pospolitě z různých škol a hlavní nápor nastával v zimě. Když přístupová cesta nahoru namrzla a vytvořila ledové koryto, jakoby zkonstruovanou bobovou dráhu. Však se v ní ihned začaly prohánět boby z domácích dílen, obsazené většinou staršími chlapci s technickými vlohami. Od čtveřice bruslí v podvozku létaly jiskry, jen se probůh nepostavit bobu do cesty. „Bachááá!“ Jedinou vadou mladých konstruktérů byly halabala brzdy, však dole pod haldou sakumprásk vypadla posádka ze stroje do závějí.

Jakmile se do odvalu začala zakusovat rypadla bagrů, našla si mládež bleskurychle nová povyražení. K soutěživosti vedl především obnažený kabel, který čněl dost vysoko nad zemí v délce snad třiceti, čtyřiceti metrů. No nebyla to výzva?! Ručkovalo se po něm, ti nejlepší větroplaši vzdálenost zanedlouho urazili, jiným ubývalo sil a spadli dolů, snad dobře jakoby z prvního patra. Nepotlučený kluk býval tou dobou spíš ostuda, tak co! Jaképak cavyky, že ano.

Než halda zmizela, nabízela nevšední úkryty, takže se tam hrálo houfně „na schovku“. Dětem z fenixaku ovšem domov a jeho okolí nabízely hromadu skrýší, však se nezamykaly vchody a každý dvůr nabízel tuny možností. Takže se u bytelného sloupu v přízemí ozývalo „*Ententyky dva špalíky čert vyletěl z električky...*“. A děti se rozprchly, jako když střílí do vrahů, kteří tehdy čimčarali v Ostravě v celých hejnech, ne jako dnes. Společně hráli chlapci a děvčata i „na raubry“, na četníky a zloděje, i když kluků bylo v obou útvarech přece jen víc. K této hře sloužily celé Komenského sady až do Přívozu. I se záchodky, co je tam dnes Dáma Pyková. S altánkem na vršku tam někde, kde se lomí Sadová ulice a kde četníci pronásledující zloděje rušili mladé páry v objetí. S rybníkem s můstkem ze dřeva břízy, na němž usedaly i labutě a v němž se ve velkém lovily nitěnky, protože snad každý kluk měl tenkrát doma akvárium. I s celým nábrežím, tehdy zdaleka ještě neregulovaným – kolem Ostravice se vinula stezka i s výmoly, kořeny, se zákoutími tůní, v nichž plavaly shluky čehosi bílého gumového.

„Co to tam plave?“

„Či ja vim.“

A pádilo se dál hledat ty „raubry“.

Ještě později se vyráželo ještě dál, úplně mimo region Fénixových domů. Oblíbené byly ataky tramvajových kolejí na Nádražní. Položily se na ně nepozorovaně v odstupu patrony „do poplašňaku“, ukrylo se za rohem, a když

přijela „elinka“ – bum-bum-bum-bum. Toho zděšení a křiku hlavně mezi procházejícími dámami! Proto bylo lepší se kvapem a zčerstva vytratit.

Rovněž se řešila zloba průvodčích, jestliže se do soupravy naskakovalo a vyskakovalo za jízdy. Se záviděníhodnou virtuozitou, k níž se kluci dopracovali. „*Počkejte, vy klacci,*“ volal průvodčí, „*ještě jednou to zkusíte!*“ Zkusili. A nejednou. Přece měla ta produkce náramný šmrnc.

Naprostým, bezvýhradným vrcholem čertovin a neplechů byly výlety k Sýkorovu mostu. Málokoho napadne, že je pod ním montážní lávka na kolejnicích a s dvěma klikami pro pojezd při opravách. Kdepak, klukům nic neuniklo. Pokud nebyla lávka příliš daleko od břehu, šup – přeručkovali na ní mřížovým nosníkům a rozjeli ji. Dva i tři u každé kliky družně a v potu tváře točili jak „o dušu“. „*Mazejte dolů, daccani!*“ stávalo se, že šel kolem někdo dospělý a rozumný a zahromoval.

„*Valíme na druhou stranu,*“ pravidelně se osádka lávky rozhodla přejet na opačný břeh. Nežřídka se ovšem stávalo, že museli kluci vydržet, než onen dospělý přestane vartovat, vrátili se domů až za tmy a vydrželi nějakou tu facku. S osobním kontaktem to bylo očividnější, když se plnil bobřík odvahy. To se vylezlo na vznosný oblouk mostu a po něm se přešlo na druhou stranu. Leckdy se pak muselo vydržet facku hned na místě a od někoho neznámého. Bez jakýchkoliv dalších okolů a následků.

Pajik, Jenda, velká Ivana ani malá Ivanka netušili, co je to vyvážená strava a pitný režim, pili z jedné láhve „zodovku“ a lízátka si půjčovali. Nezáviděli chytrý mobil ani počet přátel na Facebooku, však i televize se teprve měla objevit, i když v Ostravě dříve než třeba v Brně, v Bratislavě. S psíkem se mazlili jedině na venkově u babičky, okolí „fenixaku“ bylo plné jedu „na ščury“, potkany. Neznali Halloween a Santa Clause, ale chodili o Dušičkách s rodiči a svíčkami na rodinné hroby a o Vánocích se nemohli dočkat, co najdou pod stromečkem od Ježíška. Netušili, nezáviděli, neznali, i se spory, rozmrskami, třeba i rvačkami byli jedna semknutá parta jako garda mušketýrů. Všichni jako lunt a zdraví.

Dnešní holčičky a chlapci ovšem vyrůstají zaplatřpambu jinak. Zaplatřpambu?



„Fenixaky“ už i s hvězdárnou od roku 1956 a Českoobratrská ulice téměř bez provozu, dnes je jednou z nejfrekventovanějších ve městě



Pískoviště v Malém parku, dnes Husově sadu. Za pozornost stojí Českoobratrská ulice zcela bez aut, proto i bez plotů nebezpečí



V popředí je tzv. Červená škola na ulici 30. dubna, kterou navštěvovali ti nejmenší, za ní Bílá škola, kde se vyučovaly 6.–8. ročníky



V jezírku v Komenského sadech se lovily nítěnky, snad každý kluk totiž mívá doma akvárium



Do takových tramvají se i na Nádrazní třídě naskakovalo a vyskakovalo za jízdy

Závěr

Významné poděkování patří všem spolupracovníkům projektu Paměť Ostravy, kteří se podílejí na vyhledávání pamětníků, pořizování rozhovorů, zpracování veškerých materiálů i přípravě této publikace, jež stála nemalé úsilí.

Jsme hrdí na to, že Knihovna města Ostravy jako paměťová instituce může tento projekt dlouhodobě rozvíjet a přispívat k uchovávání autentických svědectví o životě v našem regionu. Každý nově zaznamenaný příběh potvrzuje, že lidské vzpomínky jsou nenahraditelným zdrojem poznání a významnou součástí kulturního dědictví.

Věříme, že projekt Paměť Ostravy bude pokračovat i v dalších letech a že se nám společně podaří zachytit další vzpomínky, které by jinak mohly být nenávratně ztraceny. Každý příběh uvedený v našich šesti publikacích projektu je hlasem, který si zaslouží být vyslyšen. Každá z publikací je k dispozici k vypůjčení v kterékoli pobočce Knihovny města Ostravy. Přejeme vám, ať vám jejich čtení přináší nezapomenutelný zážitek.

Mgr. Světlana Honzková

Obsah

Úvod	3
Autorský kolektiv projektu Paměť Ostravy	4
Hana Adamčíková	7
Hana Číhalová	10
Mgr. Helena Dostálová	16
Irena Fiutowská	25
Veronika Forejtová	32
Jarmila Hýlová	36
PaedDr. Božena Kasanová	42
Herbert Konečný	48
Miroslav Košnovský	58
Jana Losertová	71
Milan Lulek	73
PaedDr. Věra Philippová	77
Mgr. Helena Prochovnicková	84
Doc. PaedDr. Miriam Prokešová, Ph.D.	88
Mgr. Eliška Retková	93
Miroslava Staníčková	97
Jarmila Strauchová	99
Jilja Tomečková	104
Blažej Varmuža	107
JUDr. Petr Vrchlabský	112
Jan Zajíček	120
Bohuslav Žárský	134
Závěr	143

paměť **OSTRAVY**



2024–2026

VZPOMÍNKY OBYVATEL OSTRAVY

Sestavili: Lucie Nováková Kučerová, Světlana Honzková,
Ondřej Novák, Pavlína Dobiášová, Lucie Endlicherová,
Markéta Polách Balonová, Dana Mazurková, Jan Folvarčný,
Miroslava Sabelová

Jazyková korektura Soňa Dvořáková

Obálka Denisa Fialová

Grafická úprava a tisk MORAVAPRESS s. r. o.

Vydala Knihovna města Ostravy, příspěvková organizace

Vydání publikace je realizováno
s finanční podporou statutárního města Ostravy

V počtu 300 výtisků

1. vydání

Ostrava 2026

ISBN: 978-80-909824-0-6 brožované



ISBN: 978-80-909824-0-6 brožované